

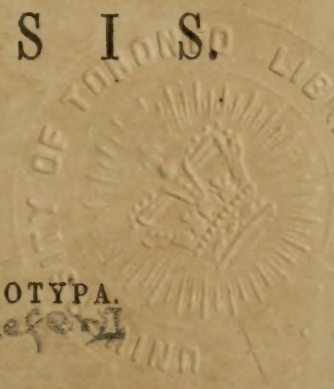

3 1761 08824842 2

Lgr
X55Sch

XENOPHONTIS

A N A B A S I S.

NOVA EDITIO STEREOTYPA.
Cura G. H. Schaeferi

XENOPHONTIS OPERUM

TOMUS III.

LIPSIAE

115-175
9/6/11

SUMTIBUS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITII.

1840.

S U M M A R I A.

L I B E R I.

I. Cyrus Darii filius a Tissapherne Artaxerxi fratri, ad quem post mortem patris regnum pervenerat, suspectus redditus, ab eo-que in vincula coniectus vix matris precibus dimissus fuerat. Quam ille rem indigne ferens, bellum clam adversus Artaxerxem parat. Ad quod gerendum quo modo copias sibi acquisierit, exponitur. — II. Quum maturum esse consilium videretur, quod Tissaphernes perspiciens regi prodit, contractis copiis Cyrus ab Sardibus veluti adversus Pisidas proficiscitur per Lydiam, indeque Phrygiam, ubi novae copiae ei subveniunt. Celaenae urbs. Ibi novum exercitus supplementum advenit, et recens copiarum instituitur. Quum Caystri campum advenisset, debitum stipendium trimestre milites poscunt. Quod iis persolvit Cyrus, opportune accepta ab Cilicium regina, quae istuc venerat, pecunia. Thymbrium urbs et fons Midae. Iter per Lycaoniam et discessus reginae in Ciliciam, quam terram deinde ingrediuntur. Tarsi Cyrus convenit regem Ciliciae Syennesin. — III. Tarsi dum diutius moratur Cyrus, milites perspecto eius consilio imperium renunt. Sed motum eorum partim Clearchi callida oratio, partim Cyri, quamvis etiam tum consilium suum dissimulantis, promissa sedant. — IV. Ad confinia Ciliciae quum venissent, classis Cyri cum triginta ex Peloponneso navibus

et praefecto Lacedaemonio advenit. Superatis Ciliciae et Syriae quae vocabantur portis in Syriae urbe Myriandro aliquamdiu subsistit. Ibi duo Graecorum duces aufugiunt. Thapsaci ad Euphratem tandem consilium itineris aperit Cyrus ducibus, idque ut militibus persuadeant rogat. Milites, si stipendium sibi augeatur, sequuturos se dicunt. Quae dum agebantur, Meno Cyri benevolentiam captans cum suis Euphratem traiecit. — V. Iter per Arabiam. Cyri ratio et disciplina. Menonis et Clearchi militum concursus. — VI. Orontae, nobilis Persae, fraus detecta et punita. — VII. Iter per Babyloniam. Ibi copiae lustrantur in crastinam pugnam cum rege appropinquante committendam. Cyri ad Graecos oratio. Artaxerxis copiae earumque ductores quattuor. — VIII. Postero die nec opinante Cyro adest rex cum exercitu. Itaque confestim acies instruitur, nec multo post concurritur. Dum Graecorum acies regis copias vincit, Cyrus Artaxerxi occurrit, eoque vulnerato cum fidelissimis cadit. — IX. Laus Cyri. — X. Rex castra Cyri invadit, eiusque barbaras copias fugat, sed ab revertentibus Graecis ipse fugatur.

LIBER II.

I. Postridie Graeci de caede Cyri certiores facti Ariaeo regnum Persarum offerunt. Ibi adveniunt legati regis arma Graecorum poscentis, quibus fortiter inprimis respondet Clearchus. — II. Redeunt nuncii ad Ariaeum missi, qui detrectans regnum oblatum secum coniungi iubet Graecos domum redituro. Itaque ad eum profecti, postquam foedus inter se fecissent, de itinere consultant, quod alia atque qua venerant via instituendum esse decernunt. Postridie paullulum progressi repente regem propinquum comperiunt. — III. Postero die rex per legatos inducias petit. Eas commeatu promisso tandem impetrat a Clearcho, mittitque qui Graecos in vicos commeatum praebentes deducerent. In quibus dum commorantur, Tissaphernes advenit tanquam Graecis amicus, colloquutusque cum Clearcho ad regem redit, ut se deducere domum Graecos pateretur rogaturus. — IV. Huius dum reditum expectant,

Graeci et Ariaeus, ad quem Persae ab rege missi ventitabant, sibi suspecti fiunt. Sed Graecorum iram cohibet Clearchus. Iam Tissaphernes redux cum copiis suis iter cum Graecis ingreditur. Mediae murus. Barbarorum metus, ne Graeci loca quaedam occuparent. Artaxerxis frater spurius cum magno exercitu regi auxiliaturus Graecis obviam fit. Iter per Mediam. — V. Ad Zapatam fluvium quum subsisterent, Clearchus diuturnarum suspicionum pertaesus Tissaphernem convenit, reditque ad eum postridie comitate viri captus cum quinque ducibus, viginti centurionibus, et ducentis militibus. Horum nonnisi unus nuncius cladis rediit, ceteri omnes trucidati. Ariaeo ad castra misso, qui arma posceret, Graeci ferociter respondent. — VI. Duces capti describuntur.

L I B E R I I I.

I. Insequuta nocte luctu metuque torpentibus Graecis Xenophon Atheniensis somnio excitatus centuriones Proxeni convocat, animisque eorum confirmatis ceteros duces centurionesque excitatum it. Qui postquam omnes convenere, hortante Xenophonte primum novos duces sufficiunt. — II. Convocatis militibus et alii et ipse Xenophon ad virtutem eos cohortantur, quaeque instituto opus esse viderentur, ut instituantur decernunt. — III. Quum iam profecturi essent, Mithridates sub specie amici accedit, sed mox proditor cognoscitur, proficiscentesque hostiliter lacessens repellitur. Hac pugna edocti intellexere Graeci funditores equitesque sibi necessarios esse, quos instituunt. — IV. Insequuto die facile propulsant Mithridatem denuo insequentum. Larissa et Mespila urbes. Tissaphernem magnis copiis eos persequentem funditorum sagittariorumque ope abigunt. Agminis ratio emendata. Levia cum Tissapherne proelia. — V. Tissaphernes aliud cum suis iter ingreditur. Concilium de itinere, quod per Carduchos faciendum esse, decernunt.

L I B E R IV.

I. et II. Iter per Carduchos, gentem bellicosissimam, plenum pugnae et laborum. — III. Transitus Centritis fluminis. — IV. Centrite traiecto in Armeniam veniunt, quam hostibus urgentibus peragrantes gelu nivibusque vehementer vexantur. — V. Tandem in vicis perveniunt plenos omnium bonorum. — VI. Inde die octavo profecti Chalybes, Taochos et Phasianos offendunt fugantque. — VII. Hinc in Taochorum terram perveniunt, indeque per Chalybum Scythinorumque regiones ad urbem, quae vocabatur Gymnias. Ibi duce itineris accepto die quinto in montem Thechem escendunt, unde summa omnes laetitia mare aspiciunt. — VIII. Iter per Macrones pacatum. Transitus in Colchidem. Colchis obstantibus fugatis Trapezuntem veniunt urbem Graecam, ubi ludis celebrandis votis se exsolvunt.

L I B E R V.

I. Concilium de reliquo itinere. Mittitur Chrisophus ad naves colligendas. Qui dum abest, Xenophon sapienter exercitui providet. — II. Commeatus caussa pars dimidia copiarum adversus Drilas exit. Unde post gravem pugnam abeuntes cum commeatu fraus Mysi cuiusdam tuetur. — III. Trapezunte Cerasuntem contendunt pedestri itinere, imbelli turba navigiis imposita. Recensus copiarum et praedae partitio. Huius decimam Apollini et Dianae Ephesiae sacrae duces custodiunt. Xenophon de parte sibi mandata Scillunte postmodo templum Dianae ad Ephesii instar extruxit diesque festos instituit. — IV. Cerasunte profecti in Mossynoecorum terram perveniunt. Quae gens quum inter se dissideret, iuncta cum altera parte eius societate alteros expugnant, eorumque castella partim diripiunt, partim incendunt. Situs terrae locorumque munitorum et mores gentis ferissimi. — V. Iter per Chalybes Tiba-

renosque ad urbem Graecam Cotyora, Sinopensium coloniam. Spatium itineris inde a Babylone emensi. Quum Cotyoritarum ex agris quem non praebebant commeatum ipsi sibi comparassent Graeci, legati Sinopensium ea de re minaciter conquerentes adveniunt. Sed eis ita respondet Xenophon, ut non illum solum praebere Cotyoritas iuberent, sed etiam alia amicus facerent. — VI. Concilium de reliquo itinere, et Sinopensium in eo sententia. Placet navigare, si satis navium praebeant Sinopenses, ad quos legati mittuntur. Urbis in Ponto condendae consilium Xenophontis prohibet Silanus; Xenophon eius consilii crimine pro concione se purgat. — VII. Xenophon pro concione ducendi ad Phasin exercitus consilii crimen ab se amolitus, idem ut in detestabile quorundam militum facinus animadvertatur auctor est. Iudicium ducum et lustratio exercitus. — VIII. Instituto iudicio ducum quum aliis mulctae impositae sunt, tum Xenophonti iniuriarum accusato causa dicenda fait. — IX. (VI, I.) Quum agros Paphlagonum Graeci depraedarentur, legatos illi mittunt, quibuscum benigne exceptis foedus faciunt. Hinc navigant Sinopen, ubi adest Chirisophus, in quem totius exercitus imperium, quod religione impeditus recusaverat Xenophon, confertur. — X. (VI, II.) Hinc petunt Heracleam, qua quum ob iniqua postulata exclusi essent, trifariam scinditur exercitus, diversis itineribus dehinc profecturus.

LIBER VI

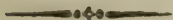
I. (III.) Arcades quum Calpes portum venissent, indeque ex vicinis Thracum Bithynorum agris praedas agerent, ab eis in collem compulsi nec nisi Xenophontis cum suis interventu liberati sunt. — (II. IV.) Calpes portus descriptio. Ibi quum omnes rursus convenissent, decernitur ut capitis reus foret, qui posthac do distrahendo exercitum cogitaret. Inopia commeatus egressuri extis prohibentur, quique exierant magna clade affecti a Xenophonte in castra reducuntur. — III. (V.) Postero die quum litassent, Xenophon acie instructa procedit hostesque vincit. — IV. (VI.) Graeci libere dehinc praedatum exeunt. Cleander quum diu expectatus

tandem cum triremibus advenisset, per Dexippum, a militibus quibusdam male acceptum, abalienatur a Graecis, sed a Xenophonte in gratiam revocatus, ipse deducturus exercitum fuerat. Hinc veniunt Chrysopolin, multa inter viam praeda parta.

LIBER VII.

I. Anaxibius auctore Pharnabazo Graecos ex Asia Byzantium elicit. Quo ab eo per fraudem exclusi vi facta irrumpunt, sed Xenophonte suadente rursum egressi ducem accipiunt Coeratadam, qui imperio mox ipse se abdicat. — II. Ducibus de itinere dissentientibus multi milites dilabuntur, Byzantii deprehensos vendit Aristarchus, Anaxibii successor. Graecis in Asiam reversuris Seuthae Thracis, ad se invitantis exercitum, legati occurrunt: quumque ab Aristarcho Asia eis interdictum esset, Xenophon ad Seutham profisciscitur conditionem cogniturus. — III. Conditione probata omnes praeter Neonem cum suis ad Seutham contendunt. Ubi benevole excepti postridie hostes opprimunt multaque praeda potiuntur. — IV. Dilapsorum hostium vicos igni delet Seuthes, idemque se aliis, ni redeant, facturum minatur. Igitur amicitiam se petere simulant nocte repente Graecos, qui propter vim frigoris tecta subierant, invadunt securos, sed repulsi in fidem ab Seuthe tandem recipiuntur. — V. Quum stipendium Graecis fraude Heraclidae a Seuthe non integrum numeraretur, simulas inter eos et Xenophontem nascitur. — VI. Xenophon in invidiam Graecorum incurrit tantam, ut capitis periculum subiret. Sed crimina in se coniecta oratione purgat, testanturque fidem eius legati Lacedaemoniorum, qui bello contra Tissaphernem usuri Graecorum exercitu venerant. Hinc relinquit Seutham quamvis invitum. — VII. Vicos suos a Graecis exhauriri aegre ferens Medosades minaciter primum, deinde clementius ut abeant poscit hortaturque Xenophontem suam ipse operam pollicitus, ut stipendii caussa Seutham adeat. Quod faciente illo persolvit Seuthes. Acceptum Spartanis tradit Xenophon militibus dividendum. — VIII. Lampsacum deinde traiciunt, ubi Xenophon Euclidis vatis monitu Iovi Milichio sacrificat. Inde

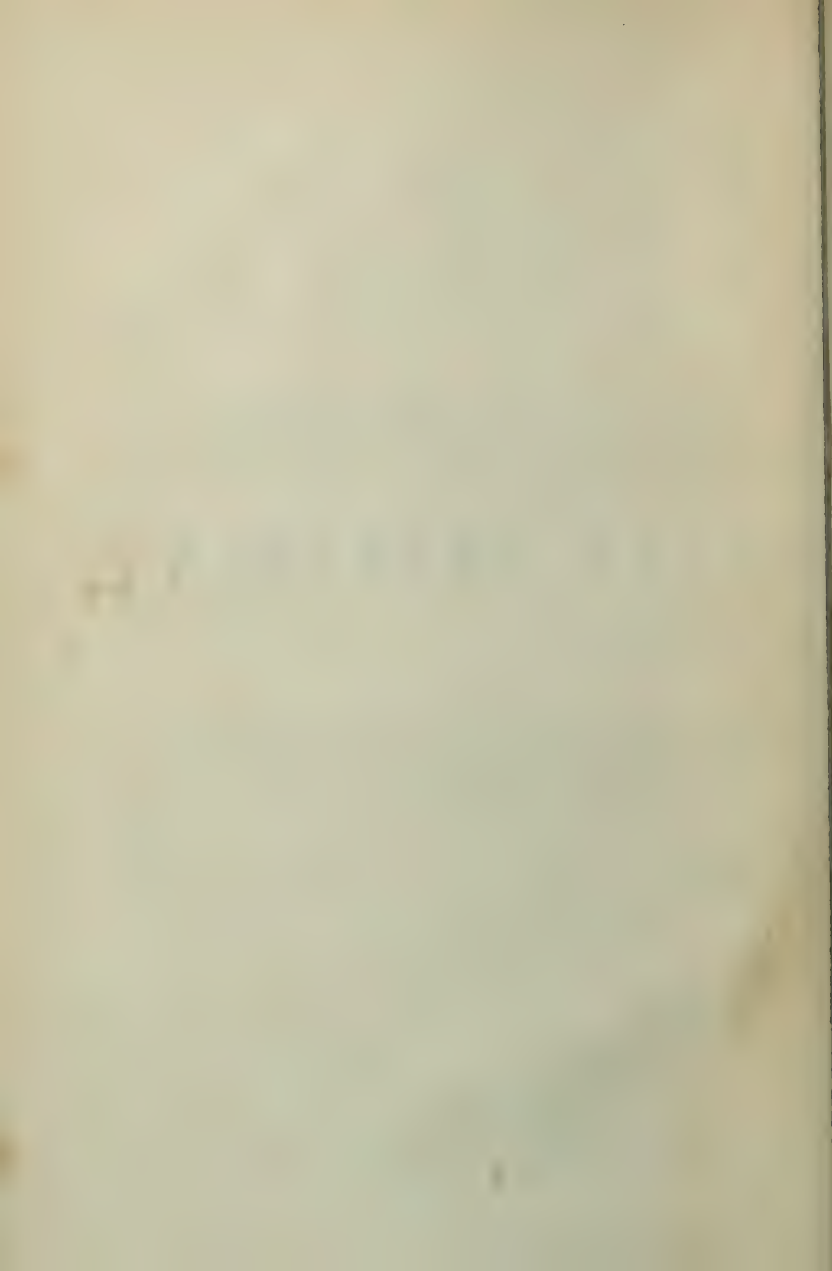
Pergamum profecto Hellas prodit Asidatem divitem Persam, ad quem tollendum egressi primum improspere pugnant, sed die consequuto capiunt ipsum cum opibus, quarum partem accipit Xenophon. Exercitus traditur Thibroni

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Α'.

C A P U T I.

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ ἦσθ' ἐνὶ Δαρείῳ καὶ ὑπώπτευσ τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τῷ παῖδε ἀμφοτέρῳ παρεῖναι. 2. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν εὐύγχανος· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίου ἀθροίζονται. ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον, καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὀπίστας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξένιον Παρράσιον. 3. Ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε Δαρείῳ, καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. 4. Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται ὅπως μήποτε εἴ τι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ'

ἦν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρούσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. 5. Ὅστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλείως πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο, ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ. 6. Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἠθροίζεν ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν. ὅποσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλείως δεδομένα, τότε δ' ἀφεστήκεσαν πρὸς Κύρον πᾶσαι πλὴν Μιλήτου. 7. Ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρους προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κύρον, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κύρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στρατεύματα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπωκότας. καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στρατεύματα. 8. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἠξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναι οἷ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρην ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ἤσθάνετο, Τισσαφέρει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. καὶ γὰρ ὁ Κύρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων ὧν

Τισσαφέρους ἐτύγγανεν ἔχων. ἄλλο δὲ στρατεύμα αὐτῷ συνελέγξιο ἐν Χερρόνησῳ τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. 9. Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φηγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στρατεύμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων, καὶ ἐπολέμει ἐκ Χερρόνησου ὀρμώμενος τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλήσποντιακαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στρατεύμα. 10. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ξένος ὃν ἐτύγγανεν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἰκοὶ ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς διςχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτω περιγεγόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἕξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλευσῆται. οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στρατεύμα. 12. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιωτίον ξένον ὄντα αὐτῷ ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνεται δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιοῦ, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολέμησων Τισσαφέρουσι σὺν τοῖς φηγάσι τῶν Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

CAPUT II.

1. Ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἤδη πορεύεσθαι αὐτῷ ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στρατεύματα καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἦκειν ὅσον ἦ αὐτῷ στρατεύματα, καὶ τῷ Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στρατεύματα καὶ Ξενία τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προεστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἦκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄνδρας πλὴν ὅπόσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν.

2. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φρυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενοι αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. οὗτοι δὲ ἠδέως ἐπέειθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα παρήσαν εἰς Σάρδεις.

3. Ξενίας μὲν δὴ τοῦ ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὀπλίταις εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὀπλίταις μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας δὲ πεντακοσίους, Σοφραίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὀπλίταις ἔχων χιλίους, Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιοὺς ὀπλίταις ἔχων ὡς πεντακοσίους, Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς τριακοσίους μὲν ὀπλίταις, τριακοσίους δὲ πελταστάς ἔχων παρεγένετο· ἦν ἔτι καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο.

4. Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἠγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευὴν, παρεύεται ἰσχυρὰ βασιλεῖα ἢ ἐδύνατο τάχιστα, ἰππέας ἔχων ὡς πεντακο-

σιους. 5. Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ, ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κῦρος δέ, ἔχων οὓς εἴρηκα, ὠρμάτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. τούτου τὸ εὐρὸς δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπὶν ἐξενγμένη πλοίοις ἐπτά.

6. Τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμόν ἕνα, παρασάγγας ὀκτώ, εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἐπτά· καὶ ἦκε Μένων ὁ Θειταλός, ὀπλίτας ἔχων χιλίους καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους.

7. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία ἦν καὶ παραδείσος μέγας, ἀγρίων θηρίων πλήρης, αἱ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὅποτε γυμνάσαι βούλοιο ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους. διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως.

8. Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλείως βασιλεία ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσίου ποταμοῦ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσίου τὸ εὐρὸς ἐστὶν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέσμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ ὄθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. 9. Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἠττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασιλεία καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριά-

κοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φυγᾶς, ἔχων ὀπλίτας χιλίους καὶ πελταστιάς Θοῤᾰκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρητας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ Σῶσις παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὀπλίτας τριακοσίους καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἄρκας ἔχων ὀπλίτας χιλίους. καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὀπλίται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς διςχιλίους. 10. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἄρκας τὰ Λύκαια ἔθυσεν καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν στιλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο, παρασάγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. 11. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καῦστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν, καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπήτουν. ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε καὶ δῆλος ἦν ἀνωμένος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπον ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναί. 12. Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπίναξα ἡ Συνένσιος γυνὴ τοῦ Κιλικῶν βασιλέως παρὰ Κῦρον· καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κῦρον τῇ Κιλίσῃ. 13. Ἐντεῦθεν δὲ ἐξελαύνει σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως,

ἐφ' ἣ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι οἴνω κερά-
 σας αὐτήν. 14. Ἐπιεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο πα-
 ρασάγγας δέκα εἰς Τυριαῖον, πόλιν οἰκονμένην. ἐνταῦθα
 ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα
 Κύρου ἐπιδειξαι τὸ στρατεῦμα αὐτῆ. βουλόμενος οὖν
 ἐπιδειξαι ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ
 τῶν βαρβάρων. 15. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἑλληνας ὡς νό-
 μος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στήναι, συν-
 τάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τετ-
 τάρων. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ
 δὲ εὐάνημον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ μέσον οἱ
 ἄλλοι στρατηγοί. 16. Ἐθεώρει οὖν ὁ Κύρος πρῶτον
 μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαννον τεταγμένοι κατὰ
 ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἑλληνας, παρελαύνων
 ἐφ' ἄρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. εἶχον δὲ
 πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημίδας
 καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαυμένας. 17. Ἐπειδὴ δὲ πάν-
 τας παρήλασε, στήσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πεμ-
 ψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν
 Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὄπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι
 ὅλην τὴν φάλαγγα. οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώ-
 ταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξεν, προβαλλόμενοι τὰ ὄπλα ἐπήε-
 σαν. ἐκ δὲ τούτου θάϊτον προϊόντων σὺν κραυγῇ ἀπὸ
 τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς
 σκηνάς, τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἄλλοις καὶ ἡ
 τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἄρμαμάξης καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγο-
 ρᾶς καταλιπόντες τὰ ὄνια ἔφυγον· οἱ δὲ Ἑλληνες σὺν
 γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνάς ἦλθον. 18. Ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦ-
 σα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος
 ἐθαύμασε. Κύρος δὲ ἤσθη τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς

βαρβάρους φόβον ἰδών. 19. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Ἰκόμιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμούς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν ὡς πολεμίαν οὔσαν. 20. Ἐντεῦθεν Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν, καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε, καὶ αὐτόν. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμούς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάνα, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασιλείον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ. 21. Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτὸς ὄρθια ἰσχυρῶς καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκόλυνεν. ἐλέγετο δὲ καὶ Σύννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων φυλάττων τὴν εἰσβολήν· δι' ὃ ἔμεινε ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦκεν ἄγγελος, λέγων ὅτι λελοιπῶς εἶη Σύννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἦσθετο τό τε Μένωνος στρατεύμα, ὅτι ἦδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν εἶσω τῶν ὄρεων, καὶ ὅτι τριήρεις ἦκουσ περιπλεύσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Ταμῶν ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. 22. Κῦρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκηνάς, οὗ οἱ Κιλικεῖς ἐφύλαττον. ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινε εἰς πεδίον μέγα καὶ καλόν, ἐπίρρυντον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίτην καὶ κέγχρον καὶ πυρούς καὶ κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει

ὄχυρόν καὶ ἕψηλόν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.
 23. Καταβάς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε σταθμούς
 τέτταρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρσοὺς,
 τῆς Κιλικίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα
 ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασιλεία τοῦ Κιλικίων βασιλέως· διὰ
 μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύνδος ὄνομα, εὖρος
 δύο πλέθρων. 24. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοι-
 κοῦντες μετὰ Συεννέσιος εἰς χωρίον ὄχυρόν ἐπὶ τὰ ὄρη
 πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ
 τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσοῖσι.
 25. Ἐπύαξα δὲ ἡ Συεννέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου πέντε
 ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο. ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν
 ὄρων τῶν εἰς τὸ πεδῖον δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύ-
 ματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἀρπάζοντάς τι κατακο-
 πῆναι ὑπὸ τῶν Κιλικίων, οἱ δὲ ὑπολειφθέντας, καὶ οὐ
 δυναμένους εὐρεῖν τὸ ἄλλο στρατεύμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς,
 εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι· ἦσαν δ' οὖν οὗτοι ἑκατὸν
 ὀπλίται. 26. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπεὶ ἤκον, τὴν τε πόλιν τοὺς
 Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιω-
 τῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασιλεία τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος
 δὲ ἐπεὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν, μστεπέμπετο τὸν Συέν-
 νεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δ' οὗτε πρότερον οὐδενὶ πω κρείτ-
 τονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη, οὗτε τότε Κύρῳ ἰέναι
 ἤθελε, πρὶν ἢ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστις ἔλαβε.
 27. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέν-
 νεσις μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρα-
 τιάν, Κῦρος δὲ ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται παρὰ βασι-
 λεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτόν χρυσοῦν
 καὶ ψέλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν,
 καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀφαρπάξασθαι, τὰ δὲ ἤρπα·

σμένα ἀνδράποδα, ἣν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

C A P U T III.

1. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἵεναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτενον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλείᾳ ἵεναι· μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἵεναι· οἱ δὲ αὐτὸν τε ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προΐεναι. 2. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δύνησεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐστώς· οἱ δὲ ὀρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιαύδε· 3. Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο, καὶ με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τὰ τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ' οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἔδαπάνων. 4. Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θράκας ἐπολέμησα καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρόνησου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἑλληνας τὴν γῆν. 5. Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δέ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκείνον ψευσίμενον μεθ' ὑμῶν ἵεναι. εἰ

μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν ὅ,τι ἂν δέη πείσομαι. καὶ οὐπότε ἔρεϊ οὐδεις ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἰλόμην.

6. Ἄλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐ θέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἐπισθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἔψομαι καὶ ὅ,τι ἂν δέη πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν οἶμαι εἶναι τίμιος, ὅπου ἂν ᾧ, ὑμῶν δὲ ἔρημος ὢν οὐκ ἂν ἰκανὸς εἶναι οἶμαι οὐτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὐτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. ὡς ἐμοῦ σὺν ἰόντις ὅπη ἂν καὶ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε.

7. Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἱ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπήνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ διςχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.

8. Κύρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλεάρχον· ὁ δὲ ἰέναι μὲν οὐκ ἠθέλε, λάθρᾳ δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρσύνειν, ὡς καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐμέλευεν αὐτόν· αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἰέναι.

9. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τοὺς θ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὡς περ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνον· οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, ἐπεὶ γὰρ οὐ συνεπόμμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδοτής.

10. Ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν οἶδα, ὥστε καὶ μεταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σύννοδα ἐμαντῷ πάντα ἐψευσμένος

αὐτόν, ἔπειτα δὲ καὶ δεδιώς, μὴ λαβῶν με δίκην ἐπιθῆ-
 ῶν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἡδικῆσθαι. 11. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ
 οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν,
 ἀλλὰ βουλευέσθαι ὅτι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ ἕως τε
 μένομεν αὐτοῦ, σκεπτόν μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέ-
 στατα μενοῦμεν, εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέ-
 στατα ἀπιμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν· ἀνευ γὰρ
 τούτων οὔτε στρατηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν.
 12. Ὁ δ' ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος ὃ ἂν φίλος ἦ,
 χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς ὃ ἂν πολέμιος ἦ. ἔχει δὲ δύναμιν
 καὶ πεζὴν καὶ ἵππικὴν καὶ ναυτικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως
 ὀρῶμεν τε καὶ ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦ-
 μέν μοι αὐτοῦ καθῆσθαι· ὥστε ὥρα λέγειν ὅτι τις γι-
 γνώσκει ἄριστον εἶναι. 13. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐκ
 δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου λέξοντες
 ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδει-
 κνύντες οἷα εἴη ἡ ἀπορία ἀνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ
 μένειν καὶ ἀπιέναι. 14. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προςποιούμενος
 σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρα-
 τηγόνους μὲν ἐλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται
 Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι, ἢ δ'
 ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι, καὶ συσκευάζε-
 σθαι· ἐλθόντας δὲ Κύρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν·
 εἰάν δὲ μὴ διδῶ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κύρον, ὅστις διὰ
 φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει· εἰάν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῶ,
 συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκαταλη-
 ψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε Κύρος μήτε
 οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήμα-
 τα ἔχομεν ἀνηρπακότες. οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε·
 μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον. 15. Ὡς μὲν

στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν
 λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον·
 ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ ᾧ ἂν ἔλησθε πείσομαι ἢ δυνατόν μάλι-
 στα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὡς τις καὶ
 ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων. 16. Μετὰ τοῦτον ἄλλος
 ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰ-
 τεῖν κελεύοντος, ὡσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου μὴ ποι-
 ουμένου, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὐήθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν πα-
 ρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δὲ καὶ τῷ ἡγε-
 μόνι πιστεύσομεν ᾧ ἂν Κύρος διδῶ, τί κωλύει καὶ τὰ
 ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κύρον προκαταλαμβάνειν; 17. Ἐγὼ
 γὰρ ὀκνοῖην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν ἃ ἡμῖν δοίη,
 μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβοίμην δ'
 ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ δοίη ἔπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ ὅθεν
 οὐχ οἶόν τε ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν ἄκοτος
 ἀπιῶν Κύρου λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθῶν. ὃ οὐ δυνατόν
 ἐστίν. 18. Ἄλλ' ἐγὼ φημι ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι·
 δοκεῖ δέ μοι ἀνδρας ἐλθόντας πρὸς Κύρον, οἵτινες ἐπι-
 τίθειοι, σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκεῖνον, τί βούλεται ἡμῖν
 χρῆσθαι· καὶ εἰάν μὲν ἢ πρᾶξις ἢ παραπλησία οἴαπερ
 καὶ πρόσθεν ἐχρήτο τοῖς ξένοις, ἔπεσθαι καὶ ἡμᾶς, καὶ
 μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συναναβάντων·
 19. εἰάν δὲ μείζων ἢ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνεται καὶ
 ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνότερα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα
 ἡμᾶς ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ
 καὶ ἐπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἐποίμεθα καὶ
 ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν· ὅτι δ' ἂν πρὸς ταῦτα
 λέγῃ, ἀναγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦ-
 τα βουλεύεσθαι. 20. Ἐδοξε ταῦτα, καὶ ἀνδρας ἐλόμενοι
 σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἱ ἠρώτων Κύρον τὰ δόξαντα

τῆ στρατιᾷ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· καὶ μὲν ἦ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρήζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ, ἣν δὲ φεύγη, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. 21. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἰρετοὶ ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν ὅτι ἄγει πρὸς βασιλεία, ὅμως δὲ ἐδόκει ἔπεσθαι. προσαιτοῦσι δὲ μισθόν· ὁ δὲ Κύρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὐ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μῆγρος τῷ στρατιῶτῃ· ὅτι δὲ ἐπὶ βασιλεία ἄγοι οὐδὲ ἐνταῦθα ἤκουσεν οὐδεὶς ἔν γε τῷ φανερωῷ.

CAPUT IV.

1. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα, ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμόν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πήραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσοῦς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. 2. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρήσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριόκοντα καὶ πέντε καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Ταμῶς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε Τισσαφέρνης φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. 3. Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετὰπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὀπλι-

τας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὤρμον παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποσιάντες ἤλθον παρὰ Κύρον, τετρακόσιοι ὀπλίται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλείᾳ.

4. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη· καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν τὸ πρὸ τῆς Κιλικίας Συνένσεις εἶχε καὶ Κιλικίων φυλακή· τὸ δὲ ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ ῥεῖ τούτων ποταμὸς Κάρσος ὄνομα, εὖρος πλεθρου. ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βία· ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὑπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεισαν πύλαι.

5. Ταύτης ἕνεκα τῆς παρόδου Κύρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὀπλίτας ἀποβιβάσειεν εἰσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις, ὅπερ ᾔετο ποιήσειν ὁ Κύρος τὸν Ἀβροκόμαν, ἔχοντα πολὺν στρατεύμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτ' ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κύρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλείᾳ ἀπήλανεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.

6. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἓνα, παρασάγγας πέντε, εἰς Μυριάνδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον καὶ ὤρμον αὐτόθι ὀλκάδες πολλαί.

7. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκάς, στρατηγός, καὶ Πασίων ὁ Μυγαρεὺς ἐμβάντες εἰς πλοῖον καὶ τὰ πλείστοι ἄξια ἐνθήμενοι ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες οὐ τοὺς στρα-

τιώτας αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἶα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἀφανεῖς, διήλθε λόγος ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὐχοντο ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι, οἱ δ' ὤκτειρον εἰ ἀλώσονται. 8. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων. ἀλλ' εὐ γε μέντοι ἐπιστάσθωσαν ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅπῃ οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδ' ἐρεῖ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ ἕως μὲν ἂν παρῆ τις χρῶμαι, ἐπειδὴν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβῶν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. ἀλλὰ ἰόντων, εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ' ἀπολήψονται τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. 9. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν ἠδιδον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραείων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶων, οὐδὲ τὰς περισσευράς. αἱ δὲ κῶμαι, ἐν αἷς ἐσκήρουν, Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ζώνην δεδομένα. 10. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δάρδητος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. ἐν ταῦθα ἦσαν τὰ Βελέστος βασιλεία τοῦ Συρίας ἄρξαν-

τος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλός, ἔχων πάντα, ὅσα ὤραι φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε καὶ τὰ βασιλεία κατέκασεν. 11. Ἐντεῦθεν ἐξελεύθει σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τετάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ἠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων Θάψακος ὀνόματι. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ ἀναπεῖθειν ἔπεισθαι. 12. Οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάσαι ταῦτ' εἰδότες κρύπτειν, καὶ οὐκ ἔφασαν ἵεναι, εἰ μὴ τις αὐτοῖς χρήματα διδοῖ, ὡς περ καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβῶσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κύρου. 13. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὶ εἰς Βαβυλῶνα ἦκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελεῖ, μέχρι ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπέσθη. Μένων δὲ πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἔρονται Κύρῳ ἢ οὐ, συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στρατεύμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε· 14. Ἄνδρες, εἰάν μοι πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἔπεισθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χοῖναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμόν πρὶν δῆλον εἶναι ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρι-

νοῦνται Κύρου. 15. Ἦν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἔπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὓσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἶ τις καὶ ἄλλος· ἦν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἀπιμεν μὲν ἅπαντες εἰς τοῦμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς μόνοις πειθομένοις πιστιοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου οὔτινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλου τεύξεσθε Κύρου. 16. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπέιθοντο καὶ διέβησαν πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ἦσθετο διαβεβηκότας, ἦσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε. 17. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες εὐχοντο αὐτὸν εὐτυχεῖν. Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς· ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνέειπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στρατεύμα αὐτῷ ἅπαν· καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστιῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. 18. Οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἐλεγον ὅτι οὐπόποθ' οὔτις ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο περὶ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἂ τότε Ἀβροκόμας προϊῶν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῆ. εἶδοκει δὴ θεῖον εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσοντι. 19. Ἐντεῦθεν ἐξελαίνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἑννέα, παρασάγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμὸν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεστὰι σίτου καὶ οἴνου. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

CAPUT V.

1. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων σταθμούς ἐρήμους πέντε, παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδῖον ἅπαν ὁμαλόν, ὡςπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλήρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη, ὡςπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν. 2. Θηρία δὲ παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὄνοι ἄγριοι, πολλοὶ δὲ στρουθοὶ οἱ μεγάλοι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἵππεῖς ἐδίωκον. καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἕστασαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θᾶπτον· καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζουσιν οἱ ἵπποι, ταῦτόν ἐποιοῦν, καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διασιάντες οἱ ἵππεῖς θηρῶεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. τὰ δὲ κρέα τῶν ἀλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ. 3. Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἵππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπεσπᾶτο φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν, αἶρουσα, ὡςπερ ἰστίῳ χρωμένη. τὰς δὲ ὠτίδας ἂν τις ταχὺ ἀνιστῆ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχύ, ὡςπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι· τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἡδιστα ἦν. 4. Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μάσκαν ποταμὸν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ Κορσωτή· περιεῴζετο δ' αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Μάσκα κύκλῳ. ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. 5. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς ἐρήμους τρεῖς καὶ δέκα, παρασάγγας ἐνεήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. ἐν τούτοις

τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν δένδρον, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ γῶρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἤγον καὶ ἐπώλουν καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἕξων.

6. Τὸ δὲ στρατεύμα ὃ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδία ἀγορᾷ ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων τετάρων σίγλων. ὃ δὲ σίγλος δύναται ἐπὶ ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικούς· ἢ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει. κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγοντο.

7. Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὐς πάννυ μακροὺς ἤλανθεν, ὅποτε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δὴ ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἀμάξαις δυσπορεύτου ἐπέστη ὁ Κύρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκπιβιάζειν τὰς ἀμάξας.

8. Ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὡς περ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἀμάξας. ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς ἐνταξίας ἦν θεάσασθαι. ὄψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κἀνδύς ὅπου ἔτυχεν ἕκαστος ἐστηκώς, ἴεντο ὡς περ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης καὶ μάλα κατὰ πρᾶνοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθύς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν θᾶπτον ἢ ὡς τις ἂν ᾤετο μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας.

9. Τὸ δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κύρος ὡς σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἢ τινος ἄλλου

ἀναγκαίου ἐκαθέζετο, νομίζων, ὅσῳ μὲν [ἀν] θᾶττον ἔλθοι, τοσοῦτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσοῦτῳ πλέον συναγείρεσθαι βασιλεῖ στρατεύμα. καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν ἢ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπᾶσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενής, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ἐποιεῖτο. 10. Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμούς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνθη. ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. διφθέρας, ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπιμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνίσπων, ὥς μὴ ἀπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διεβαινον καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος καὶ σῖτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον. 11. Ἀμφιλεξάντων δὲ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου ὁ Κλεάρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος πληγᾶς ἐνέβαλεν. ὁ δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ. 12. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλεάρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκευάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δὲ οὐπω ἦκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλανε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις ὡς εἶδε τὸν Κλεάρχον διελαύνοντα, ἴησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἤμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης. 13. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ

στράτευμα, καὶ εὐθύς παραγγέλλει εἰς τὰ ὄπλα· καὶ τοὺς μὲν ὀπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μείναι τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας, αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θοῤῃκας καὶ τοὺς ἰππεῖς, οἱ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετραράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλείστοι Θοῤῃκες, ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὡςτ' ἐκείνους ἐκπεπλήχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὄπλα· οἱ δὲ καὶ ἔστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. 14. Ὁ δὲ Πρόξενος, ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιῶν καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὀπλιτῶν, εὐθύς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὄπλα καὶ ἔδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' ἐγαλέπαινε, ὅτι αὐτοῦ ὀλίγου δείσαντος καταλευσθῆναι πράως λέγει τὸ αὐτοῦ πάθος, ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. 15. Ἐν τούτῳ δὲ ἐπήει καὶ Κῦρος καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα· εὐθύς δ' ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἤκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει τάδε· 16. Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε ὅτι ποιεῖτε. εἰ γὰρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ τε κατακεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων πάντες οὔτοι οὓς ὁρᾶτε βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῶν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. 17. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφοτέροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὄπλα.

C A P U T VI.

1. Ἐντεῦθεν προΐόντων ἐφαίνεται ἵχνια ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς διςχιλίων ἵππων.

οὔτοι προΐόντες ἔαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντης δέ, Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγείς δέ. 2. Οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίῃ ἰππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακίοντας ἰππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἔλοι καὶ κολύσεις τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειν, ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στρατεύμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἐκάστου τῶν ἡγεμόνων. 3. Ὁ δ' Ὀρόντης νομίσας ἐτοιμοὺς εἶναι αὐτῷ τοὺς ἰππέας γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἤξει ἔχων ἰππεῖς ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἰππεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. εἶπεν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρὶ, ὡς ἄμετο· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δίδωσιν. 4. Ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν ὁ Κύρος συλλαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιτά, καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγούς ἐκέλευεν ὀπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὄπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τριςχιλίους ὀπλίτας. 5. Κλέαρχον δὲ καὶ εἶσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντου ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. 6. Ἐφη δὲ Κύρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὧδε· Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς

θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουί. τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατήρ ἔδωκεν ὑπήκοον εἶναι ἐμοί· ἐπεὶ δὲ ταχθεῖς, ὡς ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοί, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιάν ἔλαβον καὶ ἔδωκα, μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὅ,τι σε ἠδίκησα; ἀπεκρίνατο ὅτι οὐ.

7. Πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἠρώτα, Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος ἀποστὰς εἰς Μυσσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὅ,τι ἐδύνω; ἔφη ὁ Ὀρόντης. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὐτῷ ἔγνωσ τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντης.

8. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεῖς ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου, ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεῖς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἀδικὸς γεγενησθαι; Ἡ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος, Ἐτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι, οὐδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοὶ γ' ἂν ποτε ἔτι δόξαιμι.

9. Πρὸς ταῦτα Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν, Ὁ μὲν ἀνήρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ,τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιῆσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέη τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἢ ἡμῖν τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι τοὺς ἐθελοντὰς φίλους τούτους εὖ ποιεῖν.

10. Ταύ-

τῇ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη. ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἵπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θανάτῳ ἄγοιτο. 11. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτου σκηνὴν εἰσῆχθη τοῦ πισιοτάτου τῶν Κύρου σκηπιούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς εἶδε πώποτε, οὐδὲ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἴκαζον δὲ ἄλλοι ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

CAPUT VII.

1. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κύρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιούσαν ἕω ἤξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. 2. Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἦκοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλείως στρατιᾶς. Κύρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν Ἑλλήνων συνεβουλεύετό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιῶιτο, καὶ αὐτὸς παρήνει θαρσύνων τοιαύδε· 3. Ὡ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν

βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἀξιοὶ τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴσθε ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασιῶν. 4. Ὅπως δὲ καὶ εἰδήτε, εἰς οἶον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδῶς διδάξω. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ κραυγῇ πολλῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ, οἴους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὐτύλμων γενομένων ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι. 5. Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρῶν φηγᾶς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μὴν, ὦ Κύρῳ, λέγουσί τινες ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου προσιόντος· ἂν δὲ εὖ γένηται τι, οὐ μεμνήσθαι σέ φασιν· ἐπινοεῖ δὲ οὐδ' εἰ μεμνῶό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνῇ. 6. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κύρῳ· Ἄλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἢ πατρώα πρὸς μὲν μεσημβριανὴν μέχρι οὐ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι, πρὸς δὲ ἄρκτον μέχρι οὐ διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων πάντα στραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. 7. Ἦν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὅ,τι δῶ ἐκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἰκανοὺς οἷς δῶ. ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἐκάστῳ χρυσοῦν δώσω. 8. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοὶ τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξίγγελλον. εἰσῆσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἱ τε στρατηγοὶ καὶ τῶν

ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς ἀξιοῦντες εἰδέναι τί σφισιν ἔσται, εἰάν κρατήσωσιν. ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἀπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. 9. Παρεκελεύοντο δὲ αὐτῷ πάντες ὅσοιπερ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἐναντῶν τάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ᾧδὲ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἶε γὰρ σοι μαχεῖσθαι, ᾧ Κῦρε, τὸν ἀδελφόν; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Περσῶν παῖς ἐστὶ παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεῖ ταῦτ' ἐγὼ λήψομαι. 10. Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων ἄσπις μυρία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ διςχιλιοὶ καὶ πεντακόσιοι, τῶν δὲ μετὰ Κῦρον βαρβάρων δέκα μυριάδες καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. 11. Τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχιλιοὶ ἵππεῖς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δ' αὖ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. 12. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τέσσαρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἑνετήκοντα μυριάδες καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πενήκοντα· Ἀβροκόμας δὲ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. 13. Ταῦτα δὲ ἠγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης, καὶ μετὰ τὴν μάχην, οἱ ὑστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταῦτα ἠγγελλον. 14. Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾧετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν στα-

Θμον τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυαὶ τρεῖς. 15. Παρατέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. ἔνθα δὴ εἰσιν αἱ διώρυχες, ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖα, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγὰ· εἰσβάλλουσι δὲ εἰς τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δ' ἐκάστη παρασάγγην, γέφυραι δ' ἔπεισιν. ἦν δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος. 16. Ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε καὶ ἐγένοντο εἰς τὴν τάφρον. 17. Ταύτη μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερά ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἵχνη πολλά. 18. Ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμπρακιώτην μάντιν ἔδωκεν αὐτῷ δαρσικούς τριεχιλίους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον θύομενος εἶπεν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν. Κῦρος δ' εἶπεν· Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσης, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι. 19. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκόλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου στρατεύμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνώκῃναι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ἡμελημένως μᾶλλον. 20. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπὶ τε τοῦ ἄρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ, τὸ δὲ

πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο καὶ τῶν ὀπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν ἤγοντο καὶ ὑποζυγίων.

CAPUT VIII.

1. Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς ἔνθα ἔμελλε καταλύειν, ἤνικα Πατηγύας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν προφαίνεται ἐλαύνων ἀνά κράτος ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθύς πᾶσιν οἷς ἐνετύγγανεν ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος. 2. Ἐνθα δὴ πολὺς τάρραχος ἐγένετο· ἀντίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι. 3. Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλιὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον. 4. Ἐνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων δὲ καὶ τὸ στρατεύμα τὸ εὐώνυμον κέρας ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. 5. Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χίλιους παρὰ Κλέαρχον ἕστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀσιαῖός τε ὁ Κῦρον ὑπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. 6. Κῦρος δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς τούτου ὅσον ἑξακόσιοι ὀπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κῦρον· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην

καθίστατο· [λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν]. 7. Οἱ δ' ἵπποι πάντες οἱ μετὰ Κύρου εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερονίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλληνικάς. 8. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἠνίκα δὲ δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός ὡσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ οὐ συγχῶ ὕστερον ὡσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολὺ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. 9. Καὶ ἦσαν ἵππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερρόφοροι, ἐχόμενοι δὲ ὀπλιται σὺν ποδηρήσει ξυλίταις ἀσπίσιν, Αἰγύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἵππεῖς, ἄλλοι τοξόται. πάντες δ' οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. 10. Πρὸ δὲ αὐτῶν ἄρματα διαλείποντα συγχρὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακόποντα. 11. Ὁ μάλιστα Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἑλλήσι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῇ ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσήεσαν. 12. Καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελάυνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἐρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ σιράτειμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη· κὰν τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται. 13. Ὀρῶν δὲ ὁ

Κλέαρχος τὸ μέσον στίφος καὶ ἀκούων Κύρου ἕξω ὄντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου βασιλέα· τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς ὥστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἕξω ἦν· ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἠθέλεν ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κνικλωθεῖη ἐκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι ὅπως καλῶς ἔχοι. 14. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στρατεύμα ὁμαλῶς προῆει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων. καὶ ὁ Κύρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι κατεθεᾶτο ἐκατέρωσθε ἀποβλέπων εἰς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους. 15. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντῆσαι ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ. 16. Ταῦτα δὲ λέγων, θορόμβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρμβος εἶη. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρεργεταὶ δεύτερον ἦδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει καὶ ἤρετο ὅ,τι εἶη τὸ σύνθημα. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι Ζεὺς σώτηρ καὶ νίκη. 17. Ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας, Ἀλλὰ δέχομαι τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστι. ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυσε· καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέσσαρα στάδια διειχέτην τῷ φάλαγγι ἀπ' ἀλλήλων, ἥνικα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ προήρχοντο ἀντίοι ἵεσαι τοῖς πολεμίοις. 18. Ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ἐπιλειπούμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγγαντο πάντες οἷονπερ τῷ Ἐνναλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. λέγουσι δὲ τινες ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις.

19. Πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμω, ἀλλ' ἐν τάξει ἔπεσθαι. 20. Τὰ δ' ἄρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἠνιόχων. οἱ δ' ἐπεὶ προΐδουεν, δίσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη ὡσπερ ἐν ἵπποδρόμῳ ἐκπλαγεῖς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναι τις ἐλέγετο. 21. Κύρος δ' ὄρων τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ διώκοντας, ἠδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἦδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὡς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἵππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο ὅτι ποιήσει βασιλεὺς. καὶ γὰρ ἦδει αὐτόν ὅτι μέσον ἔχει τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. 22. Καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἠγοῦνται, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἢ ἢ ἰσχὺς αὐτῶν ἐκατέρωθεν, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ σιράτευμα. 23. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ὁμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἐμπροσθεν, ἐπέκαμπεν ὡς εἰς κύκλωσιν. 24. Ἐνθα δὴ Κύρος δεῖσας, μὴ ὀπισθεν γινόμενος κατακόπη τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβάλων σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλείως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους, καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν. 25. Ὡς δ'

ἢ τροπή ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι εἰς τὸ διώκειν ὀρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτρόπεζοι καλούμενοι.

26. Σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾶ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στίφος· καὶ εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Τὸν ἄνδρα ὄρω, ἔτεο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρον καὶ τιπρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὡς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

27. Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλιῶ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτούς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὅποσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνησκον Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος δὲ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ.

28. Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπιούχων θεράπων λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ.

29. Καὶ οἱ μὲν φασὶ βασιλέα κελευσαί τινα ἐπισφάζαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ δ' ἑαυτὸν ἐπισφάζασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν, καὶ στρεπτόν δὲ ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ τᾶλλα ὡσπερ οἱ ἄριστοι Περσῶν· ἐτιμίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὐνοίαν τε καὶ πιστότητα.

CAPUT IX.

1. Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνήρ ὢν Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιωτάτος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι.

2. Πρωτόν μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὢν, οἱ ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ

ἀδελφοῦ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομιζέτο. 3. Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλείως θύραις παιδεύονται· ἐνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὐτ' ἀκούσαι οὐτ' ἰδεῖν ἔστι. 4. Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλείως καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστε εὐθύς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. 5. Ἐνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φιλιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις ἀρίστα χρῆσθαι· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. 6. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτριψεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπίασθη ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλάς φανεράς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν. 7. Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τω σπείσαιοτο καὶ εἴ τω συνθόοιτο καὶ εἴ τω ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδεσθαι. 8. Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπείσαμένου Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν. 9. Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνηι ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐκούσαι Κῦρον

εἶλοντο ἀντὶ Τισσαφέρωνος πλὴν Μιλησίων. οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ἠθέλω τοὺς φεύγοντας προσέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν.

10. Καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἂν ποτε προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιτο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν.

11. Φανερός δ' ἦν καὶ εἰ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δὲ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὡς εὐχοίτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικῶν καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος.

12. Καὶ γὰρ οὖν πλείστοι δὴ αὐτῷ ἐνὶ γῆ ἀνδρῶν τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προσέσθαι.

13. Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἂν τις εἴποι ὡς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἶα καταγελαῖν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στειβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερομένους ἀνθρώπους· ὥστ' ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἑλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅποι τις ἠθέλεν, ἔχοντι ὅτι προχωροίη.

14. Τοὺς γε μέντοι ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὠμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἐώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλη δώροις ἐτίμα·

15. ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεσιτάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιοῦν εἶναι. τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν θελόντων κινδυνεύειν, ὅπου τις οἶοιτο Κύρον αἰσθήσεσθαι.

16. Εἰς γῆ μὲν δικαιοσύνην, εἰ τις αὐτῷ φανερός γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντός ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν

ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. 17. Καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρατεύματι ἀληθινῶ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκείνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. 18. Ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσκειν, οὐδεὶν πώποτε ἀχάριστον εἶασε τὴν προθυμίαν. τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρεταὶ παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι. 19. Εἰ δέ τινα ὀρώη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' ἀεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν καὶ θαρσάλέως ἐκτῶντο καὶ ὁ ἐπέπατο αὐτὸς τις; ἦμισια Κύρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρήμασι. 20. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσασαί τε καὶ εὖνους γνοίη ὄντας καὶ ἱκανοὺς κρίνεισιν συνεργοὺς εἶναι ὅτι τυγχάνοι βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. 21. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο οὐπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ὤβριτο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα. 22. Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν οἶμαι εἶς γε ὢν ἀνὴρ ἐλάμβανε διὰ πολλὰ· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἑκάστου σκοπῶν καὶ ὅτου μάλιστα ὄρωη ἕκαστον δεόμενον. 23. Καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλλωπισμὸν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναίτο τούτοις

πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέ-
 γιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι. 24. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγά-
 λα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα οὐδὲν θαυμαστόν,
 ἐπειδὴ γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖ-
 ναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα
 ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστιά εἶναι. 25. Κῦρος γὰρ ἔπεμ-
 πε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἠδὺν λά-
 βου, λέγων ὅτι οὐπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἠδίοι οἴ-
 νῳ ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοὶ ἔπεμψε καὶ δεῖταί σου τή-
 μερον τοῦτον ἐκπιεῖν σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. 26. Πολ-
 λάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεια καὶ
 ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· Τούτοις
 ἦσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι.
 27. Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δ' ἐδύνατο
 παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ
 διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς
 τὰ ἑαυτῶν σώματα ἀγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν
 χιλόν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἀγωσιν.
 28. Εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο καὶ πλείστοι μέλλοιεν ὄψε-
 σθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπονδαιολογεῖτο, ὡς δη-
 λοίη οὖς τιμᾶ. ὥστε ἔγωγε ἐξ ὧν ἀκούω οὐδένα κρίνω
 ὑπὸ πλείονων πεφιλησθαι οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων.
 29. Τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε. παρὰ μὲν Κύρου
 δούλου ὄντος οὐδεὶς ἀπῆει πρὸς βασιλέα, πλην Ὀρόντας
 ἐπνεύρησεν· καὶ οὗτος δὴ ὃν ὤβριτο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ
 αὐτὸν εὖρος Κύρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως
 πολλοὶ πρὸς Κύρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις
 ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγα-
 πώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντιες ἀγαθοὶ ἀξιωτέ-
 ρας ἢ τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. 30. Μεγά δε

τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῶ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὐνοὺς καὶ βεβαίους. 31. Ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι ἀπέθανον μαχόμενοι ὑπὲρ Κύρου πλὴν Ἀριαίου· οὗτος δὲ τριαγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ ἰππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ἤσθητο Κύρον πεπτωκότα, ἔφυγεν, ἔχων καὶ τὸ στρατεύμα πᾶν οὗ ἡγήετο.

C A P U T X.

1. Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἢ δεξιὰ. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῶ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἴστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν ἔνθεν ὠρμηγτο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ. 2. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῶ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι λαμβάνει. 3. Ἡ δὲ Μιλησία ἡ νεώτερα ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλεία ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὄπλα ἔχοντες καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν ἀρπάζοντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγον γο, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ ἄλλα ὅποσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο πάντα ἔσωσαν. 4. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' αὐτοὺς ὡς πάντας νικῶντες, οἱ δ' ἀρπάζοντες ὡς ἤδη πάντες νικῶντες. 5. Ἐπεὶ δ' ἤσθηοντο οἱ μὲν Ἕλληνες ὅτι βασι-

λεύς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη, βασι-
 λεύς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν
 τὸ καθ' αὐτούς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκοντες,
 ἐνταῦθα δὴ βασιλεύς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ
 συντάσσεται, ὃ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο Πρόξενον καλέ-
 σασ, πλησιαίαιτος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιεν τινὰς ἢ πάντες
 ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρῆξοντες. 6. Ἐν τούτῳ καὶ
 βασιλεύς δηλὸς ἦν προσίων πάλιν ὡς ἐδόκει ὀπισθεν. καὶ
 οἱ μὲν Ἕλληνες στραφέντες παρσκευάζοντο ὡς ταύτη
 προσίοντος καὶ δεξόμενοι, ὃ δὲ βασιλεύς ταύτη μὲν οὐκ
 ἤγεν, ἥ δὲ παρηλθεν ἔξω τοῦ εὐώνυμον κέρατος ταύτη
 καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ κατὰ τοὺς
 Ἕλληνας ἀντομολήσαντας καὶ Τισσαφέρην καὶ τοὺς σὺν
 αὐτῷ. 7. Ὁ γὰρ Τισσαφέρης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ
 οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς
 Ἕλληνας πελταστίας· διελαύνων δὲ κατέκτανε μὲν οὐδένα,
 διασιάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς·
 Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἤρχε τῶν πελταστῶν καὶ ἐλέ-
 γετο φρόνιμος γενέσθαι. 8. Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρης ὡς
 μείον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ
 τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συν-
 τυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπο-
 ρεῦντο. 9. Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλ-
 λήνων κέρασ, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ
 κέρασ καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτούς κατακό-
 ψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρασ καὶ ποιή-
 σασθαι ὀπισθεν τὸν ποταμὸν. 10. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα
 ἐβουλεύοντο καὶ δὴ βασιλεύς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ
 σχῆμα κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα, ὡσπερ τὸ πρῶ-
 τον μαχοῦμενος συνήει. ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε

ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὐθις παιανίσαντες ἐπήβ-
 σαν πολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ πρόσθεν. 11. Οἱ δ'
 αὐτὸν βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλεονός ἢ τὸ πρό-
 σθεν ἔφευγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός· ἐν-
 ταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες. 12. Ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης
 γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ
 μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἰππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ
 ποιούμενον μὴ γινώσκειν. καὶ τὸ βασιλείον σημεῖον
 ὄραν ἔφασαν, ἀετιόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλιθς [ἐπὶ ξύλου]
 ἀνατεταμένον. 13. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν οἱ
 Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἰππεῖς· οὐ μὴν
 ἔτι ἀθρόοι ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐπιλοῦτο δ' ὁ λόφος
 τῶν ἰππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. 14. Ὁ
 οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ
 αὐτὸν στήσας τὸ στρατεύμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρα-
 κόσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον καὶ κελεύει κατιδόντας
 τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστὶν ἀπαγγεῖλαι. 15. Καὶ ὁ
 Λύκιος ἤλασέ τε καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν
 ἀνὰ κράτος. σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν καὶ ἥλιος ἐδύετο.
 16. Ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ Θέμενοι τὰ
 ὅπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδα-
 μοῦ Κῦρος φαίνοιο οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς πα-
 ρεῖη· οὐ γὰρ ἤδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἵκαζον ἢ
 διώκοντα οἴχεσθαι ἢ καταληφόμενόν τι προεληλακέναι.
 17. Καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μέιναντες τὰ σκευο-
 φόρα ἐνταῦθα ἄγοιεν ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.
 ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφισπῶνται ἀμφὶ δόρ-
 πησιον ἐπὶ τὰς σκηνάς. 18. Ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας
 τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλ-
 λων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον

ἢ ποτόν ἦν, καὶ τὰς ἀμάξας, μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἶνον, ἃς παρεσκευάσατο Κῆρος, ἵνα εἴ ποτε σφοδρὰ τὸ στρατεύμα λάβοι ἔνδεια, διαδοίη τοῖς Ἑλλησιν· ἦσαν δ' αὐταὶ τετρακόσiai ὡς ἐλέγοντο ἀμάξαι· καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν· 19. ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στρατεύμα πρὸς ἄριστον βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγέροντο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Β'.

C A P U T I.

Ὅς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρω τὸ Ἑλληνικόν, ὅτε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀριαξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν καὶ Κῦρον ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρῃ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμπει σημανοῦντα ὅτι χρῆ ποιεῖν, οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἅ εἶχον καὶ ἐξοπλισαμένοις προῖέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρω συμμίξειαν. 3. Ἦδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων ἅμα ἠλίω ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγωνὶς ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμώ. οὗτοι ἔλεγον ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὤρμωντο, καὶ λέγοι ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἦκειν, τῇ δὲ

ἄλλη ἀπιέναι φραΐη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθεν περ ἦλθε. 4. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πυνθανόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἄλλ' ὠφέλε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀρριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς νικῶμεν τὴν βασιλέα καὶ ὡς ὁρᾶτε οὐδείς ἐτι ἡμῖν μάχεται, καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀρριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλείου καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχῃ νικῶντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστὶ.

5. Ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀρριαίου. 6. Οἱ μὲν ἄρχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῆτον ὅπως ἐδύνατο ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δ' ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος οὗ ἡ μάχῃ ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς ἀντομολοῦντας παρὰ βασιλείως, καὶ τοῖς γέροισι καὶ ταῖς ἀσπίσι ταῖς ξυλίταις ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλὰ δὲ καὶ πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἐπόντες ἦσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν. 7. Καὶ ἦδη τε ἦν περὶ πλήθους ἀγορᾶν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλείως καὶ Τισσαφέρου κήρυκες οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι· ἦν δ' αὐτῶν Φαλῖνος εἰς Ἕλληνα, ὃς ἐτύγγανε παρὰ Τισσαφέρου ὦν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσπειθεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε καὶ ὀπλομαχίαν. 8. Οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὄπλα ἰόντας ἐπὶ

τὰς βασιλέως θύρας εὐρίσκεισθαι ἂν τι δύνωνται ἀγαθόν. 9. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικῶντων εἴη τὰ ὄπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὧ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅτι κάλλιστόν τε καὶ ἀριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ ἀντίκα ἤξω. ἐκάλεσε γὰρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερά ἐξηρημένα. ἔτιχε γὰρ θυόμενος.

10. Ἐνθα δὲ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὄπλα παραδοίησαν· Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ὧ Φαλίνε, θαυμάζω πόττερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὄπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται.

11. Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε, Βασιλεὺς νικᾶν ἠγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἔστιν ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων, καὶ πληθὸς ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν δύνασθε ἂν ἀποκτεῖναι.

12. Μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν, ὦ Φαλίνε, νῦν, ὡς σὺ ὀρεῖς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετῆ. ὄπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἴομεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στρηθῆναι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχοῦμεθα.

13. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν, Ἄλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὧ νειανίσκῳ, καὶ

λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν, εἰ οἶει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἂν τῆς βασιλείας δυνάμεως. 14. Ἄλλους δὲ τινὰς ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακίζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ ἂν πολλοῦ ἀξιοὶ γένοιτο, εἰ βούλοιο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θελοὶ χρῆσθαι εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέφαιντ' ἂν αὐτῷ. 15. Ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἦκε, καὶ ἠρώτησεν εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν, Οὗτοι μὲν, ὧ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἶπέ τί λέγεις. 16. Ὁ δ' εἶπεν, Ἐγὼ σε, ὧ Φαλῖνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σὺ τε γὰρ Ἕλληνας εἶ καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὄρας. ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθα σοὶ τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. 17. Σὺ οὖν, πρὸς θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν ὅτι σοὶ δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἀριστον εἶναι, καὶ ὃ σοὶ τιμὴν οἶσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός ποτε πεμφθεὶς παρὰ βασιλείως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι ξυμβουλευομένοις. ξυμβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δέ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἢ ἂν συμβουλεύσης. 18. Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλείως πρεσβεύοντα ξυμβουλευσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως ἐνέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες. Φαλῖνος δὲ ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν ὧδε. 19. Ἐγὼ, εἰ μὲν τῶν μυρῶν ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστὶ σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς ἀκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν ὅπῃ δυνατόν. 20. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ

ἀπάγγελτε τάδε ὅτι ἡμεῖς οἴομεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὄπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ, εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὄπλα ἢ ἄλλῳ παραδόντες. 21. Ὁ δὲ Φαλίνος εἶπε, Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. εἶπατε οὖν καὶ περὶ τούτου πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαὶ εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. 22. Κλέαρχος δ' ἔλεξεν, Ἀπάγγελτε τοίνυν καὶ περὶ τούτου, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ ἄπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἐστιν; ἔφη ὁ Φαλίμος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος, Ἦν μὲν μένωμεν, σπονδαὶ, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος. 23. Ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε, Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτά πάλιν ἀπεκρίνατο, Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. ὅ,τι δὲ ποιήσοι οὐ διωσήμην.

C A P U T II.

1. Φαλίμος μὲν δὴ ἤρχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἦγον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ. οὔτοι δὲ ἔλεγον ὅτι πολλοὺς φαιή Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἦκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρῶτ' ἀπιέναι φησίν. 2. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν, Ἄλλ' οὐτω χρὴ ποιεῖν· ἔάν μὲν ἦκωμεν, ὡς περ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττειτε ὅποιον ἂν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. ὅ,τι δὲ ποιήσοι οὐδὲ τούτοις εἶπε. 3. Μετὰ δὲ ταῦτα

ἤδη ἡλίου δύνοντος συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἵεναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γβ μένειν οἷόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἵεναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάννυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. 4. Ὡδε οὖν χρή ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ,τι τις ἔχει· ἐπειδὴν δὲ σημήνη τῶ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὴν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῶ τρίτῳ ἔπεσθε τῶ ἡγομένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὄπλα ἔξω. 5. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐποίουν οὕτω. καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δὲ ἐπέιθοντο, οὐχ ἐλόμενοι, ἀλλὰ ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα ἔδει τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροί ἦσαν. 6. Ἀριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἦλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνεήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριακόνα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πενήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα στάδιοι ἐξήκοντα καὶ τριακόσιοι. 7. Ἐντεῦθεν δὴ, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλοκύθης μὲν ὁ Θραξ ἔχων τοὺς τε ἰππείας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρακῶν ὡς τριακοσίους ἠῦτομόλησε πρὸς βασιλέα. 8. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἠγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἶποντο. καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὄπλα ξενῆλθον οἱ στρα-

τηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀρριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἱ τε Ἕλληνες καὶ Ἀρριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι μῆτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἠγγήσεσθαι ἀδόλως. 9. Ταῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ λύκον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἕλληνες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην. 10. Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος, Ἄγε δὴ, ὦ Ἀρριαῖε, ἐπεὶπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπέ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας, πότερον ἄπιμεν ἢ περ ἦλθομεν ἢ ἄλλην τινὰ ἐννεοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείττω. 11. Ὁ δ' εἶπεν, Ἦν μὲν ἦλθομεν ἀπιόντες παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἔπολοιμέθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἶχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δ' εἴτι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. 12. Πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμούς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλείστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἦν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγω μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολλὸν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανεῖ. ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε.

13. Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀποδρᾶναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο ἐπορευόντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας

τῆς Βαβυλωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν.
 14. Ἐτι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὄρα̃ν ἰππέας·
 καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες
 εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος, ἐτύχχανε γὰρ ἐφ'
 ἀμάξης πορευόμενος διότι ἐτείρωτο, καταβὰς ἐθωρακί-
 ζετο καὶ οἳ σὺν αὐτῷ. 15. Ἐν ᾧ δὲ ὠπλίζοντο, ἤκον
 λέγοντες οἳ προπεμφθέντες σκοποὶ ὅτι οὐχ ἰππεῖς εἰσιν,
 ἀλλ' ὑποζύγια νέμοιτο. καὶ εὐθύς ἔγνωσαν πάντες ὅτι
 ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς· καὶ γὰρ καὶ κα-
 πνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω. 16. Κλέαρχος δὲ
 ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἤγεν· ἦδει γὰρ καὶ ἀπειρη-
 κότητας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας· ἦδη δὲ καὶ
 ὄψῃ ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δο-
 κοίῃ φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ
 εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνω-
 σεν, ἐξ ὧν διήσπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος
 καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. 17. Οἳ μὲν οὖν
 πρώτοι ὁμῶς τρόπον τινὲ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἳ δὲ ὕστε-
 ροὶ σκοταῖοι προσιόντες ὡς ἐτύχχανον ἕκαστοι ἠγλίζοντο,
 καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε
 καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἳ μὲν ἐγγύτατα τῶν
 πολεμιῶν καὶ ἔφηνον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. 18. Δῆλον
 δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτ'
 οὐδὲν ἐφάνη οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ
 πλησίον. ἐξεπλάγη δὲ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ
 τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ
 ἔπραττε. 19. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ
 τοῖς Ἑλλήσι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν,
 οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίγνεσθαι. 20. Κλέαρχος
 δὲ Τολμίδην Ἡλεῖον, ὃν ἐτύχχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κή-

ρυκα ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγήν, κατακηρύξαντα ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὄπλα μνηύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον ἀργυρίου. 21. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη καὶ οἱ ἄρχοντες σῶσι. ἅμα δὲ ὄρθρω παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα τίθασθαι τοὺς Ἕλληνας, ἥπερ εἶχον ὅτε ἦν ἡ μάχη.

C A P U T III.

1. Ὁ δὲ δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφώδῳ, τῶνδε δῆλον ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὄπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. 2. Οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτησαν τοὺς ἄρχοντας. ἐπειδὴ δὲ ἀπήγγελλον οἱ προφύλακες, Κλέαρχος, τυχῶν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν ἄχρι ἂν σχολάσῃ. 3. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στρατεύμα ὥστε καλῶς ἔχειν ὄρασθαι πάντη φάλαγγα πικνήν, τῶν δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτὸς τε προῆλθε, τοὺς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν. 4. Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα τί βούλωντο. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ σπονδῶν ἤκοιεν, ἄνδρες οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τὰ τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ. 5. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ἀπαγγέλλετε τοῖνυν αὐτῷ ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδ' ὁ τολμήσων περὶ σπον-

δῶν λέγειν τοῖς Ἑλλησι μὴ πορίσας ἄριστον. 6. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλυνον, καὶ ἤκον ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς που βασιλεὺς ἦν ἢ ἄλλος τις ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δὲ ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἤκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἱ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια. 7. Ὁ δὲ ἡρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰοῦσι καὶ ἀπιούσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται σπονδαί. οἱ δέ, Ἄπασιν, ἔφασαν, μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελῆ. 8. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μετασησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς ποιῆσθαι ταχύ καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. 9. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε, Δοκεῖ μὲν κάμοι ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γὰρ ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω ἕστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι. οἴμαι γὰρ μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθύς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια. 10. Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο τὰς μὲν σπονδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ ἀλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων οἱ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. 11. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεσιτάει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἂν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε

πᾶσιν αἰσχύνῃν εἶναι μὴ οὐ συσπουδάξουσιν. 12. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτοῦ οἱ τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἐώρων σπουδάξοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. 13. Πολὺν δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ ἄει οὕτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἷα τὸ πεδίον ἄρδεν· ἀλλ' ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἑλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπώπιτενεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικίναί. 14. Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων καὶ ὄξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. 15. Αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἷας μὲν ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκίταις ἀπέκειντο, αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος, ἣ δὲ ὄψις ἡλέκτρον οὐδὲν διέφερε· τὰς δὲ τινὰς ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. 16. Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τὸ τε εἶδος καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγὲς. ὁ δὲ φοῖνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθεῖν ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος ἀναίνετο.

17. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλείας γυναικὺς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἶποντο· ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε· 18. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα ἐμπειτικότητας, εὖρημα ἐποίησάμην εἰ πως δυναίμην παρὰ

βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναι ἔμοι ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς
 τὴν Ἑλλάδα. οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν οὔτε
 πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς πάσης Ἑλλάδος. 19. Ταῦτα
 δὲ γινούς ἠτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ ὅτι δικαίως ἂν
 μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρον τε ἐπιστρατεύοντα πρῶ-
 τος ἠγγεῖλα καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικό-
 μην, καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ
 ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμε-
 τέρω στρατοπέδῳ, ἐνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον
 ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ξὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν
 τοῖςδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πι-
 σιότατοι. 20. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βου-
 λεύσασθαι· ἐρέσθαι δὲ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος
 ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν
 μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ἦ, ἕάν
 τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.
 21. Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο
 καὶ ἀπεκρίναντο, Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε συν-
 ἤλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ
 βασιλέα, ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὗρισκεν, ὡς καὶ
 σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι καὶ
 ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι. 22. Ἐπεὶ μέντοι ἤδη αὐτὸν
 ἐωρῶμεν ἐν δεινῷ ὄντα, ἠσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀν-
 θρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέ-
 χοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. 23. Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέ-
 θνηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποιοῦμεθα τῆς ἀρχῆς, οὔτ'
 ἔστιν ὅτου ἕνεκα βουλοίμεθ' ἂν τὴν βασιλείως χώραν κα-
 κῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευ-
 οίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίῃ· ἀδικοῦντα
 μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἕάν

μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχη, καὶ τούτου εἰς γὰρ δύναμιν οὐχ ἥτησόμεθα εὖ ποιοῦντες. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. 24. Ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελοῦ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέγχοι δ' ἂν ἐγὼ ἦκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. 25. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκεν· ὡςθ' οἱ Ἕλληνας ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἦκων ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἦκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἶη βασιλεῖ ἀφείναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. 26. Τέλος δὲ εἶπε, καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν παρέχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ ᾔπριασθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια. 27. Ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεήσει ὁμόσαι ἢ μὴν πορεύεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὅποτιαν μὴ ἀγορὰν παρέχωμεν, ἦν δὲ παρέχωμεν ἀγορὰν, ἄνουμένους ἔξειν τὰ ἐπιτήδεια. 28. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιάς ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. 29. Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε, Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι ἢ δέομαι, ἦξω συσκευασάμενος ὡς ἀπάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἑμαυτοῦ ἀρχήν.

CAPUT IV.

1. Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρην οἱ τε Ἕλλη-
 νες καὶ Ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέ-
 ρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς
 Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι καὶ πρὸς
 τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παρεθάρσύνον τε καὶ
 δεξιὰς ἔνιοι παρὰ βασιλέως ἔφερον μὴ μνησικακήσειν
 βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλον
 μηδενὸς τῶν παρωχημένων. 2. Τούτων δὲ γιγνομένων
 ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ Ἀριαῖον ἦτιον προσέχοντες τοῖς
 Ἕλλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς
 τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ
 ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς. 3. Τί μένομεν; ἢ
 οὐκ ἐπιστάμεθα ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι ἂν περὶ
 παντὸς ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ἢ
 ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγε-
 ται μένειν διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στρατεύμα· ἐπὶ
 δὲ πάλιν ἀλισθῆναι αὐτῷ ἢ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ
 ἐπιθήσεται ἡμῖν. 4. Ἴσως δὲ πον ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ
 ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ἢ ἡ ὁδός. οὐ γὰρ ποτε ἐκὼν γὰρ
 βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι
 ὡς ἡμεῖς, τοσοῦδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς
 θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν. 5. Κλέ-
 αρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν, Ἐγὼ ἐνθυ-
 μοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι, εἰ νῦν ἀπι-
 μεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς
 ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει ἡμῖν
 οὐδὲ ὄθεν ἐπισιτιούμεθα· αὐτίς δὲ ὁ ἠγησόμενος οὐδεὶς
 ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιόντων ἡμῶν εὐθύς Ἀριαῖος

ἀφροσύνηξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείπεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. 6. Ποταμὸς δ' εἰ μὲν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστὶ διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην οἶδαμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλύοντων πολεμίων. οὐ μὲν δὴ, ἂν μάχεσθαι γε δέη, ἱππεῖς εἰσὶν ἡμῖν ξύμμαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσὶν οἱ πλείστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἠττωμένων δὲ οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. 7. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ οὕτω πολλὰ ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἶπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ,τι δεῖ αὐτὸν ὁμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἑλλησί τε καὶ βαρβάρους. τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.

8. Ἐν δὲ τούτῳ ἦκε Τισσαφερνης, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς εἰς οἶκον ἀπιῶν καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. 9. Ἐντεῦθεν δὲ ἦδη Τισσαφέρουσις ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στρατεύμα, ἅμα Τισσαφέρουσις καὶ Ὀρόντας καὶ ξυνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. 10. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουσαν ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἐκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ μείον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφοτέροι ὡς περ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθύς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. 11. Ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ξυλλέγοντες πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

12. Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηθίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον εἴσω αὐ-

τοῦ. ἦν δὲ ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ
 κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ'
 ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος
 οὐ πολὺ. 13. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς δύο,
 παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν
 ἐπὶ γαφύρας, τὴν δ' ἐξευγμένην πλοίοις ἑπτὰ· αὗται δ'
 ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέμνητο δὲ ἐξ
 αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγά-
 λαι, ἔπειτα δ' ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὄχετοί, ὡς-
 περ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ
 τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πο-
 λυάνθρωπος, ἣ ὄνομα Σιτιάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ
 σταδίου πεντεκαίδεκα. 14. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ'
 αὐτὴν ἐσκήνησαν ἐγγὺς παραδείσου μεγάλου καὶ καλοῦ
 καὶ δασέος παντοίων δένδρων, οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβη-
 κόιτες τὸν Τίγρητα· οὐ μένοιγε καταφανεῖς ἦσαν.
 15. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ
 τῶν ὀπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἄν-
 θρωπὸς τις ἠρώτησε τοὺς προφύλακας ποῦ ἂν ἴδοι Πρό-
 ξενον ἢ Κλέαρχον· Μένωνα δὲ οὐκ ἐξήτει, καὶ ταῦτα
 παρ' Ἀριαίου ὧν τοῦ Μένωνος ξένου. 16. Ἐπεὶ δὲ
 Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρω-
 πος τάδε· Ἐπεμψέ με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάζος, πιστοὶ ὄν-
 τες Κύρω καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι μὴ
 ὑμῖν ἐπιθῶνται τῆς νυκτός οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στρα-
 τευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. 17. Καὶ παρὰ
 τὴν γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι
 φυλακὴν, ὡς διανοεῖται αὐτὴν λύσαι Τισσαφέρνης τῆς
 νυκτός, ἂν δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀπο-
 ληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. 18. Ἀκούσαν-

τες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον καὶ φρά-
 ζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη σφό-
 δρα καὶ ἐφοβεῖτο. 19. Νεανίσκος δὲ τις τῶν παρόντων
 ἐννοήσας εἶπεν, ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἶη τό τε ἐπιτιθεμέ-
 σθαι καὶ λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιτιθεμέ-
 νους ἢ νικᾶν δεήσει ἢ ἠττᾶσθαι. εἰ μὲν οὖν νικῶσι, τί
 δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γάρ, ἂν πολλαὶ γέ-
 φυραι ᾧσιν, ἔχοιμεν ἂν ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθεῖμεν.
 20. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας οὐχ
 ἔξουσιν ἐκεῖνοι ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι πολ-
 λῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται λελυμένης τῆς
 γεφύρας. 21. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἤρθε τὸν
 ἄγγελον πόση τις εἶη χώρα ἢ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ
 τῆς διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι πολλὴ καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ
 πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. 22. Τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη
 ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμπουσιν, ὀκνοῦντες
 μὴ οἱ Ἕλληνες διελόντες τὴν γέφυραν μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ,
 ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα, ἔνθεν δὲ τὴν
 διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας
 πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνότων,
 εἶτα δὲ καὶ ἀποσιτροφῆ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα
 κακῶς ποιεῖν. 23. Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μὲν-
 τοι τὴν γέφυραν ὁμῶς φυλακὴν ἔπεμψαν· καὶ οὔτε ἐπέ-
 θητο οὐδεὶς οὐδαμῶθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς
 ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον.
 24. Ἐπειδὴ δ' ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν
 ἔξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἐπτὰ ὡς οἶόν τε μά-
 λιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γὰρ τινες τῶν παρὰ
 Τισσαφέρωνος Ἑλλήνων ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπι-
 θῆσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων

μῆντοι ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμὸν· ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ᾗχετο ἀπελαύνων.

25. Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμὸν, τὸ εὖρος πλέθρον· ἐπὴν δὲ γέφυρα. καὶ ἐνταῦθα ᾗκειτο πόλις μεγάλη, ἧ ὄνομα Ὡπις· πρὸς ἣν ἀπήνησθε τοῖς Ἑλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα παρερχομένους τοὺς Ἑλληνας ἐθεώρει. 26. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. ὅσον δὲ [ἂν] χρόνον τὸ ἠγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στρατεύμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι δόξαι πάνπολυ εἶναι, καὶ τὸν Πέρσῃν ἐκπεπληχθαι θεωροῦντα. 27. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Περυσάτιδος κόμας τῆς Κύρου καὶ βασιλείως μητρὸς. ταύτης Τισσαφέρους Κύρου ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν ἐπέτρεψε πλὴν ἀνδραπόδων. ἐνὴν δὲ σίτος πολὺς καὶ πρόβατα καὶ ἄλλα χρήματα. 28. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ᾗκειτο μεγάλη καὶ εὐδαιμών ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διηγῶν ἐπὶ σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

C A P U T V.

1. Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάτιαν ποταμόν, τὸ εὖρος τειτάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψία μὲν ἦσαν, φανερά δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. 2. Ἐδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ ξυγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρει καί, εἰ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα ὅτι ξυγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. ὁ δὲ ἐτοίμως ἐκέλευεν ἤκειν. 3. Ἐπειδὴ δὲ ξυνηλθον, λέγει ὁ Κλεάρχος τάδε· Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρην, οἶδα μὲν ἡμῖν ὄρκους γεγενημένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλατιτόμενον δὲ σέ τε ὄρω ὡς πολεμίους ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὄρωντες ταῦτα ἀντιφυλατιτόμεθα. 4. Ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ δύναμαι οὔτε σέ αἰσθεσθαι πειρωόμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν τοιοῦτον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. 5. Καὶ γὰρ οἶδα ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, οἱ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ' αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. 6. Τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνωμοσύνας νομιζῶν συνουσίαις μάλιστα ἂν πάυεσθαι, ἤκω καὶ διδάσκειν σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὄρθῶς ἀπιστεῖς. 7. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ θεῶν ἡμᾶς ὄρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σὺνοιδεν αὐτῷ παρημεληκῶς, τοῦτον ἐγώ οὔποι' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς

ποιῖον ἂν σκότος ἀποδραίη, οὐθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχθρὸν χωρίον ἀποστῆ. πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὑποχα καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι. 8. Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὄρκων οὕτω γινώσκω, παρ' οἷς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. 9. Σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν ὁδὸς εὐπόρος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἢ ὁδός· οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστή γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. 10. Εἰ δὲ δὴ καὶ μακρόντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνίζομεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἶων ἂν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερῆσαιμι, εἴ σε τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. 11. Ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἰκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν βούλοιο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε Κύρου δύναμιν καὶ χόρον ἔχοντα καὶ τὴν σεαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλείως δύναμιν, ἣ Κῦρος πολεμία ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην ξύμμαχον οὔσαν. 12. Τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, τίς οὕτω μαινεται, ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. 13. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν, οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρῃ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δὲ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γινώσκω τεθνηρωμέ-

νους, οὐχ ὄρω, ποία δυνάμει συμμαχῶ χρησάμενοι μάλλον ἂν κολάσσεσθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὐσίας. 14. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς περίξ οἰκοῦσι σὺ εἰ μὲν βούλοιο τῷ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τις σε λυποίῃ, ὡς δεσπότης ἀναστρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρετίας, οἱ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἔνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος ἧς σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. 15. Ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμασιὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἡδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τὸ ὄνομα, τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν, ὥστε σε πείσαι λέγων ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρηνς δὲ ὧδε ἀπημείφθη·

16. Ἄλλ' ἤδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλευοίς, ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σαντῶ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντιάκουσον. 17. Εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερὰ σοι δοκοῦμεν ἰππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὀπλίσεως, ἐν ἧ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἂν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; 18. Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἂν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα σὺν πολλῶ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὄρατε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξῃσι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοί, ἐφ' ὧν ἔξῃσιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὅπόσοις ἂν ὑμῶν βουλόμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβραίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. 19. Εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἠτιώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι

τῷ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστίν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἄν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ὃ ὑμεῖς, οὐδ' εἰ πῦρ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχεσθαι ἄν δύναισθε. 20. Πῶς ἂν οὖν ἔχοντες τοσοῦτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἄν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; 21. Παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀνάγκη ἔχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιπορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὃ Κλέαρχε, οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε ἡλίθιοί ἐσμεν. 22. Ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἦλθομεν; εὖ ἴσθι ὅτι ὁ ἐμὸς ἕως τούτου αἴτιος τοῦ τοῖς Ἑλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ὃ Κῦρος ἀνέβη ξενικῶ δια μισθοδοσίας πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. 23. Ὅσα δὲ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἔσεσθε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπες, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἄν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.

24. Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν, καὶ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; 25. Καὶ ἐγὼ μὲν γε, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἱ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐλθεῖν, ἐν τῷ ἐμφανεῖ λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας ὡς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. 26. Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ αὖ δηλώσω ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. 27. Ἐκ τού-

των δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ σὺνδειπνον ἐποιήσατο· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατιόπεδον, δηλὸς τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ἃ ἔλεγεν ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν· ἔφη τε χρῆναι εἶναι παρὰ Τισσαφέρνην οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἱ ἂν ἐλεγχοῦσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτούς καὶ κακόνους τοῖς Ἑλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι.

28. Ὑπόπτειε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγεννημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀρσίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στρατεύμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβῶν φίλος ἢ Τισσαφέρνει.

29. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στρατεύμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδῶν εἶναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ μὴ εἶναι πάντας τοὺς λοχαγούς καὶ στρατηγούς, μηδὲ πιστεῦειν Τισσαφέρνει.

30. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἕστι διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγούς εἶναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἄγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

31. Ἐπὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἶσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιοί· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς θύραις ἔμενον.

32. Οὐ πολλῷ δὲ ὑστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἱ τ' ἔνδον ξυνελαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἰππέων, διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ὅτινι ἐντυγχάνοιεν Ἑλλησι ἢ δούλοις ἢ ἐλευθέροις, πάντας ἔκτεινον.

33. Οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν τε ἰππασίαν αὐτῶν ἐθάύμαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου

ὄρῳντες καὶ ὅ,τι ἐποίουν ἠμφιγνόουν, πρὶν Νίλαρχος Ἀρκὰς ἦκε φεύγων τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. 34. Ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὄπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἦξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. 35. Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μιθριδάτης, οἳ ἦσαν Κύρω πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐρημητὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὄραν καὶ γιγνώσκειν· ξυνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. 36. Οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἰ τις εἶη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. 37. Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, ξὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δ' ἐτύγγαθεν ἀπὼν ἐν κώμητινὶ ξὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. 38. Ἐπεὶ δὲ ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μὲν, ὃ ἄνδρες Ἕλληες, ἐπεὶ ἐπισηκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὄπλα ἀπαιτεῖ· αὐτοῦ γὰρ εἶναι φησιν, ἐπίπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου. 39. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληες, ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· Ὡ κάκιστι ἀνθρώπων Ἀριαῖς καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἠτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες, ὁμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἔχθρους νομεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ τοὺς τε ἄνδρας αὐ-

τούς, οἷς ὤμνυτε, [ὡς] ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες ξὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεσθε. 40. Ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ προσθεν ἐπιβουλεύων φανερός ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντα, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις. 41. Ἐπὶ τούτοις Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν εἰ παρὰ τοὺς ὄρκους ἔλνε τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπισηκοῦντας· Πρῶξενος δὲ καὶ Μένων ἐπεὶπερ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις πειράσσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. 42. Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις ἀπήλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

C A P U T VI.

1. Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν ὡς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν, εἰς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. 2. Καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμενεν· ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὐτοῦ πόλιν ὡς οἱ Θραῖκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν ἐφόρων ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρόνησου κατὰ Περίνθου Θραξίν. 3. Ἐπεὶ δὲ μεταγρόντες πῶς οἱ ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἴσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ἔχειο πλέων εἰς Ἑλλήσ-

ποτον. 4. Εκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ
 Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ φηγὰς ὧν ἔρχεται
 πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον ἄλλη
 γέγραπται, δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυθίους δαρεικούς.
 5. Ὁ δὲ λαβὼν οὐκ ἐπὶ ὀραθυμίαν ἐγράπτεο, ἀλλ' ἀπὸ
 τούτων τῶν χρημιάτων συλλέξας στρατεύματα ἐπολέμει τοῖς
 Θραξί, καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ
 ἤγε τούτους καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρι Κῦρος ἐδεήθη
 τοῦ στρατεύματος· τότε δὲ ἀπῆλθεν ὡς ξὺν ἐκείνῳ αὐ
 πολεμήσων. 6. Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀν-
 δρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἀνευ αἰ-
 σχύνης καὶ βλάβης, αἰρεῖται πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ ὀραθυμεῖν,
 βούλεται πονεῖν ὥστε πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν
 ἀκινδύνως, αἰρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. ἐκεῖνος
 δὲ ὡς περ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἡδονὴν ἠθέλεε δα-
 πανᾶν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν. 7. Πολε-
 μικός δὲ αὐτῇ ἐδόκει εἶναι ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν,
 καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν
 τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες
 ὠμολόγουν. 8. Καὶ ἀρχικός δ' ἐλέγτεο εἶναι ὡς δυνατόν
 ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου οἷον κάκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν
 γὰρ ὡς τις καὶ ἄλλος φροντίζειν ἦν, ὅπως ἔχοι ἢ στρατιά
 αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια καὶ παρασκευάζειν ταῦτα, ἱκανὸς δὲ
 καὶ ἐμποιεῖσαι τοῖς παροῦσιν ὡς πειστέον εἶη Κλεάρχῳ.
 9. Τοῦτο δ' ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὄραν
 στυγνὸς ἦν καὶ τῇ φωνῇ τραχύς, ἐκόλαζε τε αἰεὶ ἰσχυρῶς,
 καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὡς καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. καὶ
 γνώμη δ' ἐκόλαζεν· ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν
 ἠγαῖτο ὄφελος εἶναι. 10. Ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν
 ὡς δεοὶ τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἀρχοντα

ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξασθαι ἢ ἀπροφασίστως ἵεναι πρὸς τοὺς πολεμίους.

11. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἠθέλον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ἠροῦντο οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρῶμενον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο.

12. Ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιτο καὶ ἐξείῃ πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὤμος· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὡς περ παῖδες πρὸς διδάσκαλον.

13. Καὶ γὰρ οὖν φιλία μὲν καὶ εὐνοία ἐπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἷτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι ἢ ἄλλη τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρήσαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρήτο.

14. Ἐπεὶ δὲ ἠρξάντο νικᾶν ξὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἤδη μεγάλα ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς ξὺν αὐτῷ στρατιώτας· τὸ τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρσάλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβεῖσθαι αὐτοὺς εὐτάκτους ἐποίησε.

15. Τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δέ, ὅτε ἐτελεύτα, ἄμφι τὰ πενήκοντα ἔτη.

16. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίος εὐθύς μὲν μειράκιον ὢν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἰκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ.

17. Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἰκανὸς νομίσας ἤδη εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἠτιᾶσθαι εὐεργειῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ὤρετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά.

18. Τοσοῦτων δ'

ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὐτῷ καὶ τοῦτο εἶχεν ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κταῖσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾧετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. 19. Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὐτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνων, καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερός τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. 20. Ὡς οὖν ἀρχεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς ποιούντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικούντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ τε ἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἀδικοὶ ἐπεβούλευον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἑτῶν ὡς τριάκοντα.

21. Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλούτου ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἀρχεῖν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. 22. Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὧν ἐπιθυμοῖη συντομωτάτην ᾧετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἔξαπατᾶν, τὸ δ' ἀπλοῦν καὶ τὸ ἀληθές τὸ αὐτὸ τῷ ἡλιθίῳ εἶναι. 23. Στέργων δὲ φανερός μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. 24. Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γὰρ ᾧετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾧετο εἰδέναι ῥᾶσιον ὄν ἀφύλακτα λαμβάνειν. 25. Καὶ ὅσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους ὡς εὖ ὠπλισμένους ἐφο-

βείτο, τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάν-
 δροῖς ἐπειράτο χρῆσθαι. 26. Ὡςπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ
 θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, οὕτω Μένων
 ἠγάλλετο τῷ ἑξαπαταῖν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευ-
 δῆ, τῷ φίλους διαγελαῖν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον τῶν ἀπαι-
 δεύτων ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει
 πρωτεύειν φιλία, διαβάλλων τοὺς πρώτους τούτους ᾗετο
 δεῖν κηῖσασθαι. 27. Τὸ δὲ πειθόμενος τοὺς στρατιώ-
 τας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. τι-
 μᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου ἐπιδεικνύμενος ὅτι
 πλεῖστα δύνατο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. εὐεργεσίαν δὲ
 κατέλεγεν, ὅποτε τις αὐτοῦ ἀφίστατο, ὅτι χρώμενος αὐ-
 τῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. 28. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ
 ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι· ἅ δὲ πάντες ἴσασι, τὰ δ'
 ἐστί. παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν ἔτι ὠραῖος ὢν στρατηγεῖν
 διεπράξατο τῶν ξένων, Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι
 μειρακίοις καλοῖς ἤδετο, οἰκειότατος ἔτι ὠραῖος ὢν ἐγένε-
 νετο, αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε θαυρόπαν ἀγένειος ὢν γενει-
 ῶντα. 29. Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν, ὅτι
 ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα ξὺν Κύρῳ, ταῦτα πεποιθῶς
 οὐκ ἀπέθανε, μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατη-
 γῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὡςπερ
 Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κε-
 φαλάς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν
 αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

30. Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκᾶς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς καὶ
 τούτῳ ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν
 οὐδεὶς κατεγέλα οὐτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἦσθη
 δὲ ἄμφω ἄμφι τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Γ'.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνηι ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. Ἐπεὶ δὲ οἱ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐννοούμενοι μὲν ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλοι δὲ αὐτοῖς πάντη πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολεμίται ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρεξεῖν ἔμελλεν, ἀπειχόν δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μείον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμῶν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖχον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προὔδεδάκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κίρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν, οὐδὲ ἵππεία οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστε εὐδηλον ἦν ὅτι νικῶντες μὲν οὐδένα ἂν κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειψθεῖη. 3. Ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ

ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκασαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὄπλα πολλοὶ οὐκ ἤλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεῦδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατριδῶν, γονέων, γυναικῶν, παιδῶν, οὓς οὐποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

4. Ἦν δὲ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν, Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. 5. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνούς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει, τῷ Ἀθηναίῳ, περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης, ὑποπιεύσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἶη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. 6. Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρето τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἀριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθεῖη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. 7. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἤλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον λῶν εἶη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖη. ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. 8. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω, θυσάμενος οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει καὶ

καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον μέλλον-
τας ἤδη ὀρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρου.

9. Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμ-
προϋθυμεῖτο μείναι αὐτόν· εἶπε δὲ ὅτι, ἐπειδὴν τάχιστα
ἢ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ
στόλος εἶναι εἰς Πισίδας. 10. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὗ-
τως ἑξαπατηθεὶς οὐχ ὑπὸ Προξένου· οὐ γὰρ ἤδει τὴν

ἐπὶ βασιλεία ὀρμὴν, οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν
Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν
ἤδη ἐδόκει εἶναι ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλεία. φοβούμε-
νοι δὲ τὴν ὁδόν καὶ ἄκοντες ὁμῶς οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνῃν
καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὧν εἰς καὶ
Ξενοφῶν ἦν. 11. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν

τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δ' ὕπνου
λαχὼν εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκη-
πιὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμ-
πεσθαι πᾶσαν. 12. Περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ
τὸ ὄναρ πῆ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὧν καὶ
κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· πῆ δὲ καὶ ἐφο-
βεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ

εἶναι, κύκλω δὲ ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναίτο
ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλείας, ἀλλ' εἰργόιτο πάν-
τοθεν ὑπὸ τινῶν ἀποριῶν. 13. Ὅποῖόν τι μέντοι ἐστὶ
τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων
μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνεται γὰρ τάδε. εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρ-
θη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει, τί κατάκειμαι; ἢ

δὲ νῦν προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους
ἦξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδῶν μὴ οὐχὶ
πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δει-
νότατα παθόντας ὑβρίζομένους ἀποθανεῖν; 14. Ὅπως

δὲ ἀμυνοῦμεθα οὐδεὶς παρασκευάζεται οὐδὲ ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα ὡσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαντῶ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαντὸν τοῖς πολεμίοις. 15. Ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, ὡσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὄρων ἐν οἴοις ἐσμέν. 16. Οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἐναντιῶν παρεσκευάσθαι· ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. 17. Καὶ μὴν εἰ ὑψησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὅς καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότιος ἤδη ἀποτεμῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμῶν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὡς δούλον ἀντὶ βασιλείως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; 18. Ἄρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐπ' αὐτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα πάντα ποιητέον. 19. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὐποτε ἐπανόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἶαν ἔχοισιν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ. 20. Τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὅποτε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενός

ἡμῖν μετεῖη, εἰ μὴ προαίμεθα, ὅτου δ' ὠνησόμεθα ἥδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὄρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος, ἐνίστε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον. 21. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὑβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθά, ἄθλα ὀπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν· ἀγνωσθείαι δ' οἱ θεοὶ εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. 22. Οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ἡμεῖς δέ, πολλὰ ὀρῶντες ἀγαθά, στερόως αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους· ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἵεναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις. 23. Ἐτι δ' ἔχομεν σώματα ἰκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θάληη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοὶ, ὡσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδώσιν. 24. Ἄλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτ' ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρξώμεν τοῦ ἐξορμηῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετὴν. φάνητε τῶν λοχαγῶν ἀριστοὶ καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. 25. Καγὼ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἔπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δ' ὑμεῖς τάτιτίετέ με ἠγεῖσθαι, οὐδέν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἠγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαντοῦ τὰ κακά.

26. Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἠγεῖσθαι ἐκέλευον πάντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῆι φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν ὅτι φλυαροίη

ὅστις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναίτο· καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας.

27. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβῶν ἔλεξεν ὧδε· Ὡ θρασυμάτατε ἄνθρωπε, σὺ γε οὐδὲ ὄρων γιγνώσκεις οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. ἐν ταύτῳ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὄπλα.

28. Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδῶν αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν;

29. Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὀπλων ἦλθον πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' οἶμαι ἐρωῶντες τούτου; ἂ σὺ πάντα εἰδῶς τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῆς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας;

30. Ἐμοὶ δέ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταῦτό ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκευὴ ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλλην ὢν τοιοῦτός ἐστιν.

31. Ἐντεῦθεν ὑπολαβῶν Ἀγασίας Σιμφάλιος εἶπεν, Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον, ὥσπερ Λυδόν, ἀμφοτέρω τὰ ὄπλα τερτυπημένον. καὶ εἶχεν οὕτως.

32. Τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν· οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγός σῶος εἶη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν, ὅπου δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστρατηγόν, ὅπου δ' αὖ λοχαγός σῶος εἶη, τὸν λοχαγόν.

33. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ

πρόσθεν τῶν ὀπλῶν ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελ-
 θόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. οἷς δὲ
 ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες. 34. Ἐνταῦθα Ἰε-
 ρώνυμος Ἠλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχα-
 γῶν, ἤρχετο λέγειν ᾧδε· Ἡμῖν, ᾧ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ
 λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξεν καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν
 καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσάμεθα εἴ τι δυ-
 ναίμεθα ἀγαθόν. λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ᾧ Ξενοφῶν,
 ἄπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. 35. Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενο-
 φῶν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι βασι-
 λεὺς καὶ Τισσαφέρνης, οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν
 ἡμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν
 δύνωνται, ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γε οἶμαι πάντα ποιητέα,
 ὡς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον,
 ἢν δυνώμεθα, ἐκείνοι ἐφ' ἡμῖν. 36. Εὖ τοίνυν ἐπίστα-
 σθε ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνέληλύθατε,
 μέγιστον ἔχετε καιρὸν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες
 πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, καὶ μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθύμους,
 πάντες κακοὶ ἔσονται, ἢν δὲ ὑμεῖς αὐτοῖς τε παρασκευα-
 ζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους
 παρακαλήτε, εὖ ἴσθις ὅτι ἔψονται ὑμῖν καὶ πειράσσονται
 μιμεῖσθαι. 37. Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς δια-
 φέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γὰρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξι-
 αρχοὶ καὶ λοχαγοί, καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι
 καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ
 πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ
 πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν,
 ἢν που δέη. 38. Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς
 μέγα ὀνήσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ
 τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀν-

τικατασταθῶσιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε κα-
 λὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἶπεῖν, οὐ-
 δαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ
 εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώ-
 λεκεν. 39. Ἐπειδὴν δὲ καταστήσῃσθε τοὺς ἀρχοντας
 ὅσους δεῖ, ἦν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ
 παραθαρόβνητε, οἴμαι ἂν ὑμᾶς πάνν ἐν καιροῦ ποιῆσαι.
 40. Νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύ-
 μως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὄπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φιλα-
 κίας· ὥστε οὕτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις χρήσαι-
 το αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δεῖοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. 41. Ἦν
 δὲ τις αὐτῶν τρέψη τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐν-
 νοῶνται τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐ-
 θνυμότεροι ἔσονται. 42. Ἐπίστασθε γὰρ δὴ ὅτι οὔτε
 πληθὸς ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἢ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποι-
 οῦσα, ἀλλ' ὀπίστεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐφ-
 ῶμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ
 τὸ πολὺ οἱ ἐναντίοι οὐ δέχονται. 43. Ἐντεθύμημαι δ'
 ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι
 ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὔτοι μὲν κα-
 κῶς τε καὶ αἰσχροῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν,
 ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι
 καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνή-
 σκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πως εἰς τὸ γῆρας
 ἀφικνουμένους, καὶ ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διά-
 γοντας. 44. Ἄ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, ἐν τοι-
 οῦτω γὰρ καιροῦ ἔσμεν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι
 καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύ-
 σατο. 45. Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἄλλὰ πρό-
 σθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον,

οσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι· νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλομένην ἂν ὅτι πλείστοις εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν.

46. Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἰρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοι ἴκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἰρεθέντας ἄγειτε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρῆστο δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κῆρυξ. 47. Καὶ ὅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαινοίτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἠρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίῳν Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιοός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Κλεάνωρ Ἀρκίς, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιοός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

CAPUT II.

1. Ἐπεὶ δὲ ἤρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέβαινε καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφυλάκας καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε· 2. Ὡ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν, πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀρκαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς. 3. Ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἀνδρας ἀγαθοὺς τε ἐλθεῖν καὶ μὴ ὑφίσσθαι, ἀλλὰ πειραῖσθαι, ὅπως, ἦν μὲν δυνάμεθα, [καλῶς] νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶν-

τες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. 4. Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχομένιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλικῶς ἐπιπορκίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρου ἀπιστίαν, ὅστις λέγων ὡς γείων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὁμόσας ἡμῶν, αὐτὸς δεξιᾶς δούς, αὐτὸς ἑξαπατήσας, συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία ξένοιον ἠδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτρόπεζος γεινόμενος αὐτοῖς τούτοις ἑξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. 5. Ἄρτιατος δέ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναί, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἰλάσσομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κύρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθεῖς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστάς ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. 6. Ἄλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας μήποτε ἑξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους, ὡς ἂν δυναμέθῃα κράιστα, τοῦτο ὅ,τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς πάσχειν.

7. Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος ἐπὶ πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῇ νικᾷν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δεοί, ὁρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιῶσαντα ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυχᾶναι· τοῦ λόγου δὲ ἤρχετο ὧδε· 8. Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιπορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς, οἶμαι. εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἵεναί, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθνημίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ τοὺς στρατηγούς, οἱ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχεί-

ρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διαγοούμεθα σὺν τοῖς ὀπλοῖς ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἵεναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. 9. Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ πιάρονται τις· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὀρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν· καὶ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος ἐφάνη, εὐξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα, συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου εὐξάντο καὶ ἐπαιώνισαν. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε·

10. Ἐτύχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολεμιοὶ ἐπιωρήκασι τε καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικροὺς, κὰν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν ἐνπειῶς, ὅταν βούλωνται. 11. Ἐπειτα δέ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονται τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάντων δεινῶν οἱ ἀγαθοί· ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων αὐθις τὰς Ἀθήνας, ὑποσιτῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς. 12. Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀστέμιδι, ὀπίσους [ἂν] κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τσαυτάς χιμαίρας

καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἰκανὰς εὐρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν, καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν. 13. Ἐπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὄραν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτρόφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. τοιούτων μὲν ἔστε προγόνων. 14. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὐπω πολλὰ ἡμέραι ἄφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικάτε σὺν τοῖς θεοῖς. 15. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ', ὅποτε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἔστι, πολὺν δῆπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. 16. Ἀλλὰ μὴν καὶ θαρσάλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν τό τε πλῆθος ἄμετρον ὄρωντες ὁμῶς ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δέ, ὅποτε καὶ πείραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; 17. Μηδὲ μέντοι τοῦτο μείον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύριοι πρόσθεν σὺν ἡμῖν τατιόμενοι νῦν ἀφιστήκασιν. ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἠττημένων· ἔφευγον γοῦν πρὸς ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς. τοὺς δὲ θέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺν κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις τατιομένους ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τάξει ὄραν. 18. Εἰ δὲ τις αὐτῶν ὑμῶν ἀθυμεῖ ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις

πολλοὶ πάρεσις, ἐνθυμήθητε ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοι εἰσιν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πάποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅτι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. 19. Οὐκ οὖν τῶν γε ἵππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν; οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παῖσομεν, ἢν τις προσῆη, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. ἐνὶ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἵππεῖς ἡμᾶς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλεστέρον ἔστιν ἢ ἡμῖν. 20. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρσύνετε, ὅτι δὲ οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρους ἡγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρεῖξει, τοῦτο ἀχθεσθε, σκέψασθε, πότερον κρεῖττον Τισσαφέρου ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἱ εἴσονται ὅτι, ἢν τι περὶ ἡμᾶς ἀμαρτιάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἀμαρτιάνουσι. 21. Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ἀνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἢς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο εἰ ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἢν περ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους ὁπόσω ἂν ἕκαστος βούληται. 22. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γινώσκετε ὅτι κρεῖττονα, τοὺς δὲ ποταμούς ἀπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἕξαπατηθῆναι διαβάτες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες μὲν γὰρ οἱ ποταμοί, ἢν καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἀποροι ὦσι, προῖοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίνονται οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες. 23. Εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμόνων τε μηδεὶς ἡμῖν φανεῖται, οὐδ' ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον.

ἐπιστάμεθα γὰρ Μυσοῦς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἱ βασιλέως ἄκοντος ἐν τῇ βασιλείῳ χώρᾳ πολλὰς τε καὶ εὐδαίμονας καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστάμεθα δὲ Πισίδας ὡσαύτως, Ἀνκιάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδομεν ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες τὴν τούτων χώραν καρποῦνται. 24. Καὶ ἡμᾶς δ' ἂν ἔφην ἔγωγε χοῖναι μίπω φανεροῦς εἶναι οἴκαδε ὠρημέτους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. οἶδα γὰρ ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ' ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἂν αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τριεῖς μένος ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἐώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. 25. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ ὡσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. 26. Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδειξαι ταῖς Ἑλλησιν ὅτι ἐκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὄραν. ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τὰ γὰθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστὶ. 27. Τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθα τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ εἰ μάχεσθαι δεοί, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅπη ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρη· ἔπειτα καὶ τὰς σκηρὰς συγκατακαῦσαι· αὐταὶ γὰρ αὐτὸ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχε-

σθαι οὐτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. 28. Ἐτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵνα ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἦν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέροισι νομίζεσθαι. 29. Δοιπὸν μοι εἰπεῖν ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνελθόντων, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἀρχοντας ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. 30. Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἀρχοντας ἐπιμελεστέροισι γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέροισι καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἀρχουσι νῦν ἢ πρόσθεν. 31. Ἴν δὲ τις ἀπειθῆ, ἦν ψηφίσθησθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντιγχάνοντα σὺν τῷ ἀρχοντι κολάζειν, οὕτως οἱ πολέμοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῆδε γὰρ τῆ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἐνὸς Κλεάρχου τοὺς οὐδ' ἐνὶ ἐπιτρέποντας κακῶ εἶναι. 32. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαινεῖν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμοι ἀντίκα παρῆσονται. ὅτω οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαινῆται. εἰ δὲ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.

33. Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν τινος ἄλλον δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ ἀντίκα ἐξίσταται ποιεῖν· ἂ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτω δοκεῖ ταῦτα, ἀνα-

τεινάτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. 34. Ἀναστάς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ὡ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδεῖν δοκεῖ μοι. δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ πλεῖον ἑκοσι σταδίων ἀπεχούσας. 35. Οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὡς περ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσιν τε καὶ δάκνουσιν, ἣν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῦσιν. 36. Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὄπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρω ἦ. εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθῆι τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν, ὅποτε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλευέσθαι ἡμᾶς δεοί, ἀλλὰ χρώμεθ' ἂν εὐθύς τοῖς τεταγμένοις. 37. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὄρα, ἄλλως ἐχέτω, εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιος ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγῶ ἐπιμελίσθω· ὀπισθοφυλακῶμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγὼ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. 38. Τὸ δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα ὅτι ἂν αἰεὶ κράτιστον δοκῆ εἶναι. εἰ δὲ τις ἄλλο ὄρα βέλτιον, λεξάτω. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτω δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. 39. Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ἡμῶν τοὺς οἰκίους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικῶντων τὸ κατακαίειν, τῶν δὲ ἠττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἰ τις δὲ χρημᾶ-

των ἐπιθυμῆι, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικῶντων ἐγὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων λαμβάνειν.

CAPUT III.

1. Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέκαιον τὰς ἀμάξας καὶ τὰς σκηνάς· τῶν δὲ περιτῶν, οὔτου μὲν δέοιτό τις μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐρήϊπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἠριστοποιοῦντο. ἀριστοποιοιμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγούς εἰς ἐπίκοον λέγει ὧδε· 2. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρω πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὐνοῦς· καὶ ἐνθάδε εἰμι σὺν πολλῶ φόβῳ διάγων. εἰ οὖν ὀρώην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. λέξατε οὖν πρὸς με τί ἐν νῶ ἔχετε ὡς φίλον τε καὶ εὐνοον καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι. 3. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τὰδε· καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος· Ἡμῖν δοκεῖ, ἦν μὲν τις ἔα ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἦν δὲ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύη, διαπολεμεῖν τούτῳ ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. 4. Ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθριδάτης διδάσκειν ὡς ἄπορον εἶη βασιλέως ἄκοντος σωθῆναι. ἐνθα δὴ ἐγιννώσκειτο ὅτι ὑπόπεμπτος εἶη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφίρονος τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. 5. Καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἔστ' ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέ-

φθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν Νίκαρχον Ἀρκάδα, καὶ ὄχητο ἀπὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

6. Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζαπάταν ποταμὸν ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ προεληλυθόντων αὐτῶν ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἰππείας ἔχων ὡς διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους. 7. Καὶ προσήει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, ἔξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἰππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόων καὶ ἐτίρωσκον. οἱ δὲ ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποιοῦν δ' οὐδέν· οἱ τε γὰρ Κρηῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἰσω τῶν ὀπλων κατεκλείντο, οἱ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. 8. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἱ ἔτηχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. 9. Οὗτε γὰρ ἰππεῖς ἦσαν ταῖς Ἑλλησιν οὗτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. 10. Οἱ δὲ βάρβαροι ἰππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίρωσκον εἰς τοῦπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ὅποσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. 11. Ὡς τε τῆς ἡμέρας ὅλης διήλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δειλῆς ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβί-

τατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ἠτιῶντο ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν. 12. Ἀκούσας δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς αἰτιῶντο καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροῖη. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠναγκάσθη διώκειν, ἐπειδὴ ἐώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐ δυναμένους. 13. Ἐπειδὴ δὲ ἐδίωκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. 14. Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον, ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα. 15. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρηῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷον τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν ὀλίγῳ δέ, οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη, πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. 16. Ἡμεῖς οὖν εἰ μέλλομεν τούτους εἶργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων. ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίουσ, ὧν τοὺς πολλοὺς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. 17. Ἐκείναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται, οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσι ἐπίστανται χρῆσθαι. 18. Ἦν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψάμεθα τίνες πέπνυται σφενδόνας, καὶ τούτῳ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργυρίου τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὐρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται

ίκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. 19. Ὅρῳ δὲ καὶ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μὲν τινὰς παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεόρχῳ καταλειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. ἂν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἵππείας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. 20. Ἔδοξε ταῦτα. καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδοιῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἵππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵπαρχος δὲ ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

C A P U T IV.

1. Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρωϊαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ἣ ἔφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμοι. 2. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς πάλιν φαίνεται ὁ Μιθριδάτης, ἔχων ἵππείας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετραμυχιλίους· τοσοῦτους γὰρ ἦιτσε Τισσαφέρην, καὶ ἔλαβεν ὑποσχόμενος, ἂν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας, καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων ἔπαθ' μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμιζε ποιῆσαι. 3. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπέιχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτῶ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης ἔχων τὴν δύναμιν. παρήγγελλο δὲ τῶν τε πελιαστῶν οὓς ἔδει διώκειν καὶ τῶν ὀπλιτῶν, καὶ τοῖς ἵππευσιν εἰρηγοθαρόουσι διώκειν, ὡς ἐφευρομένης ἱκανῆς δυνάμεως.

4. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατελήφει καὶ ἤδη σφενδόνας καὶ τοξεύματα ἐξικνούντο, ἐσήμησε τοῖς Ἑλλήσι τῆ σάλπιγγι, καὶ εὐθύς ἔθεον ὁμόσθε οἷς εἶρητο καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. 5. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάρους τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δὲ ἀποθανόντας αὐτοκτενεστοὶ οἱ Ἕλληνες ἠκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις εἶη ὄραν. 6. Καὶ οἱ μὲν πολέμοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. 7. Ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ὠκον δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἢ περίοδος δύο παρασάγγαι· ὠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρητὶς δ' ὑπὲρ λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. 8. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι, πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ελεῖν· ἤλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνιστε, μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἀνθρώποι, καὶ οὕτως ἐάλω. 9. Παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες. 10. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ἕξ, πρὸς τεῖχος ἔρημον μέγα πρὸς[τῇ] πόλει κείμενον· ὄνομα δὲ ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτὴν ποτε ὠκον. ἦν δὲ ἢ μὲν κρητὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλίου, τὸ εὖρος πενήκοντα ποδῶν καὶ τὸ ὕψος πενήκοντα. 11. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπωκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεν-

τήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἕξ παρασάγγαι. ἐνταῦθα ἐλέγετο Μῆδεια γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. 12. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἐλεῖν οὔτε βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβρονητήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἐάλω.

13. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τέτταρας. εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, οὓς τε αὐτὸς ἰππέας ἤλθεν ἔχων καὶ τὴν Ὀρόντου δύναμιν τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος καὶ οὓς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τοῦτους ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῶ, ὥστε τὸ στράτευμα πάμπλου ἐφάνη. 14. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὀπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν, σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. 15. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν καὶ οἱ Σκύθαι τοξόται ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάννυ προὔθυμεῖτο ῥάδιον ἦν, καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἕξω βελῶν ἀπεχώρει καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. 16. Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἶποντο· καὶ οὐκέτι εἰσίνοντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει· μακρότερον γὰρ οἵ τε Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. 17. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστίν· ὥστε χρήσιμα ἦν ὅποσα ἀλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησί· καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἰέντες μακρὰν. εὐρίσκητο

δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κόμαις καὶ μόλυβδος, ὥστε
 χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας. 18. Καὶ ταύτη μὲν τῇ
 ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατστρατοπεδεύοντο οἱ Ἕλληνες κόμαις ἐπι-
 τυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι μείον ἔχοντες ἐν τῇ τότε
 ἀκροβολισεῖ· τὴν δ' ἐπιούσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες
 καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς οὔτος ἐν ταῖς κόμαις.
 τῇ δ' ὑστεραία ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσα-
 φέρνης εἶπετο ἀκροβολιζόμενος. 19. Ἐνθα δὴ οἱ Ἕλλη-
 νες ἔγνωσαν ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον ποιησά τάξις εἴη
 πολεμίων ἐπομέων. ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἦν μὲν συγκύπτῃ
 τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου ἢ ὀλοῦ στενωτέρας οὔσης ἢ
 ὀρέων ἀναγκαζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὀ-
 πλίτας καὶ πορεύεσθαι ποιήως, ἅμα μὲν πιεζομένους,
 ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρήσιους εἶναι
 ἀνάγκη ἀτάκτους ὄντας. 20. Ὅταν δ' αὖ διασχῆ τὰ κέρα-
 τα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους καὶ
 κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν κερμάτων, καὶ ἀθυμεῖν
 τοὺς ταῦτα πάσχοντας τῶν πολεμίων ἐπομέων. καὶ
 ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν,
 ἔσπενδεν ἕκαστος βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐ-
 επίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις. 21. Ἐπεὶ δὲ ταῦ-
 τα ἔγνωσαν οἱ σιραιηγοί, ἐποίησαντο ἕξ λόχους ἀνά
 ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν καὶ ἄλλους πεν-
 τηκοντῆρας καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. οὗτοι δὲ πορευόμε-
 νοι οἱ λοχαγοί, ὁπότε μὲν συγκύπτει τὰ κέρατα, ὑπέμε-
 νον ὑστεροί, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι, τότε δὲ παρ-
 ῆγον ἔξωθεν τῶν κερμάτων. 22. Ὅποτε δὲ διάσχοιεν αἱ
 πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν
 στενωτέρον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους, εἰ δὲ πλατύτε-
 ρον, κατὰ πεντηκιστῶς, εἰ δὲ πᾶν πλατύ, κατ' ἐνωμο-

τίας· ὥστε αὐεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. 23. Εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διεβαίνον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρήσαν οὗτοι. τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμούςς τέτταρας. 24. Ἦνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο, εἶδον βασιλείον τι καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλάς, τὴν δὲ ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθήκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν ἡ κώμη. καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκός, τῶν πολεμίων ὄντων ἰσπέων. 25. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γηλόφον καὶ κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαίνειν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ βάρβαροι καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ πρᾶνές ἔβαλλον, ἐσφενδόων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων· 26. καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἰς τῶν ὀπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἀχρηστοὶ ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ οἱ σφενδογῆται καὶ οἱ τοξόται. 27. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῆ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται ὀπλίται ὄντες, οἱ δὲ πολέμοι ταχὺ ἀπεπίδων. 28. Πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοισιν πρὸς τὸ ἄλλο στρατεύμα, ταῦτά ἔπασχον, καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταῦτά ἐγίγνετο, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας, πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. 29. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετιθέντο οἱ πολέμοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοκίκατες μὴ ἀποτμηθεῖσαν καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιτο οἱ πολέμοι. 30. Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας

πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοιτο εἰς τὰς κώμας καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι. 31. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, καὶ κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλὰς. ταῦτα δὲ συνενηγεμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. τετάρτη δ' ἡμέρα καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον. 32. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἢ ἀνάγκη κατασκηῆσαι οὐ πρῶτον εἶδον κώμην καὶ μὴ πορευέσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι οἱ τετρωμένοι καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὄπλα δεξάμενοι. 33. Ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες· πολὺ γὰρ διέφερον ἐκ χώρας ὀρμῶντες ἀλέξασθαι ἢ πορευόμενοι ἐπιούσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. 34. Ἡνίκα δ' ἦν ἤδη δειλὴ, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὐποτε γὰρ μείον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπιθῶνται αὐτοῖς. 35. Πονηρόν γὰρ νυκτός ἐστι σιράτευμα Περσικόν. οἱ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδονται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν, ἐὰν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ καὶ χαλινῶσαι δεῖ καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὰ νύκτωρ καὶ θορύβου ὄντος. τούτου ἕνεκα πόρρω ἀπεσκήρουν τῶν Ἑλλήνων. 36. Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συσκευάζε-

σθαι ἀκονόντων τῶν πολεμίων. καὶ χρόνον μὲν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι, ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγένετο, ἀπήεσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νικτὸς πορεύεσθαι καὶ κατὰγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

37. Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἤδη εἴρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες καὶ δῆλθον ὅσον ἐξήκοντα σταδίους. καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ νικτὸς προελθόντες καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ἧ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον.

38. Ἐπειδὴ δὲ εἴωρα Χειρίσοφος προκατελιμμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν.

39. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἤγεν· ἐπιφαινόμενον γὰρ εἴωρα Τισσαφέρνην καὶ τὸ στρατεύμα πᾶν· αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα· Τί καλεῖς; ὃ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐξεστιν ὄραν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὃ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἤγες τοὺς πελταστὰς;

40. Ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὀπισθεν πολεμίων ἐπιφαινομένων. Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλευέσθαι πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾶ ἀπὸ τοῦ λόφου.

41. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὄρα τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖσαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμιοι, καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἔεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἦν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. ἀλλά, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύ-

ματι, ἐγὼ δ' ἐθέλω πορεύεσθαι· εἰ δὲ χρήσεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. 42. Ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει ἐλέσθαι. εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἰρεῖται πορεύεσθαι· κελύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας. μακρὸν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. 43. Καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστιάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου. 44. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἐδύνατο τάχιστα. οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθύς καὶ αὐτοὶ ὤρμησαν ἀμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. 45. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. 46. Ξενοφῶν δὲ παρελάνων ἐπὶ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· Ἄνδρες, νῦν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, νῦν ὀλίγον ποιήσαντες ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. 47. Σωτηρίδης δὲ ὁ Σικανῶν εἶπεν· Οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. 48. Καὶ ὡς ἀκούσας ταῦτα καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἔχων ἐπορεύετο· ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικόν, ὥστε ἐπιέζετο. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὀπισθεν παριέναι μόλις ἐπομένους. 49. Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίονσι καὶ βάλλουσι καὶ λαιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδην, ἔστε ἠνάγκασαν

λαβόντα τὴν ἄσπίδα πορεύεσθαι. ὁ δὲ ἀναβάς, ἕως μὲν βᾶσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἤγεν, ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῆ. καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

C A P U T V.

1. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφρουγον ἢ ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δ' Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. οἱ δὲ ἄμφι Τισσαφέρην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ὄχοντο· οἱ δὲ ἄμφι Χειρίσοφον καταβάντες ἔστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. 2. Ἡνίκα δ' ἦν δαίλη, ἔξαπίνης οἱ πολέμοι ἐπιφαίνονται ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινος τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἄρπαγὴν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατελήφθησαν. 3. Ἐνταῦθα Τισσαφέρης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινας, ἐννοούμενοι μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καίοιεν, οὐκ ἔχοιεν ὀπόθεν λαμβάνοιεν. 4. Καὶ οἱ μὲν ἄμφι Χειρίσοφον ἀπήεσαν ἐκ τῆς βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπεὶ κατέβη, παρελιάνων τὰς τάξεις, ἠνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήνησαν οἱ Ἕλληνες, ἔλεγεν· 5 Ὅρατε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι; ἂ γὰρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἄλλοτριάν. ἀλλ' εἴαν που καταλείπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὄφονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. 6. Ἄλλ', ὦ Χειρίσοφε,

ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς καιόντας ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὐκ οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν, καὶ οὕτω θᾶπτον παύσονται.

7. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. 8. Ἀπορομένοις δ' αὐτοῖς προσελθὼν τις ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν· Ἐγὼ θέλω, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι ὑμᾶς κατὰ τετρακισχίλιους ὀπλίτας, ἂν ἐμοὶ ὦν δέομαι ὑπηρετήσητε καὶ τάλαντιον μισθὸν πορίσητε. 9. Ἐρωτώμενος δὲ ὅτου δέοιτο, Ἀσκῶν, ἔφη, δις χιλίων δεήσομαι· πολλὰ δ' ὄρω ταῦτα πρόβατα καὶ αἶγας καὶ βοῦς καὶ ὄνους, ἅ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα ῥαδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. 10. Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια· τούτοις ζεύξας τοὺς ἄσκους πρὸς ἀλλήλους, ὀρμίσας ἕκαστον ἄσκον λίθους ἀρτήσας καὶ ἀφείς ὡσπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ, διαγαγῶν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ἐπιβαλῶ ὕλην καὶ γῆν ἐπιφορήσω. 11. Ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε ἀντίκα μάλα εἴσεσθε· πᾶς γὰρ ἄσκός δύο ἄνδρας ἔξει τοῦ μὴ καταδύναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν ἢ ὕλη καὶ ἢ γῆ σχήσει. 12. Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χάριεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δ' ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἱ ἐνθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν. 13. Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοῦμπαλιν [ἦ] πρὸς Βαβυλῶνα εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξήρσαν· ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαννον, ἀλλὰ ἐθεῶντο

καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζειν ὅποι ποτὲ τρέφονται οἱ Ἕλληες καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν. 14. Ἐπιαυθὰ οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς ἐαλωκότας ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἐκάστη εἶη. 15. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἶη καὶ Μηδίαν, δι' ἧσπερ ἤκοιεν, ἡ δὲ πρὸς ἑὼ ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θεριζέειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς, ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι, ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. 16. Τούτους δὲ ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δώδεκα μυριάδας· τούτων δὲ οὐδένα ἀπονοστήσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατραπὴν τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπεύσαιντο, καὶ ἐπιμυγνύναι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους καὶ ἐκείνων πρὸς ἑαυτούς. 17. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἐκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβαλεῖν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἤξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἐντεῦθεν δ' εὐπορον ἔφασαν εἶναι ὅποι τις ἐθέλοι πορεύεσθαι. 18. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως, ὀπηρία καὶ δοκοῖη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρέων ἐδεδοίκεσαν μὴ προκαταληφθεῖη· καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσαιεν, συνσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἔπεσθαι ἡρῖκ' ἂν τις παρηγγέλλῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Δ'.

CAPUT I.

Ἔσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς ἄς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνας ἐσπέισαντο, καὶ ὅσα, παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλείως καὶ Τισσαφρόνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχεια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι. 3. Ἦκουον γὰρ τῶν ἀλίσκομένων ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχεια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἦν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἦν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσσω τοῦ Τίγρητος εἶναι, καὶ ἔστιν οὕτως ἔχον. 4. Τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποι-

οὔνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. 5. Ἐπειδὴ ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηρικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. 6. Ἐνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἠγεῖτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὀπλίταις εἶπετο οὐδένα ἔχων γυμνήτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι, μὴ τις ἀνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιο. 7. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινα αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων. ἔπειτα δ' ὑψηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ αὖτις τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κόμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὄρεων. 8. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν· ἦσαν δὲ καὶ χαλκῳάμασι παμπόλλοις κατεσκευασμένοι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπεὶ περ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. 9. Τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτω τις ἐπιτηγχανοί, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. 10. Ἐπι δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κόμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι· διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις· τότε δὴ συλλεγόντες τινὲς τῶν Καρδοῦχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο, καὶ ἀπέκτεινάν τινας καὶ λίθοις καὶ τοξέμασι κατέτρωσαν,

ὀλίγοι τινὲς ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκίτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. 11. Εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρεῖν πολὺ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμας ἠύλισθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πυρὰ πολλὰ ἔκαιον κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους. 12. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τᾶλλα, καὶ ὅποσα ἦν γεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ πάντα ἀφεῖναι. 13. Σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολλοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

14. Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενωῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὐρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφηροῦντο, οἱ δ' ἐπέιθοντο, πλὴν εἴ τίς τι ἔκλεπεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπανόμενοι. 15. Εἰς δὲ τὴν ὕστεραίαν γίγνεται χειμῶν πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. καὶ ἠγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. 16. Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενωῶν ὄντων τῶν χωρίων ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτι οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπιπέοντο. 17. Ἐνθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν, ὅτε

παρεγγυῶτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενε, ἀλλ' ἤγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἐπεσθαι, ὥστε δῆλον ἦν ὅτι πράγμα τι εἶη· σχολή δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φηγῆ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. 18. Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς, Κλεώνυμος, τοξενθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς στολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίης Ἀρκίας, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλὴν. 19. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθύς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἠτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐχ ὑπέμεινε, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. καὶ νῦν δύο καλῶτε καγαθῶ ἀνδρες τέθνατον, καὶ οὔτε ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι ἐδυνάμεθα. 20. Ἀποκρίνεται ὁ Χειρίσοφος, Βλέψον, ἔφη, πρὸς τὰ ὄρη καὶ ἴδε ὡς ἄβρατα πάντα ἐστὶ μία δὲ αὕτη ὁδὸς ἦν ὄρης ὄρθια, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὄραν ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἱ κατειλημότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. 21. Ταῦτ' ἐγὼ ἔσπενδον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι πρὶν κατειληφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δ' ἠγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν. 22. Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἄλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἀνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναντες τινὰς αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὔθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἔνεκεν, ὅπως ἠγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρῆσαιμεθα.

23. Καὶ εὐθύς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον διαλαβόντες, εἴ τινα εἶδειεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὀρθῶντος τοῦ ἐτέρου κατεσφάγη. 24. Ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος

μὲν διὰ ταῦτα οὐ φραίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῶν τυγχάνει θυ-
 γάτης ἐκεῖ πᾶρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἠγήσε-
 σθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. 25. Ἐ-
 ρωτώμενος δ' εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάρσιον χωρίον, ἔφη
 εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μὴ τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσε-
 σθαι παρελθεῖν. 26. Ἐνταῦθα ἐδόκει συγκαλέσαντας
 λοχαγούς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὀπλιτῶν λέγειν τε τὰ
 παρόντα καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις αὐτῶν ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγα-
 θὸς ἐθέλοι ἂν γενέσθαι καὶ ὑποστὰς ἐθελοντὴς πορεύε-
 σθαι. 27. Ὑφίστανται τῶν μὲν ὀπλιτῶν Ἀριστῶννος
 Μεθυδριεύς Ἀρκᾶς καὶ Ἀγασίας Σινμφάλιος Ἀρκᾶς,
 ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρθάσιος Ἀρκᾶς,
 καὶ οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, πρὸς λαβὼν ἐθελον-
 τὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οἶδα
 ὅτι ἔπονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἠγουμένου. 28. Ἐκ
 τούτου ἐρωτῶσιν εἴ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιαρχῶν
 ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίσταται Ἀριστέας Χίος, ὃς
 πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιός τῃ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα
 ἐγένετο.

CAPUT II.

1. Καὶ ἦν μὲν δειλὴ ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτούς ἐμ-
 φαγόντας πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἡγεμόνα δῆσαντες παρα-
 διδόασιν αὐτοῖς, καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα, ἦν λά-
 βωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ
 τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἵεναι
 ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανεράν ἐκβασιν, αὐτοὶ δὲ συμ-
 βοηθήσειν ἐκβαίνοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. 2. Ταῦ-

τα συνθήμενοι οἱ μὲν ἐπορεύοντο πλήθος ὡς διςχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἠγεῖτο πρὸς τὴν φανεράν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμοι προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιμόντες. 3. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἦν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τημικαῦτα ἐκκλίνδον οἱ βάρβαροι ὀλοιστρόχους ἀμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους, οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίοντες διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἷόν τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. 4. Ἐνιοὶ δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειροῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν μέχρι σκότος ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπίοντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῦπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ μέντοι πολέμοι, [φοβούμενοι δῆλον ὅτι,] οὐδὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινοῦντες τοὺς λίθους· τεκμαίρεσθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. 5. Οἱ δ' ἔχοντες τὸν ἠγεμόνα κύκλῳ περιμόντες καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν κατακαίνοντες, τοὺς δὲ καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθ' ἔμενον ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. 6. Οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστός ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς ἐφ' ἣ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν, οἱ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο. 7. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπέφαιεν ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστε ἔλαθον ἐγγυς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἢ τε σάλπιγξ ἐφθέγγατο καὶ ἀλαλάξαντες ἴεντο ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόντες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι

ἀπέθνησκον· εὐζῶνοι γὰρ ἦσαν. 8. Οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανεράν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο ἢ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύνατο ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι.

9. Καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον. Ξενοφῶν δέ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις, ἐπορεύετο ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐδοκία γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡμίσεις ὀπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε.

10. Πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν ἥπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλη ἢ ταύτη ἐκβῆναι.

11. Ἐνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθοῖσι τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν.

12. Καὶ τίως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας, ὅπη ἐδύνατο ἕκαστος, οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φηγῆ λείπουσι τὸ χωρίον. καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὀρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον ἐπὶ τοῦτον αὐθις ἐδόκει πορεύεσθαι.

13. Ἐνόησας δ' ὁ Ξενοφῶν, μή, εἰ ἔρημον καταλείπει τὸν ἡλακότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια ἄτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα, καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγούς Κημισόδωρον Κηφισοφώντος, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδίμων, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν, Ἀργεῖον, φηγάδα· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ

τρόπῳ καὶ τοῦτον αἰροῦσιν. 14. Ἐτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστός λοιπός ἦν πολὺ ὀρθιώτατος ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθελοντιῶν. 15. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπονσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν, ὥστε θαναμαστόν πᾶσι γενέσθαι καὶ ὑπώπτενον δεισάντας αὐτοὺς μὴ κωκλωθέντες πολιορκοῦντο ἀπολιπεῖν. οἱ δ' ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρον καθορῶντες τὰ ὀπισθεν γιγνόμενα πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφυλάκας ἐχώρουν. 16. Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινε ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκέλευσε ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμῖξιαν, καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὀμαλῷ θέσθαι τὰ ὄπλα εἶπε. 17. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγώς, καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου καὶ ὅτι τεθνήασι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφυλάκας ἀτίκοντο. 18. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ἤκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνείας περὶ σπονδῶν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπῆτει. 19. Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κόμας. συνωμολόγει ταῦτα Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο σιγάτεμμα παρήει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερόύησαν. ἐνταῦθα ἴσταντο οἱ πολέμιοι. 20. Καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἔνθα τὰ ὄπλα ἔκειτο, ἴεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θοροῖσθαι· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινε, ἐκλίνδον πέτρας· καὶ ἐνός μὲν κατέβησαν τὸ σκέλος, Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστής ἔχων τὴν

ἀσπίδα ἀπέλιπεν· 21. Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεύς Ἀρκίς προσέδραμεν αὐτῷ ὀπίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον. 22. Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις καὶ ἐπιτηδείοις θαυσιέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὃν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. 23. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀπέδοσαν τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανούσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς. 24. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμοι καὶ ὅπη εἴη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες ἐκώλουν τὰς παρόδους. 25. Ὅποτε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὀπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς πρώτοις ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλύόντων· 26. ὅποτε δὲ τοῖς ὀπισθεν ἐπιθοῦντο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλύόντων ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς ὀπισθεν· καὶ αἰεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. 27. Ἦν δὲ καὶ ὅποτε αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. 28. Ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλεον ἢ διπήχη· εἶλκον δὲ τὰς νευράς, ὅποτε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ

λάβοιεν, ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κοῤῥῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. ἤρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κοῤῥός.

C A P U T III.

1. Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ἠῦλισθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν, εὗρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὀρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἕξ ἢ ἐπὶ σιάδια τῶν Καρδούχων.

2. Τότε μὲν οὖν ἠῦλισθησαν μάλα ἠδέως καὶ ταπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρρηληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἐπὶ γὰρ ἡμέρας, ὅσας περ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλείῳ καὶ Τισσαφέρου. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἠδέως ἐκοιμήθησαν.

3. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὀρῶσιν ἵππεῖς πονέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἀνω τῶν ἵππεων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. 4. Ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντων καὶ Ἀρτούχων, Ἀρμένιοι καὶ Μαρδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἀλκιμοὶ εἶναι· ὄπλα δ' εἶχον γέφυρα μακρὰ καὶ λόγχης. 5. Αἱ δὲ ὄχθαι αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπέχον· ὁδὸς δὲ μία ἢ ὀρωμένη ἦν ἄγροισι ἀνω ὡς περ χειροποίητος· ταύτη ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ

Ἕλληρες. 6. Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν
μασιῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχύς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λί-
θοῖς καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὐτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὄπλα ἦν
ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἤρπαζεν ὁ ποταμὸς· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς
τὰ ὄπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύ-
ματα καὶ τὰλλα βέλη· ἀνεχώρησαν οὖν καὶ αὐτοῦ ἐστρα-
τοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμὸν. 7. Ἐνθα δὲ αὐτοὶ
τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐώρων τοὺς
Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὄπλοις. ἐν-
ταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν
τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν
καλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους
τοὺς Καρδούχους ὀπισθεν. 8. Ταύτην μὲν οὖν τὴν
ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες.
Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδεσθαι, αὐ-
ται δὲ αὐτῷ αὐτόματα περιόρουνηναι, ὥστε λυθῆναι καὶ
διαβαίνειν ὅποσον ἐβούλετο. 9. Ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν,
ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρῖσοφον καὶ λέγει ὅτι ἐλπίδας ἔχει
καλῶς ἔσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἠδετό
τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαιεν, ἐθύοντο πάντες πα-
ρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθύς ἐπὶ τοῦ
πρώτου. καὶ ἀπίοντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ
λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.
10. Καὶ ἀριστιῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεα-
νίσκω· ἦδυσαν γὰρ πάντες ὅτι ἐξεῖη αὐτῷ καὶ ἀριστιῶντι
καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καί, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραν-
τα εἰπεῖν, εἴ τις τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. 11. Καὶ
τότε ἔλεγον ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ
πῦρ, καὶ περὶ κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθη-
κούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα

καὶ παιδίσκας ὡς περ μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρῳ ἀνθρώδει. 12. Ἴδοῦσι δὲ σφισι δόξα ἀσφαλῆς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἰππεῦσι πρόσβατον εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δ' ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσούμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρῆξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἤκειν. 13. Εὐθύς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτὸς τε ἔσπενδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὐχεσθαι τοῖς φήρασι θεοῖς τὰ τε ὀνειράτα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δ' εὐθύς ἤγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον. καὶ διηγοῦνται ταῦτά. 14. Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ, συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγούς, ἐβουλευόντο ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν καὶ τοὺς τε ἔμπροσθεν νικῶεν καὶ ὑπὸ τῶν ὀπισθεν μηδὲν πάσχοιεν κακόν. 15. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἠγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι, τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. 16. Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορευόντο· ἠγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι. 17. Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρήεσαν αἱ τάξεις τῶν ἰππέων. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὄπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδύς ἐλαμβανε τὰ ὄπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε, καὶ τοὺς λοχαγούς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. 18. Καὶ οἱ μὲν

μάντις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμοι ἐτόξενόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὐπω ἐξικνούντο.

19. Ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηγάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι· πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἐταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.

20. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν τῶν ὀπισθοφυλάκων λαβῶν τοὺς εὐζωνοτάτους ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμόν ἵππεῖς.

21. Οἱ δὲ πολέμοι ὄρῳντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὄρῳντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοῦμπαλιν, δέισαντες μὴ ἀποκλεισθῆῖσαν φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν ἄνω. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος.

22. Λύκιος δέ, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων, καὶ Αἰσχίνης, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἐώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἶποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβρόν μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος.

23. Χειρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθύς δὲ κατὰ προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμόν ἐξέβαινε ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω, ὄρῳντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὄρῳντες δ' ὀπίστας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

24. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἐώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στρατεύμα· καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις.

25. Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κα-

τεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιώξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. 26. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὄπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγούς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἵεσαι, οὐραγούς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ. 27. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἐώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θάπτον δὴ ἐπήεσαν, ᾧδᾶς τινὰς ἄδοντες. ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῶ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν ὅτι ἂν παραγγέλλῃ. 28. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν πέμπει ἀγγελον κελεύει αὐτοῦ μείναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν. 29. Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῶ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδόνη ἐξικνήται καὶ ἀσπίς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολεμίοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτῆς σημήνη τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἠγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ἢ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίξεν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἀριστος ἔσοιτο, ὅς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται. 30. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι

ὄρωντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς, πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὄρχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἑταιρῶν, ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. 31. Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὠρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὀπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἰκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἰκανῶς. 32. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θάϊτον, οἱ δ' Ἕλληνες τὰναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. 33. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. 34. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες ὑστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

CAPUT IV.

1. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέρας ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ λείους γηλόφους, οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. 2. Εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν καὶ βασιλείον εἶχε τῷ σατραπῆ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαμιλῆ. 3. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τιγρητιοῦ ποταμοῦ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς

τρεις, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ' ἦν καλὸς μὲν, μέγας δ' οὐ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμόν ἦσαν. 4. Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἢ πρὸς ἐσπέραν. ὕπαρχος δ' ἦν αὐτῆς Τιρίβαζος, ὃ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος, καὶ ὁπότε παρεῖη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. 5. Οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνεῖα εἶπεν ὅτι βούλοιο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώτων τί θέλοι. 6. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι σπείσασθαι βούλοιο ἐφ' ᾧ μήτε αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικεῖν μήτε ἐκεῖνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τὰπιτήδεια ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

7. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς τρεῖς διὰ πεδίου, παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασιλεία καὶ κώμας περίξ πολλὰς πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστὰς. 8. Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιῶν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκηῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγούς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἑώρων πολέμιον οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. 9. Ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἱερεῖα, σῖτον, οἶνους παλαιούς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά. τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν στρατεύμα καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοντο. 10. Ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στρατεύμα πάλιν. ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἐδό-

κει διαιθριάζειν. 11. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρουσε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπόδισεν ἢ χιῶν· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεινὸν ἦν ἢ χιῶν ἐπιπεπτωκῦα, ὅτι μὴ παραρῥυεῖη. 12. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστὰς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο. 13. Πολὺ γὰρ ἐνταῦθα εὗρίσκετο χρῖσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερεβίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὗρίσκετο.

14. Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι εἰς τὰς κώμας εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἦσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δέ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπήεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. 15. Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρᾶ· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. 16. Πορευθεῖς δὲ τὰ μὲν πυρᾶ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβῶν ἦκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν καὶ σάγαριν, οἴαντες αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. 17. Ἐρωτώμενος δὲ ποδαπὸς εἶη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορευέσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν τὸ στρατεύμα ὅπόσον τε εἶη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. 18. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Τιριβάζος εἶη ἔχων τὴν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφόρους

Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ἥπερ μοναχῇ εἶη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἑλλησιν.

19. Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στρατεύμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθύς φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνειον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄνθρωπον.

20. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προΐόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς ὀπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

21. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ καὶ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἠλώσαν εἰς εἴκοσι, καὶ ἡ σικηνὴ ἢ Τιριβάζου ἐάλω καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπάσματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι.

22. Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὀπλιτῶν στρατηγοί, ἔδοκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλειμμένοις. καὶ εὐθύς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπήσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAPUT V.

1. Τῇ δ' ὑστεραία ἔδοκει πορευτέον εἶναι ἢ δύναιντο τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στρατεύμα πάλιν καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθύς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τιριβάζος, κατεστρατοπεδεύσαντο.

2. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμούς ἐρήμους τρεῖς, παρασάγγας

πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον
 αὐτὸν βροχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ
 αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. 3. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ
 χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας
 πεντεκαίδεκα. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς καὶ ἄνεμος
 βορρῶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀποκαίων πάντα καὶ
 πηγνύς τοὺς ἀνθρώπους. 4. Ἐνθα δὴ τῶν μάντεών
 τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφαγιάζεται· καὶ
 πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύ-
 ματος. ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιὰ· ὥστε καὶ τῶν
 ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν
 στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. 5. Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα
 πῦρ καίοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ
 ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἤκοντες
 καὶ πῦρ καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψί-
 ζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο τι εἴτι
 ἔχοιεν βρωτόν. 6. Ἐνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν
 εἶχον ἕκαστοι. Ἐνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς
 χιόνος βόθροι ἐγίνοντο μεγάλοι ἕστε ἐπὶ τὸ δάπεδον·
 οὐ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος. 7. Ἐντεῦ-
 θεν δὲ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιό-
 νος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν
 δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας
 τῶν ἀνθρώπων ἠγγόει ὅτι τὸ πάθος εἶη. 8. Ἐπειδὴ
 δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι,
 κἂν τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, περιῶν περὶ τὰ ὑποζύ-
 για, εἴ πού τι ὀρώη βρωτόν, διεδίδον καὶ διέπεμπε δι-
 δόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν.
 ἐπειδὴ δὲ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο.
 9. Πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς

κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τῇ κρήνῃ γυναῖκας καὶ κόρας καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἔρύματος. 10. Αὗται ἡρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. ὁ δ' ἔρμηνεὺς εἶπε περσισί, ὅτι παρὰ βασιλείως πορεύοντο πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἶη, ἀλλ' ἀπέχοι ὅσον παρασάγγην. οἱ δ', ἐπεὶ ὄψε ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔριμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. 11. Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. 12. Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑπόζυγιων ἤρπαζον καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσσηπότες. 13. Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο, τῶν δὲ ποδῶν εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχοι καὶ εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. 14. Ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπῆγγυοντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβᾶτιναι αὐτοῖς, πεποιημένοι ἐκ τῶν νεοδάριων βοῶν. 15. Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα εἶκάζον τετηκέναι· καὶ τετῆκει διὰ κρήνην τινὰ ἢ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νύκτι. ἐνταῦθ' ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. 16. Ὁ δὲ ἔσ-

νοφῶν, ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὡς ἦσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι, καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. 17. Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἐπομένους πολέμιους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσήεσαν πολλῶν θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. 18. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἄτε ὑγιαίνοντες ἔξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολέμιους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἠδύνατο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἦκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγγατο. 19. Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἤξουσὶ τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι πρὶν τέταρα στάδια διαλθεῖν ἐντυγχάνουσι ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπανομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμίᾳ καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. 20. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῦσιν. ὁ δὲ, παριῶν καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἴη τὸ κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στρατεύμα. 21. Ἐνταῦθα καὶ οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα ἠγλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἀδειπνοί, φυλακὰς οἷας ἐδύνατο καταστησάμενοι. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν, πέμπας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευεν ἀναγκάζειν προῖεναι. 22. Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν

ἄσθενοῦντας τούτοις παρέδωσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρα-
 τόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο, καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια
 διεληλυθέναι ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ, ἔνθα Χειρίσοφος
 ἠύλιζετο. 23. Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κα-
 τὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ
 Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες
 ἅς ἐώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχον-
 τες. 24. Ἐνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος, λοχαγός, ἐκέ-
 λευσεν ἀφιέναι ἑαυτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θείων
 ἐπὶ τὴν κώμην ἦν εὐλόγησι Ξενοφῶν καταλαμβάνει πάντας
 ἔνδον τοὺς κομήτας καὶ τὸν κομάρχην, καὶ πώλους εἰς
 δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυ-
 γατέρα τοῦ κομάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὃ ὁ
 ἀνὴρ αὐτῆς λαγῶς ᾔχετο θηράσων καὶ οὐχ ἦλω ἐν ταῖς
 κώμας. 25. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα
 ὡς περ φορέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἰσοδοὶ τοῖς μὲν
 ὑποζυγίοις ὀρουκαί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλί-
 μακος. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὀρι-
 θες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῶ
 ἔνδον ἐτρέφοντο. 26. Ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ
 καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κριθίνος ἐν κρατῆρσιν· ἐνῆσαν δὲ
 καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο,
 οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάτιους, γόνατα οὐκ ἔχοντες.
 27. Τούτους δ' ἔδει ὅποτε τις διψῶν λαβόντα εἰς τὸ
 στόμα μύζειν. καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μὴ τις ὕδωρ ἐπι-
 χέοι· καὶ πάνυ ἠδύ σιμαθόντι τὸ πόμα ἦν. 28. Ὁ δὲ
 Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον
 ἐποίησατο καὶ θαρσύνει αὐτὸν ἐκέλευε, λέγων ὅτι οὔτε
 τῶν τέκνων στερήσοιτο τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀνιευπλή-
 σαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθὸν τι τῷ στρα-

τεύματι ἔξηγησάμενος φαίνεται, ἔστι ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. 29. Ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. 30. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρῖοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχομένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμῶθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον. 31. Οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν πυρρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις. 32. Ὅποτε δὲ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιο προπιεῖν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὡς περ βούνη. καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅτι βούλοιο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δὲ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν αὐεὶ ἐλάμβανεν. 33. Ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κακείνους σκηνοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὡς περ ἐνεοῖς ὅτι δεοὶ ποιεῖν. 34. Ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἐρμηνέως τίς εἶη ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων τίμη οἱ ἵπποι τρέφονται. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν ἢ εἶη. 35. Καὶ αὐτὸν τότε

μὲν ὤχετο ἄγων Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχη ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἥλιου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάνωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πῶλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. 36. Ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολὺ. ἔνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστροῦς.

CAPUT VI.

1. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχη, πλὴν τοῦ νιῶ τοῦ ἄρτι ἠβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως εἰ καλῶς ἠγήσαιο ἔχων καὶ τοῦτον ἄπιοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. 2. Ἠγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἦδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ Χειρισόφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη ὅτι οὐκ εἰς κόμας ἦγεν. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρισόφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δ' οὐ. 3. Ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδράς ὤχετο, καταλιπὼν τὸν νιόν. τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἢ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἠράσθη τε τοῦ παιδὸς καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρήτη. 4. Μετὰ τοῦτο ἐπο-

ρεύθησαν ἐπὶ σταθμούς, ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος πλεθριαῖον. 5. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. 6. Χειρίσσοφος δέ, ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίσι· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στρατεύμα. 7. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὄρατε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλευέσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. 8. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖλαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλευέσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. 9. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὶ τὰ τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἵεναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἳ τε νῦν ἡμᾶς ὀρώωντες πολέμιοι θαρρόαλεώτεροι ἔσονται καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαρρόύντων πλείους προσγενέσθαι.

10. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω. εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχοίμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτότερον εἶναι ὅπως ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀποβάλωμεν. 11. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὀρώμενον πλέον ἢ ἔφ' ἐξήκοντα στά-

δια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν
 ἀλλ' ἢ κατ' αὐτήν τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ
 ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ
 ἀσπᾶσαι φθάσαντας, εἰ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς
 ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι.
 12. Πολὺ γὰρ ῥᾶον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλῆς ἔνθεν
 καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον
 ἢ τὰ πρὸ ποδῶν ὁρώη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος,
 καὶ ἢ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἢ
 ὁμαλῇ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. 13. Καὶ κλέψαι οὐκ
 ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ
 ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἰσθησθαι
 παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι ταύτῃ προσποιούμενοι
 προςβάλλειν ἐρημοτέρῳ ἢ τῷ ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι· μέ-
 νοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμοι. 14. Ἄταρ
 τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ
 Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν
 ὁμοίων εὐθύς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν, καὶ οὐκ αἰ-
 σχρὸν εἶναι, ἀλλὰ καλὸν κλέπτειν ὅσα μὴ κωλύει νόμος.
 15. Ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λαν-
 θάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστίν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτον-
 τες, μαστιγοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἐπι-
 δεῖξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι μὴ λη-
 φθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὄρους, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς
 λάβωμεν. 16. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καγὼ
 ὑμᾶς τοὺς Ἀθηναίους ἀκούω δεινούς εἶναι κλέπτειν τὰ
 δημόσια καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέ-
 πτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἴπερ ὑμῖν
 οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιῶνται· ὥστε ὦρα καὶ σοὶ ἐπιδεί-
 κνυσθαι τὴν παιδείαν. 17. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξε-

νοφῶν, ἔτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὴν
 δειπνήσωμεν, ἵεναι καταληγόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ
 ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνήτες τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλω-
 πῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· καὶ τούτων πυνθάνο-
 μαι ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται αἰξὶ καὶ
 βουσίν· ὥστε, εἴανπερ ἄπαξ λαβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ
 καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. 18. Ἐλπίζω δὲ οὐδὲ τοὺς
 πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὴν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ
 ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν ἡμῖν
 εἰς τὸ ἴσον. 19. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· Καὶ τί δεῖ σέ
 ἵεναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλὰ ἄλλους πέμ-
 ψον, ἂν μὴ τινες ἐθέλουσιν φαίνωνται. 20. Ἐκ τούτου
 Ἀριστῶνμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὀπλίτας ἔχων καὶ
 Ἀριστίας Χῖος γυμνήτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνή-
 τας· καὶ σύνθημα ἐποίησαντο, ὅποτε ἔχοιεν τὰ ἄκρα,
 πυρὰ καίειν πολλά. 21. Ταῦτα συνθέμενοι ἡρίστων·
 ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στρατεύ-
 μα πᾶν ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως
 ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

22. Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νύξ ἐγένετο, οἱ μὲν
 ταχθέντες ἄγοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ
 ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ἐπεὶ ἦσθοντο
 ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλά
 διὰ νυκτός. 23. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος
 μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος κατα-
 λαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπήεσαν. 24. Τῶν δ' αὖ πο-
 λεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους,
 μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ
 ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλων συμμιγνύσασιν οἱ κατὰ
 τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληρες καὶ διώκουσιν. 25. Ἐν

τούτω δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὀπλίταις. 26. Οἱ δὲ πολέμοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἐώρων ἠτιώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέφυρα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν. 27. Ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

C A P U T VII.

1. Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ὄκον ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. 2. Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς χωρίον ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσθε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο προσέβαλεν εὐθύς ἤκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμινεν, ἄλλη προσήει καὶ αὐθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλω. 3. Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὀπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἤκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἰρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον. 4. Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· [Ἄλλῃ]

μία αὐτῆ πάροδος ἐστὶν ἢν ὄρας· ὅταν δέ τις ταύτῃ πει-
 ρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς
 ὑπερεχούσης πέτρας· ὅς δ' ἂν καταληφθῆ, οὕτω διατί-
 θεται. ἅμα δ' ἔδειξε συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ
 σκέλη καὶ πλευράς. 5. Ἦν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν,
 ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ
 γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὄρωμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους
 ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὠπλισμένους. 6. Τὸ
 δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὄρας, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά
 ἐστὶν ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. τούτου δὲ ὅσον πλέ-
 θρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν
 ἐστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων
 λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν οὐκ ἤδη γί-
 γνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι,
 παραδραμεῖν. 7. Ἀλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπει-
 δὴν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι
 πολλοί. Αὐτὸ ἂν, ἔφη, τὸ δέον εἶη· θᾶπτον γὰρ ἀναλώ-
 σουσι τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρόν
 τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾶ-
 διον, ἢν βουλώμεθα.

8. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν
 καὶ Καλλίμαχος Παρθέσιος, λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ
 ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ
 ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ
 τοῦτο οὐκ ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἀνθρώποι ὡς ἐβδο-
 μήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλατ-
 τόμενος ὡς ἐδύνατο. 9. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ
 Ἀριστώνυμος Μεθυρδριεύς, καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλά-
 κων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ ἐφέστασαν ἔξω τῶν δέν-
 δρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἐστάναι πλει-

ον ἢ τὸν ἕνα λόγον. 10. Ἐνθα δὴ Καλλιμάχος μηχανᾶται τι· προέιθεγεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑψ' ᾧ ἦν αὐτός, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροντο, ἀνεχάζετο εὐπειῶς· ἐφ' ἐκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἄμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. 11. Ὁ δὲ Ἀγασίας ὡς ὄρα τὸν Καλλιμάχον ἅ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, εταίρους ὄντας, οὔτε ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτός, καὶ παρέρχεται πάντας. 12. Ὁ δὲ Καλλιμάχος ὡς εἶρα αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτιος· ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τούτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὔτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἰροῦσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς πέτρος ἀνωθεν ἠνέχθη. 13. Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι τὰ παιδιά εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. ἔνθα δὴ καὶ Αἰνείας Στυμφάλιος, λοχαγός, ἰδὼν τινα θεόντα ὡς ῥίποντα ἑαυτὸν, στολὴν ἔχοντα καλήν, ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων. 14. Ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ὦχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

15. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ, παρασάγγας πεντήκοντα. οὔτοι ἦσαν ὦν διήλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἦσαν. εἶχον δὲ θώρακας λίνοὺς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγῶν σπάρτα πικρὰ ἐστραμμένα. 16. Εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κρά-

νη καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικήν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο· καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ ἦδον καὶ ἐχόρευον, ὅποτε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον. 17. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολισμοσιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληες, εἶποντο ἅει μαχόμενοι. ὦκουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὡστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διειτράφησαν τοῖς κτήεσιν ἅ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον. 18. Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἄρπασον ποταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κόμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. 19. Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνίας. ἐκ ταύτης ὁ τῆς χώρας ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτούς. 20. Ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος λέγει ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. καὶ ἡγούμενος ἐπειδὴ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἰθεῖν καὶ φθεῖρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας. 21. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῆ πέμπτη ἡμέρα· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. 22. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾤθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους·

εἶποντο γὰρ καὶ ὀπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐξώγησαν, ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέροα ἔλαβον δασειῶν βοῶν ὠμοβοῖα ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν. 23. Ἐπειδὴ δὲ [ἡ] βοή πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον καὶ οἱ αἰεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς αἰεὶ βοῶντας καὶ πολλῇ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, ὅσω δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μείζον τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι. 24. Καὶ ἀναβάς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἵππεάς ἀναλαβὼν παρεβόηθει καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοῶντων τῶν στρατιωτῶν, Θάλαττα, Θάλαττα, καὶ παρεγγυώντων. ἔνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλεύετο καὶ οἱ ἵπποι. 25. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγούς καὶ λοχαγούς δακρύνοντες. καὶ ἑξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιούσι κολωνὸν μέγαν. 26. Ἐνταῦθα ἀνείθεσαν δερμῶντων πληθὸς ὠμοβοσείων καὶ βρακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέροα, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέροα καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. 27. Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεϊκοὺς δέκα· ἦτι δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς οὗ σκηρῆσουσι καὶ τὴν ὁδὸν ἣν πορεύονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ὄχεται τῆς νυκτὸς ἀπιῶν.

CAPUT VIII.

1. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρῶνων σταθμούς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν, ὃς ὠρίζε τὴν τῶν Μακρῶνων καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. 2. Εἶχον δ' ὑπερδεξιὸν χωρίον οἷον χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὠρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβῆναι. ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδροσι παχέσι μὲν οὐ, πυκνοῖς δέ. ταῦτα ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχιστα ἐξελθεῖν. 3. Οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέφυρα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας καταγιπέρας τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμόν ἐρύπιον· ἐξικουῶντο δὲ οὐ οὐδ' ἔβλαπτον οὐδέν.

4. Ἐνθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνὴρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων ὅτι γινώσκου τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μὴ τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. 5. Ἄλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου καὶ μάθε πρῶτον τίνες εἰσίν. οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτούς, τί ἀντιτειάχεται καὶ χρήζουσιν ἡμῖν πολέμοι εἶναι. 6. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ ὅτι οὐ κακῶς γὰρ ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. 7. Ἡρώτων ἐκεῖνοι εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔρασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λίγχην

τοῖς Ἑλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικὴν ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δὲ ἐπεμαρτύραντο ἀμφοτέροι.

8. Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθύς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον, τὴν τε ὁδὸν ὠδοποιοῦν ὡς διαβιβάζοντες, ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἑλλησι· καὶ ἄγορὰν οἴαν ἐδύνατο παρεῖχον, καὶ παρήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἕως ἐπὶ τὰ Κόλχων ὄρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. 9. Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβρατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρατταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο κατὰ φάλαγγα, ὡς οὕτως ἄζοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς βουλευσασθαι συλλεγεῖσιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούνται. 10. Ἐλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ πάνσας τὴν φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἀνοδὸν, τῇ δὲ εὐδοδὸν εὐρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθύς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύτην διεσπασμένην ὀρῶσιν. 11. Ἐπειτα ἦν μὲν ἐπὶ πολλοὺς τεταγμένοι προσάγωμεν, περιτεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμοι καὶ τοῖς περιτοῖς χρήσονται ὅτι ἂν βούλωνται· ἐὰν δὲ ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν εἰ διακοπεῖ ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων, καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων πολλῶν ἐμπεσόντων· εἰ δὲ πη τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται. 12. Ἀλλὰ μοι δοκεῖ ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλείποντας τοῖς λόχοις, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἀγοντες οἱ κράτιστοι

ἡμῶν πρῶτον προσίασιν, ἧ̄ τε ἂν εὐοδον ἧ̄ ταύτη ἕκα-
 στος ἄξει ὁ λόχος. 13. Καὶ εἰς τε τὸ διαλείπον οὐ ῥά-
 διον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λό-
 χων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥάδιον ἔσται λόχον ὄρθιον
 προσιόντα· ἐάν τε τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον
 βοηθήσει· ἦν τε εἰς πη δυνηθῆ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον
 ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη τῶν πολεμίων. 14. Ταῦτα
 ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὄρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ
 ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρα-
 τιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν οὓς ὁράτε μόνοι ἔτι ἡμῖν
 ἐμποδῶν τὸ μὴ ἦδη εἶναι ἔνθα πάλαί ἐσπεύδομεν· τού-
 τος, ἦν πως δυνάμεθα, καὶ ὤμους δεῖ καταφαγεῖν.

15. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ
 τοὺς λόχους ὄρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι
 τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος
 σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς
 τοξότας τριχῆ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἕξω,
 τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακο-
 σίους ἑκάστους. 16. Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρα-
 τηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύ-
 οντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς
 πελτασταὶ τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἕξω γενόμενοι
 ἐπορεύοντο. 17. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτούς, ἀντι-
 παραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιόν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυ-
 μον, διεσπάρσθησαν καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φάλαγγος ἐν
 τῷ μίσῳ κενὸν ἐποίησαν. 18. Ἰδόντες δὲ αὐτούς δια-
 χάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν
 Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεῖγειν ἀνὰ κράτος
 ἔθρον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι· συν-
 ρεψίπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὀπλιτικόν, ὧν ἦρχε

Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. 19. Οἱ δὲ πολέμοι, ὡς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φηγῆ ἄλλος ἄλλη ἐτραπαιο. οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κόμαις καὶ τὰπιτήθεια πολλὰ ἐχούσαις. 20. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἦν ὅτι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμῖνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἀφρονές τε ἐγίγνοντο καὶ ἤμουν, καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἠδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐώκεσαν, οἱ δὲ πολύ, μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. 21. Ἐκεῖνο δὲ οὕτω πολλοὶ ὡσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν που ὥραν ἀνεαρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τειάρτῃ ἀνίσταντο ὡσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

22. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν δύο σταθμούς, παρὰσάγγας ἐπτά, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντια, πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κόμαις· κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλήζοντο τὴν Κολχίδα. 23. Ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζοῦντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. 24. Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον βόες. 25. Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν ἦν εὐξάντο παρεσκευάζοντο· ἦλθον δ' αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ σωτῆρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἅ εὐξάντο. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ

ἑσκήρον. εἶλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακανῶν ξυήλη πατάξας, δρόμου τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστιῆσαι. 26. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἠγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκῶς εἶη. ὁ δὲ δείξας οὐπερ ἐστηκότες ἐτύγγανον, Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅπου ἂν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτως; ὁ δ' εἶπε, Μᾶλλον τι ἀνάσσειται ὁ καταπεσών. 27. Ἰγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρηῖτες πλείους ἢ ἐξήκοντα ἔθειον, πάλιν δὲ καὶ πυγμαῖν καὶ παγκράτιον ἕτεροι. καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ, ἅτε θεωμένων τῶν ἐταίρων, πολλὴ φιλοφροσύνη ἐγένετο. 28. Ἐθειον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει αὐτοῖς κατὰ τοῦ πρᾶνου ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγένετο αὐτῶν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ε΄.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν ἅ εὐξάντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. Ἐκ δὲ τούτου ξυνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπειρήμα ἤδη ξυσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὄπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ἰὼν καὶ φυλακᾶς φυλάττων καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεῖς, ὡς περὶ Ὀδυσσεύς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. 3. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταῦτ' ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. ἔπειτα δὲ Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ εἶπεν ὧδε· 4. Φίλος

μοί ἐστιν, ὧ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ [καὶ] τυγχάνει. ἦν οὖν πέμπητέ με, οἶομαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα· ὑμεῖς δὲ εἶπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἕξτ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἤξω δὲ ταχέως. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἤσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

5. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε· Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμνηνοῦμεν. ὅσα μοι οὖν δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. 6. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἔστιν ἰκανὴ οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα εὐπορία, εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν· ἡ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἦν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. 7. Ἀλλὰ μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώξησθε, ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἔδοξε ταῦτα. 8. Ἐπι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε. ἐπὶ λειάν γὰρ ὑμῶν ἐμπορεύονται τινες. οἶομαι οὖν βέλτιον εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ ξυμπαρασκευάζωμεν εἴαν τι δεῖ, κἂν βοηθησαί τισι καιρὸς ᾗ, εἰδῶμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν, καὶ εἴαν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ ποι, ξυμβουλευόμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν. ἔδοξε καὶ ταῦτα. 9. Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἔφη. σχολὴ τοῖς πολεμίοις ληΐζεσθαι, καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν· ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηται δ' ἡμῶν. φύλακας δὴ μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι· εἴαν οὖν κατὰ μέρος μερισθέντες φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἦτιον ἂν δύναιτο ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέ-

μοι. 10. Ἐπι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε. εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς ὅτι ἤξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ' ἐπεὶ τοῦτο ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειραῖσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. ἦν μὲν γὰρ ἔλθῃ, ὑπαρχόντων ἐνθάδε ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα· ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα.

11. Ὅρῶ δὲ ἐγὼ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν καὶ φυλάτιοιμεν αὐτά, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορήσῃμεν κοιμιδῆς οἴας δεόμεθα. ἔδοξε καὶ ταῦτα.

12. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ οὓς ἂν κατάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἔνεκεν μένωσι, καὶ ναῦλον ξυνθέσθαι, ὅπως ὠφελοῦντες καὶ ὠφελῶνται. ἔδοξε καὶ ταῦτα.

13. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἦν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς, ἃς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

14. Ἐνταῦθα δὲ ἀνέκραγον ὡς οὐ δεοὶ ὁδοιπορεῖν. ὁ δὲ ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἐκούσας ἔπεισεν ὁδοποιεῖν, λέγων ὅτι θᾶπτον ἀπαλλάξονται, ἦν εὐποροὶ γέγονται αἱ ὁδοί.

15. Ἐλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον πηρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ἧ' ἐπέστησαν Δέξιππον Δάκωνα περιόικον. οὗτος ἀμελήσας τοῦ ξυλλέγειν πλοῖα, ἀποδράς ἄχαιτο ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν. οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θυράκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμασιῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Δάκωνος. 16. Ἐλαβον

δὲ καὶ τριακόντορον, ἣ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος, ὃς ὀπόσα λαμβάνοι πλοῖα, κατήγγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγμια, εἴ τι ἦγον, ἐξαιρούμενοι φύλακας καθίστασαν ὅπως σῶα εἶη, τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγὴν. 17. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξήεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ οὐ. Κλεαίνστος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

CAPUT II.

1. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν ὥστε ἀπανθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζοντιῶν ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἦμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἦμισυ κατέλιπε φυλάττειν τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτις ἐκπεπτικώτερες τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι καὶ ὑπερκαθήντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. 2. Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι, ὀπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως ἦγον, ὑφ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὄρεινά καὶ δύσβρατα καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

3. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἀλώσιμα εἶναι ἐδόκει, ἐμπιπράντες ἀπήεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν, εἰ μὴ ὅς ἢ βοῦς ἢ ἄλλο τι κτήνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. ἐν δὲ ἦν χωρίον μητρόπολις αὐτῶν· εἰς τοῦτο πάντες ξυνεξούηκσαν. περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βιαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. 4. Οἱ δὲ πελιασταὶ

προδραμόντες στάδια πέντε ἢ ἕξ τῶν ὀπλιτῶν, διαβάν-
τες τὴν χαράδραν ὄρωντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα
χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον· ξυνείποντο δὲ
καὶ δορυφόροι πολλοὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρηθημένοι·
ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους ἢ εἰς διςχιλίους ἀν-
θρώπους. 5. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν
τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβε-
βλημένη καὶ σκόλοpes ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς καὶ τύρσεις πυ-
κναὶ ξύλιναι πεπονημένοι, ἀπιέναι δὴ ἐπεχείρουν· οἱ δὲ
ἐπέκειντο αὐτοῖς. 6. Ὡς δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀποτρέχειν,
ἦν γὰρ ἐφ' εἰὸς ἢ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χα-
ράδραν, πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἠγεῖτο τοῖς ὀπλί-
ταις. 7. Ὁ δ' ἔλθων λέγει ὅτι ἔστι χωρίον χρημάτων
πολλῶν μεστὸν· τοῦτο οὐτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν
γὰρ ἐστίν· οὐτε ἀπελθεῖν ῥάδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξε-
ληλυθότες καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

8. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν προσαγαγὼν πρὸς
τὴν χαράδραν τοὺς μὲν ὀπλίτας θέσθαι ἐκέλευσε τὰ
ὄπλα, αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς ἐσκοπεῖτο,
πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας, ἢ
καὶ τοὺς ὀπλίτας διαβιβάσειν ὡς ἄλόντιος ἂν τοῦ χωρίου.
9. Ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν
νεκρῶν, ἐλεῖν δ' ἂν ὄνοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον. καὶ
ὁ Ξενοφῶν ξυνεχώρησε τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ
μάντις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν ὅτι μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ
τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. 10. Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς
ἔπεμψε διαβιβάσοντας τοὺς ὀπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν
ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ οὐδένα εἶα
ἀκροβολίζεσθαι. 11. Ἐπεὶ δ' ἤκον οἱ ὀπλίταις, ἐκέλευσε
τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν ὡς ἂν κράτιστα

οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἱ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντιποιοῦντο. 12. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελιασταῖς πᾶσι παρήγγελλε διηγκλωμένους ἵεναι, ὡς, ὀπότεν σημήνη, ἀκοντίζειν δεῆσον, καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλήσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὀπότεν σημήνη, τοξεύειν δεῆσον, καὶ τοὺς γυμνήτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διαφθέρας· καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι. 13. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκευάστο καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ὑπολοχαγοὶ καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ ξυνεώρων· μηροειδῆς γὰρ διὰ τὸ χωρίον ἡ τάξις ἦν. 14. ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγγετο, ἅμα τε τῷ Ἐνναλίῳ ἠλάλαξαν καὶ ἔθρον δρόμου οἱ ὀπλιται, καὶ τὰ βέλη ὁμόςσῃ ἐφέρετο, λόγχοι, τοξεύματα, σφενδόλαι, καὶ πλείστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ προσέφερον. 15. Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμοι τὰ τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεὺς καταθέμενοι τὰ ὄπλα ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἶλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἠλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. 16. Καὶ οἱ μὲν πελιασταὶ καὶ οἱ φιλοὶ εἰσδραμόντες ἤρπαζον ὅτι ἕκαστος ἐδύνατο· ὁ δὲ Ξενοφῶν, σίας κατὰ τὰς πύλας, ὀπόσους ἐδύνατο κατεκάλυε τῶν ὀπλιτῶν ἔξω· πολέμοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροισι τισὶν ἰσχυροῖς. 17. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομένου κραυγῆ τε ἐγίγνετο ἔνδον καὶ ἔφειγον οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἅ ἔλαβον, τάχα δὲ τις καὶ τετραμένος· καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον ὅτι ἄκρα τέ ἐστιν ἔνδον

καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἱ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους. 18. Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐμέλεσε Τολμίδην τὸν κήρυκα ἵνα εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν, καὶ ἴεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἰσωθόμενοι καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. 19. Καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἀκρας πάντα διηρπασθη καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ ὀπλίται ἔθεντο τὰ ὄπλα, οἱ μὲν περὶ τὰ σταυρώματα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. 20. Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπων, εἰ οἷόν τε εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλῆς, ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν· σκοπομένοις δὲ αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. 21. Ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἀφοδὸν, καὶ τοὺς μὲν σταυρούς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὐτοὺς διήρουν, καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὀπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.

22. Ἐπεὶ δὲ ἦρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοί, γέροα καὶ λόγχας ἔχοντες καὶ κνημίδας καὶ κράνη Παφλαγονικά, καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ· 23. ὥστε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλῆς ἦν κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερῶπιπτον ἀνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι, καὶ ἡ νύξ φοβερά ἦν ἐπιούσα. 24. Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀπορομένων θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. Ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ ὅτου δὴ ἐνάψαντος. ὡς δ' αὕτη ξυνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. 25. Ὡς δὲ ἔμαθεν ὁ

Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης. ἀπίειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας, αἱ ξύλιναι ἦσαν, ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. ἔφρουγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. 26. Οἱ δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικίσονται ἐν τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. ἐνταῦθα παραγγέλλει φέρειν ξύλα, ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἐαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἦδη ἦν, ἐνήψαν· ἐνήπιον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. 27. Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἐαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τὰλλα πάντα πλὴν τῆς ἀκρας.

28. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπήεσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, πρηνῆς γὰρ ἦν καὶ στενὴ, ψευδεδέραν ἐποιήσαντο. 29. Καὶ ἀνήρ, Μυσὸς τὸ γένος καὶ τοῦνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβῶν δέκα ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο χαλκαῖ οὔσαι. 30. Οἱ μὲν οὖν πολέμοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὔσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἦδη ἱκανὸν ὑπεληλυθῆναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηγες φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἔξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. 31. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρηῖτες, ἀλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην, κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν. 32. ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετραμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλ-

λόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντες τινες τῶν Κρητῶν. οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

C A P U T III.

1. Ἐπεὶ δὲ οὔτε ὁ Χειρίσοφος ἦκεν οὔτε πλοῖα ἰκανὰ ἦν οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιέον εἶναι. καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τοὺς τε ἀσθενούντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετραράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνειον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὠδοπεποιημένη ἦν. 2. Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ Θαλάττῃ, Σινωπέων ἀποικον ἐν τῇ Κολχίδι χώρα. 3. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπὸ τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος καὶ εἴ τις νόσῳ.

4. Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμηλώτων ἀργύριον γενόμενον. καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. 5. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατιθῆσιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρόν, καὶ ἐπέγραψε τὸ τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. 6. Τὸ δὲ

τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτι ἀπῆει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει εἶναι, καὶ ἐπέστειλεν, ἦν μὲν αὐτὸς σωθῆν, αὐτῷ ἀποδοῦναι· ἦν δέ τι πάθῃ, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι ὅ,τι οἶοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ. 7. Ἐπεὶ δ' ἔφευγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός. 8. Ἐτυχε δὲ διὰ μέσον ῥέων τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεῶν Σελινοῦς ποταμὸς παραρῥεῖ, καὶ ἰχθύες δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαί· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων ὅποσα ἐστὶν ἀγρενόμενα θηρία. 9. Ἐποίησε δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοιπὸν δὲ αἰεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὠραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετεῖχον τῆς ἐορτῆς. παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηρῶσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱεράς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ. 10. Καὶ γὰρ θῆραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἐορτὴν οἱ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες ξυνεθήρων· καὶ ἠλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης, σῦες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. 11. Ἔστι δὲ ἡ χώρα, ἧ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορευόνται, ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ καὶ ἄλση καὶ ὄρη δένδρων

μεστά, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἴγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. 12. Περὶ δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφντεύθη ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὠραῖα. ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν Ἐφέσῳ. 13. Καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα·

ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. ΤΟΝ ΔΕ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ. ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ. ΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

CAPUT IV.

1. Ἐκ Κερασούντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. 2. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες πότερον ὡς διὰ φιλίας ἢ ὡς διὰ πολεμίας πορεύονται τῆς χώρας. οἱ δὲ εἶπον ὅτι οὐ διήσοιεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις. 3. Ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος ὅτι πολέμοι εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα. καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο ξυμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἤκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. 4. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἱ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἤρμῆνευε δὲ Τιμησίθεος· 5. Ὡς ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς

βουλόμεθα διασωθῆναι πρὸς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. 6. Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν ξυμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τί ποτε ὑμᾶς οὗτοι ἠδικήκασιν, καὶ τὸ λοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τούτους. 7. Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε πόθεν αὐθις ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβετε ξύμμαχον. 8. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα καὶ δέχοιντο τὴν ξυμμαχίαν. 9. Ἄγετε δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν ξύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα, καὶ ὑμεῖς τί οἰοίτε ἔσεσθε ἡμῖν ξυμπράξαι περὶ τῆς διόδου; 10. Οἱ δὲ εἶπον ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν ξυμμαχοῦνται τε καὶ τὴν ὁδὸν ἠγήσονται.

11. Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ἄρχοντο. καὶ ἦκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονύξυλλα καὶ ἐν ἐκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δὲ εἷς ἔμενε. 12. Καὶ οἱ μὲν, λαβόντες τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα, οἷον χοροί, ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέροντα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλω, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἐξάπηχυν, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές. 13. Χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμων, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύτινα οἷα περ τὰ Παφλαγονικά, κρώβυλον ἔχοντα κατὰ μέσον, ἐγγύτατα τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηρᾶς. 14. Ἐντεῦ-

θεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐπορεύοντο ἄδοτες ἐν θυμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὀπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπορεύοντο εὐθύς πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι.

15. Ὡικεῖτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως τῆς μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσσυνοίκων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν· οἱ γὰρ αἰεὶ τοῦτ' ἐχόντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ πάντων Μοσσυνοίκων, καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὃν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

16. Εἶποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ ἀρπαγῆς ἕνεκεν. οἱ δὲ πολέμοι προσιόντων τέως μὲν ἠσύχασον· ἐπεὶ δ' ἐγγύς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται αὐτούς, καὶ ἀπέκτειναι σιγνοὺς τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ξυναναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ ἐδίωκον μέχρι οὗ εἶδον τοὺς Ἑλληνας βοηθῶντας.

17. Εἶτα δὲ ἀποτραπόμενοι ὄχοντο, καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἑλλησι καὶ τοῖς ἐαυτῶν πολεμίσις, καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινὶ ἄδοτες.

18. Οἱ δὲ Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τοὺς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν μάλα ὄντες σιγνοί· ὃ οὐπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ.

19. Ξενοφῶν δὲ ξυγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἴστε γὰρ ὅτι καὶ ἀγαθὸν οὐ μείον τοῦ κακοῦ γεγένηται.

20. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἠγεῖσθαι τῶ ὄντι πολέμοι εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς ξὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἱκανοὶ ἠγη-

σάμενοι εἶναι ξὺν τοῖς βαρβάροις ταῦτ' ἀπράττειν, ἄπερ σὺν ἡμῖν, δίχην δεδώκασιν· ὥστε αὐθις ἦντιον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. 21. Ἄλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξητε κρείττους αὐτῶν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσητε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

22. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν· τῇ δ' ὑστεραία θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιερήσαντο, ἀριστήσαντες ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταῦτ' ἀτάκτοις ἐπορεύοντο, τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ὀρθίων ὄντων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὀπλιτῶν. 23. Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὐζωνοὶ κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι βιάδην ἐπορεύοντο πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ ξὺν αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολεμιοὶ ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. 24. Τοὺς μὲν οὖν πελταστάς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο, ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὀπλιταί, ἐτρέποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθύς εἶποντο διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν μητρόπολιν, οἱ δὲ ὀπλιταὶ ἐν τάξει εἶποντο. 25. Ἐπεὶ δὲ ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολεμιοὶ ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν γέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. 26. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁμοῦ ἐχώρουν, ἔφηνον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὁ ἐν

τῶ μόσσυσι τῶ ἐπ' ἄκρου ὑποδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ ἤθελεν ἐξελεθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἰρεθέντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσσύνοις κατεκαύθησαν. 27. Οἱ δὲ Ἕλληνες διακράζοντες τὰ χωρία εὗρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄριων νενημένων πατρίους, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι, τὸν δὲ νέον σῖτον ξὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλείσται. 28. Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὗρίσκειτο τεταριχενυμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ· κάρυα δὲ ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατεῖα, οὐκ ἔχοντα διαφυρὴν οὐδεμίαν. 29. Τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἔψοντες καὶ ἄρτους ὀπιῶντες. οἶνος δὲ εὗρίσκειτο, ὃς ἄκρατος μὲν ὄξυς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς ἀυστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

30. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς ξυμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα παρήβησαν χωρία τῶν ξὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἐκόντες προσεχώρουν. 31. Τὰ δὲ πλείστα τοιαύδε ἦν τῶν χωρίων. ἀπέιχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὕψοιχοντα, αἱ δὲ πλείον, αἱ δὲ μείον· ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων ξυνήκουσιν εἰς τὴν ἐτέραν ἐκ τῆς ἐτέρας πόλεως· οὕτως ὑψηλὴ τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. 32. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτούς, τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα καὶ τὰ ἔμ-

προσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμιον. 33. Ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς εἰσάταιραι αἷς ἤγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς ξυγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτός σφισι. λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. 34. Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἄπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ οὐκ ἂν τολμῶεν, μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον ἄπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες, διελέγοντό τε ἑαυτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν, ὡς περ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

C A P U T V.

1. Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διὰ τε τῆς πολεμίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνοὺς. 2. Ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἤτιον ἐρυμνά. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι, καὶ τὰ ξένια ἃ ἦκε παρὰ Τιβαρηνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες, ἔστι βουλευσάντο, ἐθύοντο. 3. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντις πάντες γνώμην ὅτι οὐδαμῆ προσίοιτο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποικίαν, ὄντας δ' ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

4. Μέχρι ἐνταῦθα ἐπέξευσεν ἡ στρατιά. πλήθος τῆς καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλωνί μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασίγγαι ἑξακόσιοι καὶ εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι, χρόνου πλήθος ὀκτὼ μῆνες. 5. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα πέντε. ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀγῶνας γυμναστικούς. 6. Τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγορίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενούντας ἐδέχοντο.

7. Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, ἣν γὰρ ἐκείνων καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον, καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δημομένην. καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἐκατόννημος δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν. 8. Ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὧ ἄνδρες στρατιῶται, ἢ τῶν Σινωπέων πόλις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς ὅτι νικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ ξυνησθησομένους ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγματίων σεσωσμένοι πάρεστε. 9. Ἄξιόν μιν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοὶ ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μὲν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπήρξαμεν κακῶς ποιούντες. 10. Κοτυωρίται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον καὶ Κεραισοῦντιοὶ καὶ Τραπεζοῦντιοὶ ὡς αὐτῶς· ὥστε ὅτι ἂν τούτους κακὸν ποιήσῃτε ἢ Σινωπέων πόλις νομίζει πά-

σχειν. 11. Νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἰς τε τὴν πόλιν βίῃ παρεληλυθότας ἐνίοις σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν ὧν ἂν δέησθε οὐ πείθοιτας. 12. Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιούμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορούλαν καὶ Πασφλαγόνας καὶ ἄλλον ὄντινα ἂν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι.

13. Πρὸς ταῦτα ἀναστάς Ξεροφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἤκομεν ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσώσαμεθα καὶ τὰ ὄπλα· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. 14. Καὶ νῦν ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἦλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν, ὠνούμενοι εἶχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς, καὶ εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἠγοῖντο, κακῶς ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. 15. Ἐρωτᾶτε δὲ αὐτοὺς ὁποῖων τινῶν ἡμῶν ἔτιχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε οὓς ἡμῖν ἠγεμόνας διὰ φιλίαν ἢ πόλιν ξενέπεμψεν. 16. Ὅποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἂν τε εἰς βάρβαρον γῆν ἂν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὑβρει, ἀλλὰ ἀνάγκη λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. 17. Καὶ Καρδούχους καὶ Ταόχους καὶ Χαλδαίους, καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως, καὶ μάλα φοβερούς ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα διὰ τὴν ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. 18. Μάκρωνας δὲ καίπερ βαρβάρους ὄντας, ἐπὶ ἀγορὰν οἷαν ἐδύναντο παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων. 19. Κοινωρίτας δέ, οὓς ὑμετέρους φατέ εἶναι, εἴ τι ἀν-

τῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἰτιοὶ εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας οὔτε εἰσῶ ἐδέχοντο οὔτε ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ἠτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἀρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. 20. Ὁ δὲ λέγεις βία παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέωγον τὰς πύλας, ἢ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον, ταύτῃ εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν, σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες τὰ ἑαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀρμοστῇ ὧσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ἢ κομισασθαι, ὅταν βουλώμεθα. 21. Οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς ὄρατε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μὲν τις εὖ ποιῇ, ἀντενποιεῖν, ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι. 22. Ἄ δὲ ἠπειλήσας ὡς, ἦν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλλαν καὶ Παφλαγῶνας ξυμμαχούς ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ, ἦν μὲν ἀνάγκη ἢ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἦδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν, καὶ φίλον ποιούμεθα τὸν Παφλαγῶνα. 23. Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. πειρασόμεθα οὖν συμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ φίλοι γίγνεσθαι.

24. Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ ξυμπρέσβεις τῷ Ἐκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις, παρελθῶν δ' αὐτῶν ἄλλος εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἤκοιεν, ἀλλὰ ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσὶ. καὶ ξενίοις, ἦν μὲν ἔλθῃτε πρὸς τὴν Σιωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα, νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι ἅ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα ἅ λέγετε. 25. Ἐκ τούτου ξενία τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρίται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων

ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο τὰ τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο καὶ ὧν ἐκάτεροι ἐδέοντο.

CAPUT VI.

1. Ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ξυνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας βουλευέσθαι. εἴτε γὰρ περὶ δέου πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι· ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἂν ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἄρκουντα τῇ στρατιᾷ. 2. Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις ξυνεβουλεύοντο, καὶ ἤξιον Ἑλληνας ὄντας Ἑλλησι τοῦτω πρῶτον καλῶς δέχεσθαι τῷ εὐνοῦς τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα ξυμβουλεύειν.

3. Ἀναστίας δὲ Ἐκατόνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν, ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσονται, ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἑλλησι πολεμησόντων σφῶν εἶποι, ἀλλ' ὅτι ἐξόν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι τοὺς Ἑλληνας αἰρήσονται. ἐπεὶ δὲ ξυμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν· 4. Εἰ μὲν ξυμβουλεύοιμι ἅ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι κἀγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μή, τάναντία. αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ ξυμβουλή λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι· νῦν γὰρ δὴ ἂν μὲν εὖ ξυμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με, ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσσεσθε οἱ καταρώμενοι. 5. Πράγματα μὲν οὖν

οἶδ' οἷ πολὺ πλείω ἔξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἦν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοῖς μαχομένους εἶναι.

6. Ὅμως δὲ λεκτέα ἂ γινώσκω· ἔμπειρος γὰρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἀμφοτέρω, καὶ πεδία κάλλιστα καὶ ὄρη ὑψηλότατα.

7. Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθύς ἢ τὴν εἰςβολὴν ἀνάγκη ποιῆσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλη ἢ ἡ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά, ἂ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάντ' ὀλίγοι δύναιτ' ἂν· τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιτ' ἂν διελθεῖν· ταῦτα δὲ καὶ δείξαμι ἂν, εἰ μοί τινα βούλοισθε ἔμπειμαί.

8. Ἐπειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὄντα καὶ ἰππείαν, ἦν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρείττω εἶναι ἀπάσης τῆς βασιλέως ἰππείας. καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ μείζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν.

9. Εἰ δὲ καὶ δυνηθεῖτε τὰ τε ὄρη κλέψαι ἢ φθάσαι λαβόντες καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχομένοι τοὺς τε ἰππεῖς τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλείον ἢ δώδεκα, ἤξετε ἐπὶ τοὺς ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὗρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν, ἀλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὀπισθεν ἐπομένων· δεύτερον δ' Ἴριον, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' Ἄλυν, οὐ μείω δυοῖν σταδίῳ, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὡς δ' αὐτῶς καὶ ὁ Παρθένιος ἄριστος· ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἂν, εἰ τὸν Ἄλυν διαβαίητε.

10. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλευσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡρακλεί-

αν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖα ἔστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

11. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτενον φιλίας ἔνεκα τῆς Κορύλα λέγειν· καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ· οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα ληφόμενον διὰ τὴν ξυμβουλὴν ταύτην· οἱ δὲ ὑπώπτενον καὶ τούτου ἔνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων τι χώραν κακὸν ἐργάζοντο. οἱ δ' οὖν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιῆσθαι. 12. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὡ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ἤρηται πορείαν ἢν ὑμεῖς ξυμβουλεύετε· οὕτω δὲ ἔχει· εἰ μὲν πλοῖα ἔσσεσθαι μέλλει ἱκανὰ ἀριθμῶ ὡς ἓνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς ἂν πλείομεν· εἰ δὲ μέλλομεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβραίημεν εἰς τὰ πλοῖα. 13. Γινώσκωμεν γὰρ ὅτι, ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ ποιν ἦττους τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὐδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρῃ ἐσόμεθα. 14. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις ἐκέλευον πέμπειν πρέσβεις. καὶ πέμπουσι Καλλιμαχὸν Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν. καὶ οἱ μὲν ὄχοντο.

15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὄρωντι μὲν ὀπλίτας πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὄρωντι δὲ καὶ πελταστὰς πολλοὺς καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ἵππεις δὲ καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανούς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ, ἐνθά οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτιῆσασθαι, πόλιν κατοικήσαντας. 16. Καὶ γενέσθαι ἂν αὐτῷ ἐδόκει μεγάλη, καταλογιζομένη τό τε αὐτῶν πλῆθος καὶ τοὺς περιου-

κοῦντας τὸν Πόντον. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο πρὶν τιμὴν εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας, τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμβρακιώτην. 17. Ὁ δὲ Σιλανός, δεδιὼς μὴ γένηται ταῦτα καὶ καταμείνη που ἡ στρατιὰ, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμείναι τὴν στρατιάν καὶ πόλιν οἰκίσαι καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. 18. Αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε θυόμενος Κύρου, διεσεσώκει. 19. Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμείναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὐ. Τιμασίων δὲ ὁ Λαρδανεύς καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν ὅτι, εἰ μὴ ἐμποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθόν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μείναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βουλευέται γὰρ Ξενοφῶν καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὴν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ στρατιᾷ. 20. Ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια καὶ ὡς οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνησαί τε τοὺς οἴκους· εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξόμενοι ὅπῃ ἂν βούλησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δὲ ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε ὅπῃ ἂν βούλησθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε. 21. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι· ξυνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Λαρδανεύς Εὐρύμαχόν τε τὸν Λαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται, ταῦτα ἀκού-

σαντες, πέμπουσι πρὸς τὸν Τιμασίωνα καὶ κελεύουσι προσιατεῦσαι λαβόντα χρήματα ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρατιά. 22. Ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας ἐν ξυλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὄντων λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν μονῇ, ὧ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. ἀκούω δὲ τινος θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ οὐδ' ὑμῖν λέγοντας.

23. Ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἂν ἐκπλήτε, ἀπὸ νομηγίας μισθοφορὰν παρεῖξιν Κυζικηνὸν ἐκάστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἐνθεν καὶ εἰμι φυγᾶς, καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἢ ἐμὴ πόλις· ἐκόντες γὰρ με δέξονται.

24. Ἠγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἐνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἔμπειρος δὲ εἰμι τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρωάδος καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης, τῆς μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τῆς δὲ διὰ τὸ ξυνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ.

25. Ἀναστὰς δὲ αὐτίς Θώραξ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἔειπε περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεισθαι αὐτοῖς Χερσόνησον, χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα, ὥστε τῶ βουλομένῳ ἐνοικεῖν, τῶ δὲ μὴ βουλομένῳ ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δὲ εἶναι ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου ἐν τῇ βαρβάρων μαστεύειν.

26. Ἔσπε δ' ἂν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, καὶ γὰρ καθάπερ Τιμασίων ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφορὰν. ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδὼς ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπεῖς ὑπισχνοῦντο ὥστε ἐκπλεῖν.

27. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ εἰσίγα. ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ ἔλεγον ὡς δεινὸν εἶη ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς [μὴ κοινούμενον τῇ στρατιᾷ], εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων. ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε·

28. Ἐγώ,

ὧ ἄνδρες, θύομαι μὲν ὡς ὄρατε, ὅποσα δύναμαι καὶ
 ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἑμαντοῦ, ὅπως ταῦτα τηγχάνω καὶ
 λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων ὅποια μέλλει ὑμῖν τε κάλ-
 λιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. καὶ νῦν ἐθνόμην
 περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμεινον εἶη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς
 ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων ἢ παντάπασι μηδὲ ἄπι-
 σθαι τοῦ πράγματος. 29. Σιλανός δέ μοι ὁ μάντις ἀπε-
 κρίνατο τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· ἦδει γὰρ
 καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱε-
 ροῖς· ἔλεξε δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ
 ἐπιβουλή ἐμοί, ὡς ἄρα γινώσκων ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε
 διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον ὡς
 ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη, οὐ πείσας ὑμᾶς.
 30. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἐώρων ἀποροῦντας ὑμᾶς, τοῦτ' ἂν
 ἐσκόπων ἅψ' οὐ ἂν γένοιτο, ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν
 τὸν μὲν βουλόμενον ἀποπλεῖν ἤδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμε-
 νον, ἐπεὶ κτήσαιοτο ἱκανὰ ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους
 ὠφελῆσαι τι. 31. Ἐπεὶ δὲ ὄρω ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμ-
 ποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς ὥστε ἐκπλεῖν, καὶ μι-
 σθὸν ὑπισχνουμένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νομηρίας, κα-
 λὸν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους, ἔνθα βουλόμεθα, μι-
 σθὸν τῆς σωτηρίας λαμβάνειν, καὶ αὐτὸς τε παύομαι
 ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὅποσοι πρὸς ἐμὲ προσῆσαν,
 λέγοντες ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, παύεσθαι φημι χρῆναι.
 32. Οὕτω γὰρ γινώσκω· ὁμοῦ μὲν ὄντες πολλοί, ὡς περ
 νηϊί, δοκεῖτε ἂν μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτή-
 δεια· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἐστὶ καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν
 ἡττιόνων· διασπασθέντες δ' ἂν καὶ κατὰ μικρὰ γενομέ-
 νης τῆς δυνάμεως οὐτ' ἂν τροφήν δύναισθε λαμβάνειν,
 οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξαιτε. 33. Δοκεῖ οὖν μοι ἄπερ

ἡμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔάν τις μείνη ἢ ἀπολιπὼν [τινα] ληφθῆ πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. καὶ ὅτω δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες.

34. Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν ὡς δίκαιον εἶη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπειλὸν ἀντιῶ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. 35. Ἐντεῦθεν ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἶη καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικῶς εἶη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίῳ καὶ Θώρακι ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς. 36. Ἐνταῦθα δὲ ἐκπεπληγμένοι ἦσαν καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιάν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. παραλαβόντες οὖν οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς, οἷς ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπρατιον, πάντες δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει, Χειρισόφος δὲ οὐπω παρῆν, ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοῖη κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἔστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. 37. Αἰήτου δὲ νύιδους ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ἡμεῖς δὲ ξυλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεὺς γνώμην οὐκ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ ἕκαστον λοχαγούς πρῶτον περιᾶσθαι πείθειν. καὶ ἀπελθόντες ταῦτ' ἐποίουν.

CAPUT VII.

1. Ταῦτα οὖν οἱ στρατιῶται ἀνεπύθοντο πραπίόμενα. καὶ ὁ Νέων λέγει, ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικῶς τοὺς ἄλλους στρατηγούς διανοεῖται ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἔξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. 2. Ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον, καὶ ξύλλογοι ἐγίγνοντο καὶ κύκλοι ξυνίσταντο, καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελεύσθησαν. 3. Ἐπεὶ δὲ ἦσθάνετο Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα ξυναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν, καὶ μὴ εἶσαι ξυλληγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ξυλλέγειν ἀγοράν. 4. Οἱ δ' ἐπεὶ τοῦ κήρυκος ἤκουσαν, ξυνέδραμον καὶ μάλα ἐτοίμως. ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε·

5. Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὧ ἄνδρες, ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἔξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσατε οὖν μου πρὸς θεῶν, καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικεῖν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δῶ δίκην· ἂν δ' ὑμῖν φαίνονται ἀδικεῖν οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε ὡς περ ἄξιον. 6. Ὑμεῖς δ', ἔφη, ἴσθε δήπου ὅθεν ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅπου δύεται, καὶ ὅτι ἐὰν μὲν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἵεναι, πρὸς ἐσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἢν δὲ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοῦμπάλιν πρὸς ἕω. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτο ἂν δύναιτο ὑμᾶς ἔξαπατήσαι, ὡς ἥλιος ἐνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δὲ ἐνταῦθα, ἐνθα δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; 7. Ἀλλὰ

μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστασθε ὅτι βορέας μὲν ἔξω τοῦ
 Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν,
 καὶ λέγετε, ὅταν βορρᾶς πνέῃ, ὡς καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς
 τὴν Ἑλλάδα. τοῦτο οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπα-
 τήσαι, ὥστε ἐμβραίνειν ὁπόταν νότος πνέῃ; 8. Ἀλλὰ
 γάρ, ὁπόταν γαλήνη ἦ, ἐμβιβῶ. οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἐν ἐνὶ
 πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τοῦλάχιστον ἐν ἑκατόν. πῶς
 ἂν οὖν ἐγὼ ἢ βιασαίμην ὑμᾶς ξὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ βουλο-
 μένους ἢ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; 9. Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπα-
 τηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φᾶ-
 σιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν· γνώσεσθε
 δήπου ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι
 ὁ ἐξηπατηκῶς εἷς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατημένοι ἐγγὺς μυ-
 ρίων ἔχοντες ὅπλα. πῶς ἂν οὖν εἰς ἀνὴρ μᾶλλον δοίη
 δίκην ἢ οὕτω περὶ αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος;
 10. Ἄλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν καὶ ἡλιθίων κάμοι
 φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. καίτοι οὐ δι-
 καίως γ' ἂν μοι φθονοῖεν· τίνα γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω
 ἢ λέγειν, εἴ τις τι ἀγαθὸν δύναται, ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι,
 εἴ τις ἐθέλει ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐρηγορεῖναι
 περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελούμενον; τί γὰρ; ἀρ-
 χοντας αἰρουμένων ὑμῶν ἐγὼ τινι ἐμποδῶν εἰμι; πα-
 ρήμι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω.
 11. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα·
 εἰ δὲ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἐξαπατηθῆναι ἂν οἶεται ταῦτα
 ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι ταῦτα, λέγων διδασκέτω. 12. Ὅταν
 δὲ τούτων ἄλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε, πρὶν ἂν ἀκούσητε
 οἶον ὄρω ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ ἔπεισι
 καὶ ἔσται οἶον ὑποδείκνυσιν, ὦρα ἡμῖν βουλευέσθαι
 ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἰσχιστοὶ ἄνδρες

ἀποφαινόμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων καὶ φίλων καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν.

13. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐθαύμασαν τε ὅτι εἶη καὶ λέγειν ἐκέλευον. ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν. Ἐπίστασθέ που ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι βαρβαρικά, φίλια τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἰερεῖα ἐπώλον ἡμῖν καὶ ἄλλα ὧν εἶχον, δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινες εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες ἀγοράσαντές τι πάλιν ἀπελθεῖν. 14. Τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος ὁ λοχαγὸς ὅτι καὶ μικρὸν εἶη καὶ ἀφύλακτον διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς τῆς νυκτὸς ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπὼν. 15. Διενερόητο δέ, εἰ λάβοι τότε τὸ χωρίον, εἰς μὲν τὸ στρατευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δὲ εἰς πλοῖον ἐν ᾧ εὐύγχανον οἱ ξύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ ἐνθήμενος εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. καὶ ταῦτα ξυνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. 16. Παρακαλέσας οὖν ὅπόσους ἔπειθεν, ἤγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. πορευόμενον δ' αὐτὸν φθάσει ἡμέρα γενομένη, καὶ ξυστάντες οἱ ἀνθρώποι ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες τὸν τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνούς, οἱ δὲ τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. 17. Ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἡμεῖς δεῦρο ἐξωρμῶμεν περὶ τῶν δὲ πλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὐπω ἀνηγμένοι. μετὰ τοῦτο, ἄς οἱ Κερασοῦντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων, πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χορῆζοντες ἐλθεῖν. 18. Ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλγον ὅτι θανάμᾶζοιεν τί ἡμῖν δόξεις ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. ἐπεὶ μέντοι

σφεῖς λέγειν, ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν ἐνθάδε πλεῖν, ὡς ἡμῖν λέξιαν τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐτοὺς θάπτειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους.

19. Τῶν δ' ἀποφρογόντων τινὲς Ἑλλήνων ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασούντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοὶ τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι τρεῖς ὄντες οἱ πρέσβεις καταλευσθέντες.

20. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενημένοις καὶ ἐβουλευόμεθα ξὺν τοῖς Κερασουντίοις, ὅπως ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί.

21. Συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὄπλων ἐξαίφτης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, Παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε· καὶ τάχα δὴ ὀρῶμεν πολλοὺς προςθέοντας λίθους ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους.

22. Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι ὡς ἂν καὶ ἑωρακότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ νῆ Δία καὶ ἡμῶν οἱ ἔδεισαν.

23. Ἐγὼ γὲρ μὴν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς καὶ ἠρώτων ὅτι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἱ οὐδὲν ἥδεσαν, ὅμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. ἐπεὶ δὲ εἰδότε τινὶ ἐπέτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ σπράγμα.

24. Ἐν τούτῳ τις ὄρᾳ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θάλατταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν, ὡσπερ ἢ σὺς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος ἵενται ἐπ' αὐτόν.

25. Οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι ὡς εἶδον ὀρμῶντας καθ' αὐτούς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἴσθαι, φεύγουσι δρόμῳ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν

θάλατταν. Ξυνηϊέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπιύγετο ὅστις νεῖν μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος. 26. Καὶ τούτους τί δοκεῖτε; ἠδίκουν μὲν οὐδέν, ἔδεισαν δὲ μὴ λύττα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι. εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε οἷα ἡ κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. 27. Ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτε ἀνελέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε οὔτε καταλῦσαι, ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στρατεύμα ἐφ' ὅτι ἂν θέλῃ. κἂν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός, κατακανόντες τούτους οἱ βουλόμενοι ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. 28. Ἐπειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἔλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται, ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν ἔληται στρατηγὸν καὶ ἐθέλῃ λέγειν, Βάλλε, βάλλε, οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακανεῖν καὶ ἰδιώτην ὃν ἂν ὑμῶν ἐθέλῃ ἄκριτον, ἣν ὧσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. 29. Οἷα δὲ ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ ἀνθαίρειτοι οὗτοι στρατηγοὶ σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων οὐ δούς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος, δείσας μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. 30. Οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασούντα μὴ ἀσφαλές εἶναι, ἂν μὴ σὺν ἰσχύι, ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ νεκροὺς οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μηδὲ ξὺν κηρυκῷ εἶναι ἀσφαλές εἶναι ἀνελέσθαι. τίς γὰρ ἐθέλῃσει κηρυξ εἶναι κήρυκας ἀπεκτονῶς; 31. Ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. εἰ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς ἔχει, δοξάτω ὑμῖν, ἵνα ὡς τοιούτων ἐσομένων καὶ φυλακῆν

ἰδίᾳ ποιήσῃ τις καὶ τὰ ἐργονὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. 32. Εἰ μέντοι ὑμῖν δοκεῖ θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἠδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ πολεμίους πῶς μαχοῦμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; 33. Πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἢ τις ἂν ὄρᾳ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαρόων, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; οὗ δὲ δὴ πάντων οἴομεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιοῦτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

34. Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δὲ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποίησαντο. 35. Παραينوῦντος δὲ Ξενοφῶντος καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων ἔδοξε καὶ καθῆσαι τὸ στρατεύμα. καὶ ἐγένετο καθαρόμος.

CAPUT VIII.

1. Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. καὶ διδόντων Φιλήσιος μὲν ὄφλις καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν χρημάτων τὸ μείωμα εἴκοσι μναῖς, Σοφαίνετος δέ, ὅτι ἄρχων αἰρεθεὶς κατημέλει, δέκα μναῖς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησάν τινες φάσκοντες παῖεσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὡς ὑβρί-

ζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο. 2. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον [πρῶτον] λέξανια ποῦ καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀποκρίνεται, Ὅπου καὶ τῷ θίγει ἀπωλλύμεθα καὶ χιῶν πλείστη ἦν. 3. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἄλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος οἴου λέγεις, σίτου δὲ ἐπιλοπιότος, οἴνου δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόν, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἐπομένων, εἰ ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὕβριστότερος εἶναι, οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὕβρεως κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. 4. Ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. πότερον ἦτονν σέ τι καὶ ἐπί μοι οὐκ ἐδίδως ἔπαιον; ἀλλ' ἀπήτονν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων ἐπαρώνησα; 5. Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρητο αὐτὸν εἰ ὀπλιτεύοι. οὐκ ἔφη. πάλιν εἰ πελτάζοι. οὐδὲ τοῦτ' ἔφη, ἀλλ' ἡμίονον ἐλάυνειν ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων ἐλεύθερος ὢν. 6. Ἐνταῦθα δὴ ἀναγινώσκει τε αὐτὸν καὶ ἤρητο, Ἡ σὺν εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπαγαγών; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη διεξόμφας. 7. Ἄλλ' ἢ μὲν διάρρύψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλοις ἄγειν καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν, καὶ ἀπολαβῶν ἅπαντα σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ ἄξιον. 8. Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορευέσθαι. καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον ὅτι εἰς ἡμῶν εἶη· ἠνάγκασα δὲ σέ τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γὰρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἡμῖν ἐφείποντο. συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. 9. Οὐκ οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὐθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιῶν βόθρον

ὀρύττοντα ὡς κατορύζοντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιστὰς ἐπῆμιον σε; 10. Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες ὅτι ζῆ ὁ ἀνὴρ, σὺ δ' εἶπας, Ὅποσα γε βούλεται ὡς ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. ἐνταῦθα ἔπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας γάρ μοι εἰδοῦτι εἰκέναι ὅτι ζῆ. 11. Τί οὖν; ἔφη, ἥτιόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγὼ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα· τούτου οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; 12. Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες ὡς ὀλίγας παῖσειεν· ἄλλους δ' ἐκέλευε λέγειν διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. 13. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας ἕνεκεν ἀταξίας ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἤρκει δι' ἡμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπου δέοι, αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἀρπάζειν ἠθέλον καὶ ἡμῶν πλυνεκτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιούμεν, ἅπαντες ἂν ἀπώλομεθα. 14. Ἦδη δὲ καὶ μαλακίζόμενόν τινα καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις καὶ ἔπαισα καὶ ἐβιάσάμην πορεύεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτὸς ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους καθεζόμενος συχνὸν χρόνον κατέμαθον ἀναστὰς μόλις καὶ τὰ σκέλη ἐκτείνας. 15. Ἐν ἑμαυτῷ οὖν πείραν λαβὼν ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὅποτε ἴδομι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλανον· τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρῖζεσθαι παρεῖχε θερμοσίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα, τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἐώρων ὑποφυγὸν ὃν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα καὶ τῷ ἀποσῆπασθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους, ἅπερ πολλοὺς καὶ ἡμεῖς ἴσμε παθόντας. 16. Ἄλλον δὲ γε ἴσως ὑπολειπόμενόν που διὰ φραστώνην καὶ κωλύοντα καὶ ἡμᾶς τοὺς

πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπισθεν πορεύεσθαι ἔπαισα
 πύξ, ὅπως μὴ λόγῃ ὑπο τῶν πολεμίων παίοιτο. 17. Καὶ
 γὰρ οὖν νῦν ἕξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ
 ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς
 πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον ὅτου δι-
 κην ἂν ἰξίουν λαμβάνειν; ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος.

18. [Ἐγὼ γάρ] εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ
 ὑπέχειν δίκην οἷαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παι-
 σί. καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ καίουσι καὶ τέμνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ.

19. Εἰ δὲ ὑβρεὶ νομίζετέ με ταῦτα πράττειν, ἐνθυμήθητε
 ὅτι νῦν ἐγὼ θαρσύνω σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε, καὶ
 θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε, καὶ οἶνον πλείω πίνω, ἀλλ'
 ὅμως οὐδένα παίω· ἐν εὐδία γὰρ ὄρω ὑμᾶς. 20. Ὅταν
 δὲ χειμῶν ἦ καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέροται, οὐχ ὄρατε
 ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἕνεκα χαλεπαίνει μὲν προφρεὺς
 τοῖς ἐν πρόρῳα, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύ-
 μνῃ; ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα
 πάντα συνεπιτροῦμαι. 21. Ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς
 καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες ξίφη, οὐ ψήφους,
 παρέσθητε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλε-
 σθε· ἀλλὰ, μὰ Δία, οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε, οὔτε σὺν
 ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. 22. Τοιγαροῦν ἕξουσίαν
 ἐποίησατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἑῶντες αὐτούς.
 οἴμαι γάρ, εἰ ἐθέλετε σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς εὐρήσετε καὶ
 τότε κακίστους καὶ νῦν ὑβριστοτάτους. 23. Βοῖσκος
 γοῦν ὁ πύκτης, ὁ Θειταλός, τότε μὲν διεμάχετο, ὡς κά-
 μνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν, νῦν δ', ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοττω-
 ριῶν πολλοὺς ἤδη ἀποδεδυκεν. 24. Ἦν οὖν σωφρονῆτε,
 τοῦτοιοι τὰναντία ποιήσετε ἢ τοὺς κύννας ποιοῦσι· τοὺς
 μὲν γὰρ κύννας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι,

τὰς δὲ νύκτας ἀφιάσι, τοῦτον δέ, ἣν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. 25. Ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαυμάζω ὅτι, εἰ μὲν τιμῶν ἀπικθόμην, μέμνησθε καὶ οὐ σιωπᾶτε, εἰ δὲ τῷ ἢ χεμιῶνα ἐπεκούρησα ἢ πολέμιον ἀπύρουξα ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπόρισά τι, τούτων οὐδεὶς μέμνηται, οὐδ' εἴ τινα καλῶς τι ποιοῦντα ἐπήνεσα, οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ὄντα ἀγαθὸν ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲ τούτων μέμνησθε. 26. Ἀλλὰ μὴν καλὸν γὰρ καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἴδιον τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνησθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον. καὶ περιεγένετο ὥστε καλῶς ἔχειν.

C A P. IX. (Vulgo L. VI. C. I.)

1. Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔξω, οἱ δὲ καὶ ληξόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκευασμένους, καὶ τῆς νυκτὸς τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. 2. Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς εἰνύχανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις ἔχοντας ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας ὅτι Κορύλας ἕτοιμος εἶη τοὺς Ἕλληνας μῆτε ἀδικεῖν μῆτε ἀδικεῖσθαι. 3. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο ὅτι περὶ μὲν τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλευσούντο, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν οὓς ἐδόκουν δικαιοτάτους εἶναι. 4. Θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλα ἱερεῖα εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρῆχον, κατακείμενοι δὲ ἐν στιβάσιν ἐδειπνοῦν, καὶ

ἔπινον ἐκ κεραιῶν ποτηρίων, οἷς ἐνετύγγανον ἐν τῇ
 χώρᾳ. 5. Ἐπεὶ δὲ σπονδαὶ τ' ἐγένοντο καὶ ἐπαιώμισαν,
 ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θοῤᾰκες καὶ πρὸς αὐτὸν ὠρχή-
 σαντο σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ ἤλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως
 καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον
 παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει πεπληγέναι τὸν ἄνδρα· ὁ δ' ἔπε-
 σε τεχνικῶς πως. 6. Καὶ ἀνέκραγον οἱ Πιπυραῖοι.
 καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἕτερου ἐξήει ἄδων τὸν
 Σιτάλκην· ἄλλοι δὲ τῶν Θοῤᾰκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς
 τεθνηκότα· ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. 7. Μετὰ τοῦτο
 Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν
 καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. 8. Ὁ δὲ τρόπος
 τῆς ὠρχήσεως ἦν, ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει
 καὶ ζευγηλατεῖ, πικρὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος·
 ληστής δὲ προσέροχεται· ὁ δ' ἐπειδὴν προΐδηται, ἀπαντᾷ
 ὠρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· καὶ
 οὔτοι ταῦτ' ἐποιοῦν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐτὸν· καὶ τέ-
 λος ὁ ληστής δῆσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει·
 ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν ληστήν· εἶτα παρὰ τοὺς
 βοῦς ζεύξας ὀπίσω τῶ χεῖρε δεδεμένον ἐλάυνει. 9. Μετὰ
 τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην·
 καὶ τότε μὲν ὡς δύο ἀντιπαττομένων μιμούμενος ὠρχεῖτο,
 τότε δὲ ὡς πρὸς ἓνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τότε δ' ἐδινεῖ-
 το καὶ ἐξεκυβίστα ἔχων τὰς πέλτας, ὥστε ὄψιν καλὴν
 φαίνεσθαι. 10. Τέλος δὲ τὸ περσικὸν ὠρχεῖτο, κρούων
 τὰς πέλτας, καὶ ὠκλαζε καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάν-
 τα ἐν ῥυθμῷ ἐποίει πρὸς τὸν αὐτὸν. 11. Ἐπὶ δὲ τούτῳ
 ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀνα-
 σιάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα ἦσσαν τε
 ἐν ῥυθμῷ, πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ

ἐπαιώνισαν καὶ ὄρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. ὄρῳντες δὲ οἱ Παφλαγῶνες δεινὰ ἐποι- οῦντο πάσας τὰς ὄρχήσεις ἐν ὄπλοις εἶναι. 12. Ἐπὶ τούτοις ὄρῳν ὁ Μυσοὺς ἐκπεπληγμένους αὐτούς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὄρχηστρίδα εἰσάγει, σκευά- σις ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσπίδα δοὺς κούφην αὐ- τη. ἡ δὲ ὄρχήσατο πυρόβιχην ἐλαφρῶς. 13. Ἐνταῦθα κρότος ἦν πολὺς, καὶ οἱ Παφλαγῶνες ἤροντο εἰ καὶ γυ- ναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι αὐταὶ καὶ αἱ τρεψόμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

14. Τῇ δὲ ὑστεραία προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στρα- τευμα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις μήτε ἀδικεῖν Παφλα- γῶνας μήτε ἀδικεῖσθαι. μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ὄχοντο· οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει πα- ρεῖναι, ἵναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι κα- λῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. 15. Τῇ δ' ἄλλη ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην καὶ ὠρμίσαντο εἰς Ἀρμή- νην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλα- γονικῇ, Μιλησίων δὲ ἀποικοὶ εἰσιν. οὗτοι δὲ ξένια πέμ- πουσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τριςχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια. 16. Καὶ Χει- ρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τρίτην ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρα- τιῶται προσεδόκων ἀγοντὰ τί σφισιν ἦκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδέν, ἀπήγγελλε δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσθ- σθαι. 17. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμένῃ ἔμειναν οἱ στρα- τιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἦδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῆιε αὐτοὺς ὅπως

ἂν καὶ ἔχοντες τι οἴκαδε ἀφίκωνται. 18. Ἠγήσαντο οὖν, εἰ ἓνα ἔλοιτο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἓνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτός καὶ ἡμέρας, καὶ εἴ τι δεοὶ λανθάνειν, μᾶλλον ἂν κρούπεσθαι, καὶ εἴ τι αὐτῷ δεοὶ φθάνειν, ἥτιον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἐνὶ περαίνεσθαι ἂν· τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἔπραττον πάντα οἱ στρατιῆγοι. 19. Ὡς δὲ ταῦτα διεννοοῦντο, ἐτράποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γινώσκει, καὶ εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. 20. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦνομα μείζον ἀφίεσθαι αὐτοῦ, τυχόν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι. 21. Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῆρσεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. ὁπότε δ' αὐτὸν ἐνθυμοῖτο ὅτι ἀδελὸν μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ ὄπη τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἶη καὶ τὴν προειρησμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἠπορεῖτο. 22. Διαπορομένην δὲ αὐτῷ διακρῖναι ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ παρασησάμενος δύο ἱερεῖα ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαγτευτός ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἐωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. 23. Καὶ ὅτι ἐξ Ἐφέσου δὲ ὠρμάτο Κύρω συστιαθησόμενος ἀετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὥσπερ ὁ μάντις ὃ προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν ὅτι μέγας μὲν οἰωνός

εἴη καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς καὶ ἔνδοξος, ἐπίτονος μέντοι· τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ αἰετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ αἰετὸν πετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. 24. Οὕτω δὴ θυομένῳ αὐτῷ διαφινῶς ὁ θεὸς σημαίνει μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς μήτε εἰ αἰροῦντο ἀποδέχεσθαι. τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. 25. Ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἓνα αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι ὅτι αἰρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε·

26. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἤδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, εἶπερ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω καὶ εὐχομαι δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἰτίον τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἔμῃ προκριθῆναι ὑπὸ ὑμῶν ἀρχοντα Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἤτιον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν εἴ τι δέοισθε παρ' αὐτῶν· ἐμοί τε αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω ἄσφαλές εἶναι τοῦτο. 27. Ὅρῳ γὰρ ὅτι καὶ τῇ πατριδί μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. 28. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὠμολόγησαν, εὐθύς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ὄρων ἐγὼ δοκοῖην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ μίαν ἂν ταχὺ σωφρονισθεῖην. 29. Ὁ δὲ ὑμεῖς ἐννοεῖτε ὅτι ἤτιον ἂν στάσις εἴη ἐνὸς ἀρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γάρ, ὅστις ἐν πολέμῳ ὦν στασιάζει πρὸς ἀρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στα-

σιάζειν· εἰ δὲ ἐμὲ ἔλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἴ τινα εὐροίτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

30. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείονες ἐξανίσταντο λέγοντες ὡς δεοὶ αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ ὁ Σιτυφάλιος εἶπεν ὅτι γελοῖον εἶη, εἰ οὕτως ἔχοι, εἰ ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ εἰ ἂν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἰρῶνται. ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτο ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. ἐνταῦθα δὴ ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου ἀνεθορύβησαν. 31. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐπεὶ εἴωρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνν εἰδῆτε, ὁμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἧ μὴν ἐγὼ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ἤσθανόμην, ἐθνόμην εἰ βέλτιον εἶη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν καὶ ἐμοὶ ὑποστῆναι· καὶ μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμησαν, ὥστε καὶ ἰδιώτην ἂν γνῶναι ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαι με δεῖ. 32. Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἰροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ἤρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγος ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε· Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχ ἐλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον ὅτι ἐδύνατο καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δ' ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίῳνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος ἢ ἑαυτῷ Λάκωνι ὄντι. 33. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅτι ἂν δύνομαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε ὡς αὐρίον, εἰ ἂν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἐστὶ εἰς Ἡράκλειαν· ἀπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

CAP. X. (Vulgo I. VI. C. II.)

1. Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραία ἀναγόμενοι πνεύματι ἔπλεον καλῶ ἡμέρας δύο παρά γῆν. καὶ παραπλέοντες ἐθώρουν τὴν τε Ἰασονίαν ἀκτὴν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὀρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν τοῦ Θερωάδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἴριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἄλως, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρίων ἀποικον, οὗσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ.

2. Καὶ ὠρμίσαντο παρά τῇ Ἀχερουϊάδι Χερσόνησῳ, ἔνθα λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνᾳ καταβῆναι, ἣ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλεον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. 3. Ἐνταῦθα τοῖς Ἑλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους καὶ οἴνου κεράμια διςχίλια καὶ βοῦς εἴκοσι καὶ οἷς ἑκατόν. ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

4. Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρῆ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμάζω μὲν, ὧ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν οἷ οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον. τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σιτία· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα οὐκ ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεῶτας μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους κυζικηρούς· 5. ἄλλος δ' εἶπε μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ ἐλομένους πρέσβεις ἀντίκα μάλα ἡμῶν καθιμμένων πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι ὅτι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι. 6. Ἐντεῦ-

θεν προὔβάλλοντο πρέσβεις πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ἦρητο, ἔστι δ' οἱ καὶ Ξενοφῶντα. οἱ δὲ ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταῦτά ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ φίλιαν ὅ,τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. 7. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιοὺν καὶ Καλλίμαχον Παρθάσιον καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσοιεν ταῦτα. 8. Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται βουλεύσεσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τὰ τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνηγον καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὄπλα ἐφαίνετο.

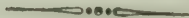
9. Ἐκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα τοὺς στρατηγούς ἠτιῶντο διαφθεῖρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχός τε ὁ Παρθάσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. 10. Οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς ὡς αἰσχυρὸν εἶη ἄρχειν ἓνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν, καὶ τοὺς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς, τὸ δ' ἄλλο στρατεύμα οὐδὲν εἶναι. καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ ὅλου στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί. 11. Εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συσιάντες καὶ στρατηγούς ἐλόμενοι ἑαυτῶν καθ' ἑαυτοὺς ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. 12. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα συνέστησαν. καὶ στρατηγούς αἵρουνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς

νικώσης ὅ,τι δοκοίη τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη ἡμέρᾳ ἕκτη ἢ ἐβδόμη ἀφ' ἧς ἤρέθη.

13. Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιῆσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλεστέραν εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν καθ' αὐτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἀρμοστής φαίη τριήρεις ἔχων ἤξειν εἰς Κάλπης λιμένα. 14. Ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. καὶ Χειρισόφος, ἅμα μὲν Ἀθηνῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὅ,τι βούλεται. 15. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεῖς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ καὶ κοινομένῳ, πότερα λῶον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμεινάντας τῶν στρατιωτῶν ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. 16. Οὕτω γίγνεται τὸ στράτευμα τριχῆ, Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὀπλίται πάντες, Χειρισόφῳ δ' ὀπλίται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θοῤῃκες, Ξενοφῶντι δὲ ὀπλίται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἵππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τετταράκοντα ἵππείας.

17. Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα κατὰ μέσον πῶς τῆς

Θριάκης. 48. Χειρίσοφος δ' εὐθύς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλειωτῶν ἀρξάμενος περὶ ἔπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θριάκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἦει· καὶ γὰρ ἡσθέει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς Θριάκης καὶ τῆς Ἡρακλειώτιδος καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ 5'.

CAPUT I. (Vulgo C. III.)

Ὅν μὲν οὖν τρόπον ἢ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντός κατελύθη καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στρατεύμα ἐσχίσθη ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται. 2. Ἐπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. οἱ μὲν Ἀρκάδες ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κόμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς τριάκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο ἤγεν ἕκαστος στρατηγὸς τὸ αὐτοῦ λάχος ἐπὶ κόμην· ὅποια δὲ μείζων ἐδόκει εἶναι, σύνδνο λόχους ἤγον οἱ στρατηγοί. 3. Συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον εἰς ὃν δέοι πάντα ἀλίεσθαι· καὶ ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο. 4. Οἱ δὲ Θραῦκες ἠθροίζοντο οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον πελτασταὶ ὄντες ὀπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκορητος λόχῳ, ἐνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκεῖμενον καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι ἐπιτίθενται. 5. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ δὲ δια-

βάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς, καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίρκητα ἀποκιννύασι καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλο δὲ λόχου τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἰγῆσιάνδρου ὀκτώ μόνους κατέλιπον· καὶ αὐτὸς Ἰγῆσιάνδρος ἐσώθη.

6. Καὶ οἱ ἄλλοι μὲν λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δὲ ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θραῖκες ἐπεὶ εὐτύχησαν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους καὶ συνελέγοντο ἐρῶμένως τῆς νυκτός. καὶ ἅμα ἡμέρα κύκλω περὶ τὸν λόφον, ἐνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο, ἐτάπτοντο καὶ ἵππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταί, καὶ αἰεὶ πλείονες συνέρθεον. 7. Καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὀπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες, οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἵππεία· οἱ δὲ προσθέοντες καὶ προσελεύοντες ἠκόντιζον· ὁπότε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥαδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλη ἐπετίθεντο. 8. Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδεὶς· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύνατο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτούς οἱ Θραῖκες. 9. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλή ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὠμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θραῖκες αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

10. Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἵππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. καὶ ἐπεὶ ἤχθησαν παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτούς εἴ που ἦσθηνται ἄλλου στρατεύματος [ὄντος] Ἑλληνικοῦ. 11. Οἱ δὲ ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θραῖκες πάντες περικεκλωμένοι εἶεν

αυτοῦς. ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλατ-
 τεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν ὅπου δέοι· σκοποὺς δὲ
 καταστήσας συνέλεξε τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξεν·
 12. Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνήσκουσιν,
 οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. νομίζω δ'
 ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν
 σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων πολεμίων, οὕτω δὲ
 τεθαρόηκότων. 13. Κράτιστον οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα
 βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκεί-
 νοις μαχώμεθα καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες μόνοι καὶ κιν-
 δυνεύωμεν. 14. Νῦν μὲν οὖν στρατοπεδευόμεθα, προσελ-
 θόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖ-
 σθαι· ἕως δ' ἂν πορευόμεθα, Τιμασίων ἔχων τοὺς ἰπ-
 πεῖς προσελαννέτω ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκοπεῖτω τὰ ἔμπρο-
 σθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. 15. Παρέπεμψε δὲ καὶ
 τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ
 εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως εἰ πού τί ποθεν καθορῶεν, σημαί-
 νοιεν· ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν κενσί-
 μῳ· 16. Ἡμεῖς γὰρ ἀποδραϊνόμεν ἂν οὐδαμοῦ ἐνθένδε·
 πολλή μὲν γάρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολ-
 λή δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον·
 εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἐνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι
 εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖα
 ἔστιν οἷς ἀποπλευσοῦμεθα μένουσί τε αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς
 ἡμέρας ἔστι τὰ ἐπιτήδεια. 17. Τῶν δὲ πολιορκουμένων
 ἀπολομένων σὺν τοῖς Χειρίσοφου μόνοις κἀκίον ἔστι
 διακινδυνεύειν ἢ τῶνδε σωθέντων πάντα εἰς ταῦτόν ἐλ-
 θόντας κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχσθαι. ἀλλὰ χρὴ παρα-
 σκευασαμένους τὴν γνώμην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἢ εὐ-
 κλεῶς τελευτῆσαι ἔστιν ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι

Ἑλληνας τοσοῦτους σώσαντας. 18. Καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὅς τοὺς μεγαληγορήσαντας ὡς πλείον φρονούντας ταπεινῶσαι βούλεται, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀπὸ θεῶν ἄρχομένους ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. ἀλλ' ἐπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελόμενον δύνησθε ποιεῖν.

19. Ταῦτ' εἰπὼν ἠγεῖτο. οἱ δ' ἵππεῖς διασπειρόμενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἕκαιον ἢ ἐβᾶδιζον, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἕκαιον πάντα ὅσα καύσιμα ἐώρων, καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τιμι παραλειπομένη ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. 20. Ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τὰ τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἐώρων, ἀπείχον δὲ ὡς τετραράκοντα σταδίους, καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἕκαιον. 21. Ἐπεὶ δὲ ἐδείλησαν τάχιστα, παρηγγέλη τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακᾶς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην ἐπορεύοντο ἢ ἐδύναντο τάχιστα. 22. Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἠγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἐλάνθανον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἔνθα ἐπολιορκούντο οἱ Ἕλληνες. καὶ οὐχ ὀρῶσιν οὔτε φίλιον στράτευμα οὔτε πολέμιον, καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα, γραῖδια δὲ καὶ γερόντια καὶ πρόβατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. 23. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν τί εἴη τὸ γεγενημένον, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θραῖκες εὐθύς ἀφ' ἐσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἔωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δέ, οὐκ εἰδέναι.

24. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἤρισθησαν, συσκευασίμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμῆξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. καὶ πορευόμενοι ἐώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκαδῶν καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτό, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλλήλους καὶ ἠσπάζοντο ὡς περ ἀδελφούς. 25. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκαῶδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ὄμομεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἐωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἦξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὡς γε ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δεισαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἀπῆεσαν. 26. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὃ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ὄμομεθα ὑμᾶς πνυθόμενους τὰ παρ' ἡμῖν φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

CAPUT II. (Vulgo C. IV.)

1. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ἠγλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμήν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θράκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δὲ ἡ Θράκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρι Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. 2. Καὶ τριήρει μὲν ἐστὶν εἰς Ἡρακλείαν ἐκ Βυζαντίου κόπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φίλια οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θράκες Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ἔβριζεν λέ-

γονται τοὺς Ἕλληνας. 3. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μείω
 μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυ-
 ζαντίου, ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ
 μὲν εἰς τὴν θαλάτταν καθῆκον αὐτοῦ πέτρα ἀπορροῶξ,
 ὕψος ὅπῃ ἐλάχιστον οὐ μείον εἴκοσιν ὀργυιῶν, ὃ δὲ αὐ-
 χὴν ὃ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου μάλιστα τειτάρων
 πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ ἀυχένος χωρίον ἱκα-
 νὸν μυριοῖς ἀνθρώποις οἰκῆσαι. 4. Λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ
 τῇ πέτρῃ τὸ πρὸς ἐσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων. κρήνη δὲ ἠδέ-
 ος ὕδατος καὶ ἀφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ
 ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ
 τῇ θαλάττῃ. 5. Τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσό-
 γαιαν μὲν ἀνῆκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο
 γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θαλάτταν πλεόν ἢ ἐπὶ
 εἴκοσι σταδίους δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ με-
 γάλοις ξύλοις. 6. Ἡ δὲ ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλή,
 καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ οἰκούμεναι· φέρεσι
 γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια πάντα καὶ
 μελίνας καὶ σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκοῦντα καὶ ἀμπέλους
 πολλὰς καὶ ἠδυοῖνους καὶ τᾶλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν.
 7. Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. ἐσκήνον δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ
 πρὸς τῇ θαλάττῃ· εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ
 ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν
 ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλήs εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικί-
 σαι πόλιν. 8. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν
 οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφο-
 ράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄν-
 δρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προσανηλωκότες χορήματα, καὶ
 τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ

δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἤξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σῶζεσθαι.

9. Ἐπειδὴ δὲ ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο τῆς εἰς ταῦτόν συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν· ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερά καλὰ ἐγένετο, εἶποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς τοὺς πλείστους ἔνθαπερ ἔπεσον ἐκάστους ἔθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συρνεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. 10. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συνῆγε δὲ μάλιστα Ἀγασίας τε Στυμφάλιος, λοχαγός, καὶ Ἰερώνυμος Ἠλεῖος, λοχαγός, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων. 11. Καὶ δόγμα ἐποίησαντο, ἔάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στρατεύμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι, καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἢ περὶ πρόσθεν εἶχε τὸ στρατεύμα καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέτιων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρέλαβε.

12. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι περὶ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορευέσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι

ὡς μαχουμένους εἶ ποτε καὶ ἄλλοιτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρόγηκασιν. 13. Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει πλοῖον μισθωσάμενος ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. 14. Καί τινες ἐτόλμων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὡς τὰ ἱερά οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. 15. Ἐντεῦθεν κηρύξας τῇ αὐρίῳ παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μάντις εἶ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθνε· καὶ ἐνιαῦθα παρῆσαν πολλοί. 16. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρεῖς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἅ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

17. Ἐκ τούτου ξυνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὄρατε, τὰ ἱερά οὐπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὄρω ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. 18. Ἀναστάς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῶν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἤκουτος πλοίου ἤκουσά τινος ὅτι Κλείανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἄρμοστής μέλλει ἵξειν πλοῖα καὶ τριήρεις ἔχων. 19. Ἐκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρεῖς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηρῆν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

20. Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδὸν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκνυλῶντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπιλελοίπει. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὖν, συνεκάλεσαν δέ. 21. Εἶπεν οὖν Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειληγμένοι εἰσὶ καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐριμνῶ χωρίῳ ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερά μᾶλλον προχωροῖ ἡμῖν. 22. Ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον ὡς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὡς τάχιστα. καὶ πρόβαρα μὲν οὐκέτι ἦν, βροῦς δὲ ὑπὸ ἀμάξης προιάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος εἰδέθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη· ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο.

23. Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος, ἐπεὶ δὲ εἴωρα τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίζεσθαι, εὐρών τινα ἀνθρώπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναί ὄθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκίρηνξε τὸν βουλόμενον ἵεναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἄσκοις καὶ θυλάκοις καὶ ἄλλοις ἀγγείοις εἰς διεχιλίους ἀνθρώπους. 24. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσι αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἵππεῖς πρῶτοι· βεβροθηκότερες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλύσαι τοὺς Ἕλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν· οὗτοι οἱ ἵππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μείον πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον. 25. Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγενήθη τὰ ἱερά ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβῶν

βοῦν ὑπὸ ἀμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι τριάκοντα εἰσὼν ἅπαντες. 26. Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμᾶς ἦν καὶ οἱ Ἕλληνες μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγερόμενοι τοῖς προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. 27. Καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς τὰ ὄπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασεία γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον φυλατιόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

CAPUT III. (Vulgo C. V.)

1. Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρμυρὸν χωρίον ἤγουντο· οἱ δὲ εἰποντο ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι ἀπειτάφρευσαν ἢ ἢ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἤκεν ἄλφιτα ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. 2. Πρωτὶ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίγνεται τὰ ἱερά ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. καὶ ἤδη τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν ὄρα ἄειτὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων, Παρθάσιος, καὶ ἠγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. 3. Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὄπλα τίθενται, καὶ ἐκέρουξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν. 4. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξήρισαν, Νέων δὲ οὐ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα

καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου. ἐπεὶ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτούς, αἰσχυρόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετραράκοντα ἔτη. καὶ οὔτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο. 5. Πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθέναι ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανεν τὸ κέρας. 6. Ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες καὶ τὴν οὐρὰν αὐθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἦγον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συννεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

7. Ἦδη δὲ πέρα μεσοῦσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες τὸ στρατεύμα ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια ὅ,τι τις ὁρῶη ἐντὸς τῆς φάλαγγος, καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἰππέας τε πολλοὺς καὶ πεζοὺς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἦγον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν δύναμιν. 8. Ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίου. ἐκ τούτου εὐθύς Ἀρηξίων ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. 9. Ἐνθα δὲ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα ἂν που δέη, ὥσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. 10. Συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη,

προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἐστήκωμεν, εἶπε ὠφθημεν καὶ εἶδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἤξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ἧπερ ὑμῶν δοκεῖ.

11. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἤσυχτοι προῆγον, ὁ δὲ τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι ἀπολιπόντας ὡς πλείθρον· Σαμόλας Ἀχαιοὺς ταύτης ἤρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἐπεσθαι· Πυρρῶν Ἀρκὰς ταύτης ἤρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτη ἐφειστήκει.

12. Προϊόντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἠγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν ἀγνοοῦντες εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος. καὶ παρεγγυῶσι στρατηγούς καὶ λοχαγούς παριέναι ἐπὶ τὸ ἠγούμενον.

13. Καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅτι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγυήν, ἐλαύνει ἢ ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι βουλῆς οὐκ ἄξιον εἴη εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον ὢν τὸ νάπος.

14. Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῆ ὑπολαβὼν ἔλεξεν, Ἄλλ' ἴστε μὲν με, ὧ ἄνδρες, οὐδένα πῶ κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῶν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὀρῶ δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας.

15. Νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθὲνδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῶν, ὅταν ἀπίωμεν, ἔφονται καὶ ἐπιπεσοῦνται.

16. Ὅρατε δὴ πότερον κρεῖττον ἵεναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλλομένους τὰ ὅπλα, ἢ μεταβαλλομένους ὀπισθεν ἡμῶν ἐπίοντας τοὺς πολεμίους θεᾶσθαι.

17. Ἴστε γε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῶ ἔοικε, τὸ δὲ ἐφέπεσθαι καὶ τοῖς κακίσι θιάφῃς ἐμποιεῖ. ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσειν

ἐποίμην ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροῖην. καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ἐπιόντων μὲν ἡμῶν οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε αὐτούς δεξασθαι ἡμᾶς, ἀπιόντων δὲ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. 18. Τὸ δὲ διαβάντας ὀπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλοντας μάχεσθαι ἄρ' οὐχὶ καὶ ἀσπίσαι ἀξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἐγὼ βουλοῖμην ἂν εὐπορα πάντα φαίνεσθαι ὥστε ἀποχωρεῖν ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. 19. Θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἶ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων ὧν διαπεπορευμένα χωρίων. πῶς μὲν γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἰππέας; πῶς δὲ ἂ διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν πελτασιαὶ τοσοῖδε ἐφέπωνται; 20. Ἦν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα, οὔτε σῆτος ὧ θρεψόμεθα μένοντες, δεήσει δέ, ἢν θᾶπτον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶπτον πάλιν ἐξιέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. 21. Οὐκ οὖν νῦν κρεῖττον ἡριστηκίας μάχεσθαι ἢ αὐρίον ἀναρίστους. ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ οἵ τε οἰωνοὶ αἰσιοὶ τά τε σφάγια κάλλιστα· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντως εἶδον, ἡδέως δειπνήσαι οὐδ' ὄπον ἂν θέλωσι σκηῆσαι.

22. Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἠγγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. καὶ ὅς ἠγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν ἢ ἕκαστος εἰγγαγε τοῦ νάπου ὧν. θᾶπτον γὰρ ἀθρόον ἐδόκει ἂν οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στρατεύμα ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρόντο. 23. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παριῶν παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὁμοσε ἰόντες νενικήκατε καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ

πολεμίους φεύγοντες, καὶ τοῦτο ἐννοήσατε ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. 24. Ἄλλ' ἔπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομασί. ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν ἑαυτοῦ. 25. Ταῦτα παρελάντων ἔλεγε καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστιάς ἐκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. παρηγγέλλετο δὲ τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὤμον ἔχειν, ἕως σημαῖνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προβολὴν καθέντας ἔπεσθαι βῆδην καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. ἐκ τούτου σύνθημα παρήει, Ζεὺς σωτήρ, Ἡρακλῆς ἡγεμών. οἱ δὲ πολεμοὶ ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. 26. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον, ἀλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελταστιάς ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους πρὶν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολεμοὶ ἀντίοι ὤρησαν, οἱ θ' ἰππεῖς καὶ τὸ στίφος τῶν Βιθυνῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστιάς. 27. Ἄλλ' ἐπεὶ ὑπηγίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὀπλιτῶν ταχὺ πορευομένη καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγγετο καὶ ἐπαιώνιζον καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίσταν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολεμοὶ, ἀλλὰ ἔφευγον. 28. Καὶ Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἰππεῖς ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσους περ ἐδύναντο ὡς ὀλίγοι ὄντες. τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθύς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἰππεῖς ἦσαν, τὸ δὲ δεξιόν, ἅτε οὐ σφόδρα διακόμενον, ἐπὶ λόφου συνέστη. 29. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτούς, ἐδόκει ῥᾶστίον τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἵεναι ἐπ' αὐτούς. παιανίσαντες οὖν εὐθύς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν. καὶ ἐνταῦθα οἱ πελταστιάς ἐδίωκον μέχρι τὸ δεξιὸν αὐτῶν διεσπάρη· ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἰππι-

κὸν φόβον παρείχε τὸ τῶν πολεμίων πολὺ ὄν. 30. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστικὸς καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τοῦτο συναθροισμένους καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δὲ ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἰτέον εἶναι οὕτως ὅπως δύναιτο, ὡς μὴ τεθαρήκότες ἀναπαύσαιντο. συνταξάμενοι δὴ πορεύονται. 31. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμοι ἱππεῖς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρηνοῦς ὁμοίως ὥσπερ ὑπὸ ἱππέων διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχτο, ὃ οὐκ ἤδυσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετρούποντο διώκοντες· ὅψε γὰρ ἦν. 32. Ἐπανεληθόντες δὲ ἔνθα ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, σιησάμενοι τρώπαιον, ἀπήεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμᾶς· στάδιοι δ' ἦσαν ὡς ἐξήκοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAPUT IV. (Vulgo C. VI.)

1. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἐναντιῶν καὶ ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅποι ἐδύνατο προσωπιάτω· οἱ δὲ Ἕλληνες προσέμενον μὲν Κλέανδρον καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα ὡς ἤξοντα, ἐξιόντες δ' ἐκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις ἐφέροντο ἀδεῶς πυρούς, κριθάς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· ἅπαντα γὰρ ἀγαθὰ εἶχεν ἡ χώρα πλὴν ἐλαίου. 2. Καὶ ὁπότε μὲν καταμένονι τὸ στρατεύμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἵεσαι, καὶ ἐλάμβανον ἐξιόντες· ὁπότε δὲ ἐξίοι πᾶν τὸ στρατεύμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. 3. Ἴδῃ δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθορία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ οἱ

παραπλέοντες ἄσμενοι κατῆγον, ἀκούοντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἶη. 4. Ἐπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη οἱ πλησίον ἦκουν πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες ὅτι οὗτος πολίξει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ,τι δεοὶ ποιῶντας φίλους εἶναι. ὃ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. 5. Καὶ ἐν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. ἐτόγγανε δὲ τὸ στρατεύμα ἔξω ὄν ὅτε ἀφίκετο καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοι ἄλλη εἰς τὸ ὄρος, καὶ εἰλήφεσαν πρόβητα πολλά· ὀκνοῦντες δέ, μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξιππῷ λέγουσιν, ὅς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ κελεύουσι διασώσαντα αὐτοῖς τὰ πρόβητα τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν ἀποδοῦναι. 6. Εὐθύς δ' ἐκεῖνος ἀπελεύνη τὸν περιεσιῶντα τῶν στρατιωτῶν καὶ λέγοντας ὅτι δημόσια εἶη, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἐλθὼν λέγει ὅτι ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ὃ δὲ κελεύει τὸν ἀρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. 7. Καὶ ὃ μὲν λαβὼν ἤγέ τινα· περιτυχῶν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. οἱ δ' ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλειν τὸν Δεξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ καὶ ἔφευγον εἰς τὴν Θάλατταν, καὶ Κλέανδρος δ' ἔφευγε. 8. Ξενοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκάλυόν τε καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον ὅτι οὐδὲν εἶη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα αἴτιον εἶη τὸ τοῦ στρατεύματος ταῦτα γενέσθαι. 9. Ὁ δὲ Κλέανδρος ὑπὸ τοῦ Δεξιππου τε ἀνερεθιζόμενος καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, ὡς πολεμίους. ἴσχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι. 10. Ἐνταῦθα πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι τοῖς Ἑλλησι, καὶ

εδέοντο μή ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέ-
 σθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλλειν καὶ τὸν
 ἀφελόμενον. 11. Ἦν δὲ ὃν ἐξήτει Ἀγασίας, διὰ τέλους
 φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιπ-
 πος. καὶ ἐντεῦθεν ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ
 στρατεύμα οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔνοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλί-
 γον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον, τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ
 ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστάς ἔλεξεν·
 12. Ὡ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δὲ οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι
 τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος
 ἄπεισιν ὡς περ λέγει. εἰσὶ μὲν γὰρ ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες
 πόλεις· τῆς δὲ Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προστήρασι·
 ἱκανοὶ δὲ εἰσι καὶ εἰς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς
 πόλεσιν ὅτι βούλονται διαπράττεσθαι. 13. Εἰ οὖν οὗ-
 τος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ
 τοῖς ἄλλοις ἀρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέ-
 χεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους
 ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λό-
 γος περὶ ἡμῶν ἤξει, χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ ἀπο-
 πλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν
 τῇ θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. 14. Οὐκ οὐν δεῖ οὔτε ἐνός
 ἀνδρὸς ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος
 ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅτι ἂν κελεύσει· καὶ γὰρ αἱ
 πόλεις ἡμῶν, ὅθεν ἐσμέν, πείθονται αὐτοῖς. 15. Ἐγὼ
 μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέαν-
 δρον ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ
 αὐτὸν ἐκέλευσα, ἐγὼ μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰ-
 τίας καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ ἐμέ τι τού-
 των αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἑμαντοῦ, εἰ ἐγὼ πε-
 τροβολίας ἢ ἄλλον τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης

δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. 16. Φημί δὲ καὶ εἰ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, χρῆναι ἑαυτὸν παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρίναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν, εἰ, οἴομενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ δὲ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

17. Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἶπεν Ἀγασίας· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμνυμι θεοὺς καὶ θεάς, ἧ μὴν μήτε με Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελίσθαι τὸν ἄνδρα μήτε ἄλλον ὑμῶν μηδένα· ἰδόντι δὲ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. 18. Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτέ με· ἐγὼ δὲ ἑμαυτὸν, ὡς περ Ξενοφῶν λέγει, παρασχίσω κρίναντι Κλεάνδρῳ, ὅτι ἂν βούληται ποιῆσαι· τούτου ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σῶξοισθέ τε ἀσφαλῶς ὅποι θέλει ἕκαστος· συμπέμψατε μέντοι μοι ὑμῶν αὐτῶν ἐλόμενοι πρὸς Κλέανδρον οἵτινες, ἂν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν. 19. Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὔστινας βούλοιο προελόμενον ἵναί. ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς· μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου. 20. Καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί· Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σε, ὦ Κλέανδρε, καὶ ἐκέλευσέ σε, εἴτε πάντα αἰτιᾶ, κρίναντα σεαυτὸν χρῆσθαι ὅτι ἂν βούλη, εἴτε ἕνα τινὰ ἢ δύο ἢ καὶ πλείους αἰτιᾶ, τούτους ἀξιούσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν· εἴτε οὖν ἡμῶν τινα αἰτιᾶ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ, φράσον· οὐδεὶς γὰρ σοι ἀπέσται ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθέλῃ

πειθεσθαι. 21. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ εἶμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξιππον ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. 22. Τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δεξιππον δὲ οἶδα αἰρεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς πεντηκοντίουρου ἧς ἠηισάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων ἐφ' ὅτιε πλοῖα συλλέγειν ὡς σωζόμεθα, καὶ ἀποδράντα Δεξιππον καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας μεθ' ὧν ἐσώθη. 23. Καὶ τοὺς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον, αὐτοὶ τε τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν. ἤκουε γάρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἶη περὶ ἀπιόντας τοὺς ποταμούς τε διαβῆναι καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. 24. Εἰ δὲ σὺ ἤγες ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, δι' ἄνδρα δειλὸν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποκτείνων.

25. Ἀκούσας ταῦτα δὲ Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δεξιππον μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποικῶς εἶη· οὐ μὲντοι ἔφη νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δεξιππος, βίαν χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε, τῆς δίκης τυχεῖν. 26. Νῦν μὲν οὖν ἄπιτε καταλιπόντες τόνδε τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεσσι πρὸς τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιάν οὔτε ἄλλον οὐδένα ἔτι, ἐπεὶ γὰρ οὔτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελίσθαι τὸν ἄνδρα. 27. Ὁ δὲ ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἶε με ἀδικούντά τι ἄγεσθαι, οὔτε ἔπαιον οὐδένα, οὔτε ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον ὅτι δημόσια εἶη τὰ πρόβια· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις,

ὅποτε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ ληίζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. 28. Ταῦτα εἶπον· ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος διασώσειε τοῖς λησταῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατὰμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

29. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν δὲ στρατιὰν συνήγαγε Ξενοφῶν καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. 30. Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς, πέμψαντας στρατηγούς καὶ λοχαγούς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι, δεῖσθαι Κλέανδρου κατὰ πάντα τρόπον ἀφεῖναι τὸ ἄνδρῃ. 31. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· Ἐχεις μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιὰ σοι ὑφείτο ὅτι ἐβούλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἑαυτῶν ἀπάντων· νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δεόνται δοῦναι σφισι τὸ ἄνδρῃ καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἔμοχθησάτην. 32. Ταῦτα δέ σου τυγχόντες ὑπισχνοῦνταί σοι ἀντὶ τούτων, ἣν βούλη ἠγεῖσθαι αὐτῶν καὶ ἣν οἱ θεοὶ ἴλεω ᾧσιν, ἐπιδείξειν σοι καὶ ὡς κόσμοί εἰσι καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβῆσθαι. 33. Δέονται δέ σου καὶ τοῦτο, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἐαυτῶν πείραν λαβεῖν καὶ Δεξίππου καὶ σφῶν τῶν ἄλλων, οἷος ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν ἕκαστοις νεῖμαι. 34. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, Ἀλλὰ καὶ τὸ σιῶ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι. καὶ τῷ τε ἄνδρῃ ὑμῖν δίδωμι καὶ αὐτὸς παρέσομαι· καὶ ἣν οἱ θεοὶ παραδιδῶσιν, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. καὶ πολὺ οἱ λόγοι οὔτοι

ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ὡς τὸ στρατεύμα ἀφίστατε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

35. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες τὸ ἄνδρε· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ καὶ ξυνήν Ξενοφῶντι φιλικῶς καὶ ξενίαν ξυνεβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιούν-
τας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμῶν γενέσθαι αὐτῶν.

36. Ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγί-
γνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς εἶπεν· Ἐμοὶ
μὲν οὐκ ἐτελέσθη τὰ ἱερά ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυ-
μεῖτε τούτου ἕνεκα· ὑμῖν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομί-
σαι τοὺς ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπει-
δὴν ἐκεῖσε ἤκητε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

37. Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ
δημόσια πρόβατα· ὁ δὲ δεξάμενος πάλιν αὐτοῖς ἀπέδω-
κε. καὶ οὗτος μὲν ἀπέπλει. οἱ δὲ στρατιῶται, διαθήμενοι
τὸν σῆτον ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι καὶ τᾶλλα ἃ εἰλήφε-
σαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. 38. Ἐπεὶ δὲ οὐ-
δενὶ ἐνέτυχον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὥστε ἔχοντές
τι εἰς τὴν φιλίαν ἐλθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς τοῦμπαλιν ὑπο-
στρέψαντες ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα, τοῦτο δὲ
ποιήσαντες ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα·
καὶ ἀφίκοιτο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καληθονίας,
καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ζ'.

CAPUT I.

Ἔσονται μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρι εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου περὶ ἑξίοντες καὶ ἐκπλέοντες ἐποίουν, μέχρι ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσόπολει τῆς Ἀσίας, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος φοβούμενος τὸ στράτευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, ὃ δ' ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὧν, ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιῆσαι αὐτῷ ὅσα δέοι. 3. Καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαίεν, μισθοφορὰν ἔσσεσθαι τοῖς στρατιώταις. 4. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφρασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν, Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιο ἀποπλεῖν. ὃ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν συν-

διαβάντα ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσειν.

5. Σεύθης δὲ ὁ Θοράξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι ὅπως διαβῆ τὸ στρατεύμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι ὅτι οὐ μεταμελήσει. 6. Ὁ δ' εἶπεν, Ἀλλὰ τὸ μὲν στρατεύμα διαβήσεται· τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ μήτε ἄλλῳ μηδενί· ἐπειδὴν δὲ διαβῆ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι, πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερῆσθω ὡς ἂν αὐτῷ δοκῆ ἀσφαλές.

7. Ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται. καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος, ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευῆ τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο. 8. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, Κλεάνδρῳ τῷ ἀρμοστῇ ξένος γεγεννημένος, προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν ὡς ἀποπλευσούμενος ἤδη. ὁ δὲ αὐτῷ λέγει, Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις, ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σὲ αἰτιῶνται ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στρατεύμα.

9. Ὁ δ' εἶπεν, Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι διὰ τοῦτο ἀθνημοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. 10. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγὼ σοι συμβουλεύω ἐξελθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον, ἐπειδὴν δ' ἔξω γένηται τὸ στρατεύμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξώμεθα. οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. 11. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν καὶ ἐξιέναι τὴν ταχίστην συνεσκευασμένους, καὶ προσανειπεῖν, ὅς ἂν ἡ παρῆ εἰς

τὴν ἐξέτασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. 12. Ἐντεῦθεν ἐξήμεσαν οἱ τε στρατηγοὶ πρῶτοι καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἄρδην πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος εἰστήκει παρὰ τὰς πύλας ὡς ὅποτε ἔξω γένοιτο πάντες συγκλείσων τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλων. 13. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς λοχαγούς ἔλεξε, Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κωμῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλὰ κριθαὶ καὶ πυροὶ καὶ τᾶλλα τὰ ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. 14. Ἐπακούσαντες δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις διαγγέλλει εἰς τὸ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δεοὶ πορεύεσθαι ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θράκης. 15. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διελέγοντο οἱ στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὄπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας ὡς πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὀπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. 16. Οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπτόν τε τὰς πύλας καὶ ἔλεγον ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσαι τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἐκόντες ἀνοιξουσιν. 17. Ἄλλοι δὲ ἔθρον ἐπὶ θάλατταν καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν, ἄλλοι δὲ οἱ ἐτύγγαλον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόπτοντες ταῖς ἀξίταις τὰ κλειθρα ἀναπεταννύουσι τὰς πύλας, οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

18. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γινόμενα, δεῖσας μὴ

ἐφ' ἄρπαγὴν τράποιτο τὸ στρατεύμα καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει καὶ συνεισπίπτει εἰςω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ. 19. Οἱ δὲ Βυζάντιοι ὡς εἶδον τὸ στρατεύμα βία εἰσπῖπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε, ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγγανον ὄντες ἔξω ἔθειον, οἱ δὲ καθ' εἰλικον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιτο, πάντες δὲ ᾔοντο ἀπολωλέναι ὡς ἐαλωκυίας τῆς πόλεως. 20. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκρην ἀποφεύγει. ὁ δὲ Ἀναξίβιος καταδραμὼν ἐπὶ θάλατταν ἐν ἀλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθύς μεταπέμπεται ἐκ Καλχηδόνος φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας. 21. Οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτουσιν αὐτῷ πολλοὶ καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἄνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσοῦτους. νῦν ἂν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσῃς καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. 22. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ἄλλ' εὐ τε λέγετε καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὄπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα· βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμίσαι· καὶ αὐτὸς τε παρηγγυᾷ ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευε παρεγγυᾶν καὶ τίθεσθαι τὰ ὄπλα. 23. Οἱ δὲ αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν ταπτόμενοι οἱ τε ὀπλίται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτὼ ἐγένοντο καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἐκάτερον παραδεδραμήκεσαν. 24. Τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαι ἐστὶ τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὄπλα καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ Ξενοφῶν τὴν στρατιάν καὶ λέγει τάδε· 25. Ὅτι μὲν ὀργίσεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἕξαπα-

τώμενοι οὐ θαυμάσω. ἦν δὲ τῷ Θυμῷ χαρίζομεθα καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διασπάσωμεν, ἐνθυμῆσθε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. 26. Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς συμμάχοις. οἷος δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάξιν δὴ πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. 27. Ἴμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ' ἐν τοῖς νεωροῖς οὐκ ἐλάττους τριακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει καὶ προσόδου οὔσης κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τε τῶν ἐνδήμων καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας οὐ μείον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντες δὲ τῶν νήσων ἀπασῶν καὶ ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς ἔχοντες πόλεις καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον ὅπου νῦν ἐσμεν ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως ὡς πάντες ἡμεῖς ἐπίστασθε. 28. Νῦν δὲ δὴ τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρους δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἦλθομεν ἀφαιρεσόμενοί τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὲ πάντων ὁμοῦ ὄντων ἔστι τις οὕτως ἄφρων ὅστις οἶεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι; 29. Μή, πρὸς θεῶν, μαινόμεθα μηδ' αἰσχρῶς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις, καὶ

δικαίως, εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθέλησαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρώτην πόλιν ἦλθομεν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. 30. Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὐχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιθεῖν ὑφ' ὑμῶν γενόμενα, μυρίας ἐμέ γε κατὰ γῆς ὀργυῖας γενέσθαι. καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω Ἑλληνας ὄντας τοῖς τῶν Ἑλλήνων προσσηκόσι πειθόμενους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. 31. Καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμπαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἦν μὲν δυνάμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὐρίσκεισθαι, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ δηλώσοντες ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.

32. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ πέμπουσιν Ἰερώνυμόν τε Ἡλείον ἐροῦντα ταῦτα καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. οἱ μὲν ταῦτα ὄχοντο ἐροῦντες.

33. Ἐτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν προσέροχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιήει, ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελόμενος εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν ὅτι ἔτοιμος εἴη ἠγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψονται· ἔστε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρεῖξιν ἔφη καὶ σιτία καὶ ποτά. 34. Ἀκούουσι ταῦτα οἱ στρατιῶται καὶ τὰ παρὰ Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα· ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθόμενοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν ὅτι δύναιτο ἀγαθόν· 35. ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τὸν τε Κοιρατάδην δέχονται στρατηγόν καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. ὃ δὲ Κοιρατάδης συντί-

θεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ
 στρατεύμα, ἔχων καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν καὶ σιτία καὶ
 ποτὰ τῇ στρατιᾷ. 36. Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξίβριος
 ἔκλεισε τὰς πύλας καὶ ἐκήρυξεν, ὅστις ἂν ἀλῶ ἔνδον ὧν
 τῶν στρατιωτῶν ὅτι πεπράσεται. 37. Τῇ δ' ὑστεραία
 ὁ Κοιρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἦκε καὶ
 ἄλφιστα φέροντες εἶποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες καὶ οἶνον
 ἄλλοι εἴκοσι καὶ ἐλαιῶν τρεῖς καὶ σκοροδῶν ἀνῆρ ὅσον
 ἐδύνατο μέγιστον φορτίον καὶ ἄλλος κρομμύων. ταῦτα
 δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν ἐθύετο. 38. Ξενοφῶν
 δὲ μεταπεμφάμενος Κλέανδρον ἐκέλευε διαπραῖσαι ὅπως
 εἰς τὸ τεῖχος τε εἰσέλθοι καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου.
 39. Ἐλθὼν δ' ὁ Κλέανδρος, Μάλα μόλις, ἔφη, διαπρα-
 ξάμενος ἦκω· λέγειν γὰρ Ἀναξίβριον ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον
 εἶη τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξε-
 νοφῶντα δὲ ἔνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ
 πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη,
 ἐκέλευεν, εἰ μέλλοι σὺν αὐτῷ ἐκπλεῖν. 40. Ὁ μὲν δὲ
 Ξενοφῶν ἀσπασάμενος τοὺς στρατιώτας εἶσω τοῦ τεί-
 χους ἀπῆει σὺν Κλεάνδρῳ. ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν
 πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει οὐδὲ διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς
 στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραία τὰ μὲν ἱερεῖα εἰστήκει πα-
 ρὰ τὸν βωμὸν καὶ Κοιρατάδης ἐστεφανωμένος ὡς θύ-
 σων· προσελθὼν δὲ Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεύς καὶ Νέων ὁ
 Αἰσιναῖος καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδῃ
 μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἠγῆσόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει
 τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. 41. Ἐπεὶ δὲ
 πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ ὥστε ἡμέρας σῆτον ἐκάστῳ γενέσθαι
 τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῆει καὶ τὴν
 στρατηγίαν ἀπειπῶν.

CAPUT II.

1. Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Φιλήσιος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιὸς καὶ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρακῶν προελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον ἐστρατοπεδεύοντο. 2. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν· ἐπειθε γὰρ αὐτούς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα· Νέων δὲ εἰς Χερσόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιτο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προὔθυμῆτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. 3. Καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτὰ ἐβούλοντο. διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους ἀπέπλεον ὡς ἐδύνατο, οἱ δὲ καὶ [διδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμιγνύοντο. 4. Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρε ταῦτα ἀκούων, διαφθειρόμενον τὸ στρατεύμα· τούτων γὰρ γιγνομένων ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζω.

5. Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ διάδοχος Κλεάνδρω, Βυζαντίου ἄρμοστής· ἐλέγετο δὲ ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρῆν ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. 6. Καὶ ὁ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀρίσταρχῳ ἐπιστέλλει, ὅπόσους ἂν εὖρη ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλεάνδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν οἰκτείρων καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι· Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάτιους τετρακοσίων ἀπέδοτο. 7. Ἀναξίβιος δὲ παρα-

πλεύσας εἰς Πύριον πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκεῖμενα. ὁ δ' ἐπεὶ ἤσθετο Ἀρίσταρχόν τε ἦγοντα εἰς Βυζάντιον ἄρμοστήν καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

8. Ἐκ τούτου ὁ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στρατεύμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε αὐτὸ καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Πέρινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν καὶ ἄνδρα συμπέμπει, κελεύοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στρατεύμα. 9. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στρατεύμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἠδέως καὶ εὐθὺς εἶποντο ἄσμενοι ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

10. Ὁ δὲ Σεύθης ἀκούσας ἦγοντα ἄλλιν πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην ἐδεῖτο τὴν στρατιάν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅτι ᾔετο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ ὅτι οὐδὲν οἶόν τε εἶη τούτων γενέσθαι. 11. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾔχετο. οἱ δὲ Ἕλληες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στρατεύμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

12. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἄρμοστής, ἔχων δύο τριή-

ροις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου τοῖς τε ναυκλήροις ἀπέιπε μὴ διάγειν, ἐλθὼν τε ἐπὶ τὸ στρατεύμα τοῖς στρατιώταις εἶπε μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. 13. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβριος ἐκέλευσε καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀριστάρχος ἔλεξεν Ἀναξίβριος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῆδε ἀρμοστής· εἰ δὲ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω. ταῦτ' εἰπὼν ὤχητο εἰς τὸ τεῖχος. 14. Τῇ δ' ὑστέραια μεταπέμπεται τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τοῦ στρατεύματος. ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι ὅτι εἰ εἴξεισι, συλληφθήσεται καὶ ἡ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δὲ εἶπεν ὅτι θῦσαί τι βούλοιο. 15. Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο εἰ προεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στρατεύμα. ἑώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλές ὄν τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος, οὐτ' ἐπὶ Χερσόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβούλετο καὶ τὸ στρατεύμα ἐν πολλῇ σπᾶναι πάντων γενέσθαι, ἔνθα πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἀρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν εἶσιν τὸ στρατεύμα.

16. Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτ' εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἤκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον ὅτι νῦν μὲν ἀπιεῖναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἤκειν· ἔνθα καὶ δῆλη μᾶλλον ἐδόκει ἢ ἐπιβολή. 17. Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερά κινὰ εἶναι αὐτῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἵεναι, παραλυβῶν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἐκάστου ἄνδρα, πλὴν παρὰ Νέωνος, ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ὤχητο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στρατεύμα

ἑξήκοντα στάδια. 18. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπι-
 τυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο μετα-
 κευωρημέναι ποι τὸν Σεύθη· ἐπεὶ δὲ θοοῦβου τε ἦσθε-
 το καὶ σημαίνοντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθη, κατέμα-
 θεν ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ κεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθη
 πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὀρῶν-
 το, ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήτε ὀπόσοι μήτε ὀπου εἶεν, οἱ
 δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς κατα-
 φανεῖς εἶεν. 19. Ἐπεὶ δὲ ἦσθετο, προπέμπει τὸν ἐρμη-
 νέα ὃν ἐτύγγαεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κелеύει Σεύθη ὅτι
 Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενεῖσθαι αὐτῷ. οἱ δὲ
 ἤροντο εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος.
 20. Ἐπειδὴ δὲ ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον·
 καὶ ὀλίγον ὕστερον παρήσαν πελτασται ὅσον διακόσιοι,
 καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἤγον
 πρὸς Σεύθη. 21. Ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φιλατιό-
 μενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ
 γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς
 δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. 22. Ἐλέγετο γὰρ
 καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου πρόγονος ἐν ταύτῃ τῇ
 χώρᾳ πολὺ ἔχων στρατεύμα ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν
 πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν
 δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτός
 πολεμικώτατοι.

23. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενο-
 φῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιο. ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν,
 ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρακικόν
 νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρήν δὲ καὶ Μηδο-
 σάδης τῷ Σεύθη, ὅςπερ ἐπρόσβευεν αὐτῷ πάντοσε.
 24. Ἐπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἐπεμψας πρὸς

ἐμέ, ὦ Σεύθη, εἰς Καλχηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην του-
 τονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ
 στρατεύμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ ταῦ-
 τα πράξαιμι, εὖ ποιήσῃν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὗτος.
 25. Ταῦτα εἰπὼν ἐπήρξει τὸν Μηδοσάδην εἰ ἀληθῆ
 ταῦτ' εἶη. ὁ δ' ἔφη. Ἀνδρὶς ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος,
 ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα ἐκ Παρίον,
 ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στρατεύμα πρὸς σέ, τᾶλλα
 τέ σε φίλω μοι χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῶ καὶ τὰ ἐπὶ θα-
 λάτῃ μοι χωρία ὧν σὺ κρατεῖς ἔσεσθαι παρὰ σοῦ.
 26. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρξει τὸν Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε
 ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφίγη-
 σαι τούτῳ τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Καλχηδόνι πρῶτον.
 27. Ἀπεκρίνω ὅτι τὸ στρατεύμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάν-
 τιον καὶ οὐδὲν τούτου ἕνεκα δεῖοι τελεῖν οὔτε σοὶ οὔτε
 ἄλλῳ· αὐτὸς δὲ ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγέ-
 νετο οὕτως ὡσπερ σὺ ἔλεγες. 28. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη,
 ὅτι κατὰ Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἶόν τε εἶναι,
 ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν.
 29. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρεμι καὶ ἐγὼ καὶ
 οὗτος Φρονίσκος, εἰς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης
 οὗτος, εἰς τῶν λοχαγῶν, καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρα-
 τηγῶν ὁ πιστότατος ἐκάστῳ πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνι-
 κοῦ. 30. Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν προᾶξιν,
 καὶ ἐκείνους κάλεσαι. τὰ δὲ ὄπλα σὺ ἐλθὼν εἶπέ, ὦ Πο-
 λύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κα-
 ταλιπὼν τὴν μάχιζαν εἰσιθι.

31. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν
 ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέ-
 ναι, καὶ φίλους εὐνοὺς ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπέ-

εἰσηλθόν οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην ὅτι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. 32. Ὁ δὲ εἶπεν ὧδε· Μαισιάδης ἦν πατήρ μοι, ἐκείνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδίται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίπαι. ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρουσῶν πράγματα ἐνόησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατήρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφημ ὄρφανός παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. 33. Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἰκέτης, δοῦναί μοι ὅπόσους δυνατὸς εἴη ἀνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην, κακὸν ποιόην καὶ ζῶην μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων, ὥσπερ κύων. 34. Ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἀνδρας καὶ τοὺς ἵππους, οὓς ὑμεῖς ὕψεσθε, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαντοῦ πατροῦσαν χώραν. εἰ δὲ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

35. Τί ἂν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ δίδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρατηγοῖς; λέξον, ἵνα οὗτοι ἀπαγγέλλωσιν. 36. Ὁ δ' ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηρόν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὀπόσσην ἂν βούλωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον. 37. Ἐὰν δὲ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα περῶμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλὰ τις φόβος ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἢ, δέξῃ εἰς τὴν σεαντοῦ, ἐάν τις ἀπιέναι βούληται παρὰ σέ; 38. Ὁ δ' εἶπε, Καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι καὶ ἐνδίφριους καὶ κοιωνοὺς ἀπάντων ὧν ἂν δυνώμεθα κτῆσθαι. σοὶ δέ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα

δώσω. καὶ εἴ τις σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρακίῳ νόμῳ, καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ Θαλάττῃ.

C A P U T III.

1. Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες ἀπήλκον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. 2. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν εἶσαι, τὸ δὲ στρατεύμα συγκαλέσαι. καὶ συνῆλθον πάντες πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. 3. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἐνθά βουλόμεθα Ἀρίσταρχος τριήρεις ἔχων κωλύει, ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλές ἐμβαίνειν· οὗτος δὲ ὁ αὐτὸς κελεύει εἰς Χερσόνησον βία διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι· ἦν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι ὑμᾶς φησιν ὡς περ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθόν, οὔτε περιοψέσθαι ἔτι ὡς περ νυνὶ δεομένους τῶν ἐπιτηδείων. 4. Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δὲ φησιν, ἂν πρὸς ἐκείνον ἴητε, εὖ ποιήσιν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλευέσεσθε ἢ εἰς τὰ ἐπιτηδεῖα ἐπανελθόντες. 5. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν ὥστε ἀγοράζειν οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἕωσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτηδεῖα, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κόμας ὅθεν οἱ ἥττους ἕωσι λαμβάνειν, ἐκεῖ, ἔχοντας τὰ ἐπιτηδεῖα, ἀκούοντας ὅτι τις ὑμῶν δεῖται, αἰρεῖσθαι ὅτι ἂν

ὑμῖν δοκῆ κράτιστον εἶναι. 6. Καὶ ὅτω, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνείπειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες τοῖνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὴν παραγγέλλη τις, ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

7. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἠγείτο, οἱ δ' εἶποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δ' ὅσον τριάκοντα σταδίους προελήλυθεσαν, ἅπαντᾶ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλείστον ἀκούοντων εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν. 8. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα ὅπου μέλλει ἔξειν τὸ στρατεύμα τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ αἰρησόμεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῆ εἶναι. ἦν οὖν ἡμῖν ἠγήσῃ ὅπου πλείστᾶ ἐστὶν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ἔξενίσθαι. 9. Καὶ ὁ Σεύθης ἔφη· Ἀλλὰ οἶδα κόμας πολλὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἠδέως ἀριστώητε. 10. Ἦγοῦ τοῖνυν, ἔφη, ὁ Ξενοφῶν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δειλῆς, συνῆλθον οἱ στρατιῶται καὶ εἶπε Σεύθης τοιαύδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεῦσθαι σὺν ἐμοί, καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν δώσειν τοῖς στρατιώταις κωζικηρόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμῆσω. σῖτα δὲ καὶ ποτὰ ὡς περ καὶ νῦν ἐν τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔχετε· ὅποσα δ' ἂν ἀλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. 11. Καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν· ἂν δὲ τις ἀνθιστῆται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. 12. Ἐπήρξει ὁ Ξενοφῶν, Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης

ἀξιώσεις συνέπεσθαι σοι τὸ στράτευμα; ὃ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μείον δὲ πολλαχῆ.

13. Μετὰ ταῦτα ἐδίδото λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταῦτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι Σεύθης· χειμῶν γὰρ εἴη καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ τοῦτο βουλομένῳ δυνατὸν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνούμενους ζῆν, ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθου ἢ μόνους ὄντων ἀγαθῶν τοσοῦτων· εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιτο, εὐρημα ἐδόκει εἶναι. 14. Ἐπὶ τούτοις εἶπε Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή, ἐπιψηφίζετω ταῦτα. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεσηφίσε, καὶ ἔδοξε ταῦτα. εὐθύς δὲ Σεύθῃ εἶπε ταῦτα, ὅτι συστρατεύσονται αὐτῷ.

15. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήρησαν, στρατηγούς δὲ καὶ λοχαγούς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. 16. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωσίτης· οὗτος προσιών ἐνὶ ἐκάστῳ οὔστινας ᾤετο ἔχειν τι δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, οἱ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τὸν Ὀδρουσῶν βασιλέα καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικί, ἔλεγεν ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν, Σεύθης δ' ἐπεὶ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. 17. Γείτων οὖν ὧν ἰκατώτατος ἔσται ἡμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. ἦν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ,τι ἄγετε· καὶ ἄμεινον ἡμῖν διακείσεται ἢ ἐὰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δώτε. τούτους μὲν οὕτως ἔπειθεν. 18. Αὐθις δὲ Τιμασίῳ τῷ Ἀαρδαρεῖ προσελθόν, ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι

καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικὰς, ἔλεγεν ὅτι νομίζοιτο, ὅποτε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαιτο Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας. οὗτος δ' ἦν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν καὶ ἐνθάδε πλοῦσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προὔμνατο ἐκάστη προσιών.

19. Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι, καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρῃ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἀξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθῃν. 20. Εὐνοὺς δὲ σοι ὦν παραινῶ· εὖ οἶδα γὰρ ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω τούτῳ δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. ἀκούων ταῦτα Ξενοφῶν ἠπόρει· οὐ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

21. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θορακῶν οἱ κράτιστοι τῶν παρόντων καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένους κύκλῳ· ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμίται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι. 22. Μάλιστα δ' αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους αἰεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς ἑαυτῷ παρακειμένους ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν καὶ διεθρίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γένεσασθαι ἑαυτῷ καταλιπῶν. 23. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτ' ἐποίουν καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δὲ τις Ἀρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαθρίπτειν εἷα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοῖνικον ἄρτον καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδείπνει.

24. Κέρατα δὲ οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρούστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦκεν, εἶπεν ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα, Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δὲ οὐδέπω.
 25. Ἀκούσας Σεύθης τὴν φωνὴν ἠρώτα τὸν οἰνοχόον τί λέγοι. ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληρίζειν γὰρ ἠπίστατο. ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλωσ ἐγένετο.

26. Ἐπεὶ δὲ προύχῳρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θραξ ἵππον ἔχων λευκόν, καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε, Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τον ἵππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὗ καὶ διώκων ὃν ἂν θέλῃς αἰρήσεις καὶ ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσης τὸν πολέμιον. 27. Ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. καὶ Τιμασίῳν προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρεάν καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν. 28. Γνήσιππος δὲ τις, Ἀθηναῖος, ἀναστὰς εἶπεν ὅτι ἀρχαῖος εἶη νόμος κάλλιστος, τοὺς μὲν ἔχοντας δίδοναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι δίδοναι τὸν βασιλέα, ἵνα καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἔχω σοι δωρεῖσθαι καὶ τιμῶν. 29. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο ὅ,τι ποιήσοι· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν ὡς τιμώμενος ἐν τῇ πλησσιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθη καθήμενος. ὁ δὲ Ἰρακλείδης ἐκέλευεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη θαρσάλειος δεξάμενος τὸ κέρας καὶ εἶπεν· 30. Ἐγὼ δὲ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ξιμὸς τούτους ἐταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ οὐδένα ἄκοιτα, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἔτι ἐμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι. 31. Καὶ τῶν πάρεσιν οὐδὲν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προἰήμεροι καὶ ποιεῖν ἵπέρ σου καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες· μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ θείωσι, πολλὴν χάραν τῆν

μὲν ἀπολήψῃ πατρῶαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ, πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας κατακτῆσῃ, οὓς οὐ λήξεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς σε δῶρα. 32. Ἀναστάς ὁ Σεύθης συνεξέπις καὶ κατεσκεδάσατο μετὰ τοῦτο τὸ κέρασ. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε οἷσις σημαίνουσιν αὐλοῦντες καὶ σάλπιγγξιν ὠμοβοῖναις ἑυθμούς τε καὶ οἶον μαγάδι σαλπίζοντες. 33. Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστίας ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν καὶ ἐξήλατο ὡσπερ βέλος φυλαττόμενος μάλα ἐλαφρῶς. εἰσῆσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

34. Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἑλληγες καὶ εἶπον ὅτι ὥρα νυκτοφύλακας καθιστάναι καὶ σύνθημα παραδιδόναι. καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρακῶν εἴξεισι νυκτός· οἱ τε γὰρ πολέμιοι Θρακῆς ἢ ὑμῖν καὶ ὑμεῖς οἱ φίλοι. ὡς δ' ἐξήεσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης οὐδέν τι μεθύοντι εἰκίως. 35. Ἐξελθὼν δ' εἶπεν αὐτοὺς τοὺς στρατηγούς ἀποκαλέσας· Ὡ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασι πῶ τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν· ἦν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς πρὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστα ἂν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα. 36. Συνεπῆγνον ταῦτα οἱ στρατηγοὶ καὶ ἠγεῖσθαι ἐκέλευον. ὁ δ' εἶπε· Παρασκευασάμενοι ἀναμένετε· ἐγὼ δέ, ὅποταν καιρὸς ἦ, ἦξω πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀγαλαβῶν ἠγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς. 37. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτός πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικός νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἠγεῖται τοῦ στρατεύματος ὁποῖον ἂν ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρῃ, ἕαν τε ὀπλιτικὸν ἕαν τε πελταστι-

κὸν εἶν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἑλλησιν ἠγεῖσθαι ἐστὶ τὸ βραδύτατον· 38. οὕτω γὰρ ἤκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα καὶ ἤκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. 39. Εἶπεν οὖν Σεύθης· Ὁρθῶς τε λέγετε καὶ ἐγὼ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἠγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐφέσομαι τελευταῖος τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέη, παρέσομαι. σύνθημα δ' εἶπον Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

40. Ἦνία δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης ἔχων τοὺς ἱππίας τεθωρακισμένους καὶ τοὺς πελταστὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἠγεμόνας, οἱ μὲν ὀπλιῖται ἠγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἶποντο, οἱ δ' ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκουν. 41. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπήγεσε τὸν Ἑλληνικὸν νόμον· πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτός, καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δ' ὥσπερ δεῖ ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε, ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἤξω. 42. Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδὸν τινα λαβῶν. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλήν, ἐσκέπαστο εἰ εἴη ἴχνη ἀνθρώπων ἢ πρόσω ἠγούμενα ἢ ἐναντία. 43. Ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἑώρα τὴν ὁδόν, ἦκε ταχὺ πάλιν καὶ ἔλεγεν· Ἄνδρες, καλῶς ἔσται, ἦν θεὸς θέλῃ· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἠγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως ἂν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνη τοῖς πολεμίοις·

ὕμεις δ' ἐπεσθε· κὰν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἐπεσθε. ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἤξομεν εἰς κώμας πολλὰς τε καὶ εὐδαίμονας.

44. *Ἰνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἦδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις καὶ κατιδὼν τὰς κώμας ἦκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὀπίκτας καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἦδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἵππεας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. ἀλλ' ἐπεσθε ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως ἕαν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε.* 45. *Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὅς ἤρετο, Τί καταβαίνεις ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δεῖ· οἱ δ' ὀπίκται θᾶπτον δραμοῦνται καὶ ἠδιον, ἕαν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι.* 46. *Μετὰ ταῦτα ᾄχετο, καὶ Τιμασίῳ μετ' αὐτοῦ ἔχων ἵππεῖς ὡς τετραράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων, Κλεάνωρ δ' ἠγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.* 47. *Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμας ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον τριάκοντα ἵππεας προσελάσας εἶπε, Τάδε δὴ, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ γὰρ ἔρημοι οἱ ἵππεῖς οἴχονται μοι ἄλλος ἄλλη διώκων· καὶ δέδοικα μὴ συστάντες ἀθρόοι που κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμας καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεστὰὶ γὰρ εἰσιν ἀνθρώπων.* 48. *Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνωρα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατείνειν τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ διςχίλιοι, καὶ πρόβατα ἄλλα μύρια. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἠλίσθησαν.*

C A P U T IV.

1. Τῇ δ' ὑστεραία κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κόμας παντελῶς καὶ οἰκίαν οὐδεμίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῆει πάλιν. 2. Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἂν μισθὸς γένοιτο τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνά τὸ Θυνῶν πεδῖον. οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη. 3. Ἦν δὲ χιῶν πολλή καὶ ψῦχος οὕτως ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο καὶ ὁ οἶνος ὃ ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπεκαίοντο καὶ ὄτα. 4. Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο οὗ ἕνεκα οἱ Θοῤῃες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέροισι, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς, καὶ ζειράς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. 5. Ἀφιεῖς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄρη ἔλεγεν ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κόμας καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κόμαις ἠϋλίζοντο. 6. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκίλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὀπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρήσαν εἰς τὰς κόμας. καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δὲ ἔλαβε κατηκόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

7. Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύνθιος παιδεραστής, ὃς

ιδὼν παῖδα καλὸν ἠβίασκοντα ἄρτι, πέλιτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προσδραμῶν Ξενοφῶντα ἰκέτευσσ βροθῆσαι παιδὶ καλῶ. 8. Καὶ ὅς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δεῖται μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τοῦ Ἐπισθένουσ διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόγον ποτὲ συνελῆξασ σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ εἴ τινες εἶεν καλοί, καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. 9. Ὁ δὲ Σεύθῃς ἤρσασ. Ἡ καὶ θέλοισ ἄν, ὦ Ἐπίσθενεσ, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; ὁ δ' εἶπεν ἀνατείνασ τὸν τράχηλον, Παῖσ, ἔφῃ, εἰ κελεύει ὁ παῖσ καὶ μέλλει χάριν εἶδέναι. 10. Ἐπήρσασ ὁ Σεύθῃς τὸν παῖδα εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' ἐκείνου. οὐκ εἶα ὁ παῖσ, ἀλλ' ἰκέτευσ μηδέτερον κατακαίνειν. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν, Ὡρα σοι, ὦ Σεύθῃ, περὶ τούδε μοι διαμάχεσθαι. οὐ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. 11. Ὁ δὲ Σεύθῃς γελῶν ταῦτα μὲν εἶα. ἔδοξε δὲ αὐτῷ αὐτοῦ ἀνλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρουσ τρέφοιντο. καὶ αὐτὸσ μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβάσ ἐσκήνου, ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων τοὺσ ἐπιλέκτουσ ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄροσ ἀνωτάτω κώμῃ, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληγεσ ἐν τοῖσ ὄρεινοῖσ καλουμένοισ Θραξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

12. Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρουσ Θραῆκεσ καταβαίνοντεσ πρὸσ τὸν Σεύθῃν περὶ σπονδῶν καὶ ὁμήρουσ διεπρατίοντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ ὅτι ἐν πονηροῖσ τόποισ σκηνῶεν καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμοι. ἠδιόν τ' ἄν ἔξω ἀνλίξασθαι ἔφῃ ἐν ἐχυροῖσ χωρίοισ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖσ στεγνοῖσ, ὥστε ἀπολέσθαι. 13. Ὁ δὲ θαρσύνειν ἐκέλευσ καὶ ἔδειξεν ὁμήρουσ παρόντασ αὐτῷ. ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντοσ καταβαίνοντέσ τινεσ τῶν ἐκ τοῦ ὄρουσ συμπραῖξαι σφισι

τὰς σπονδας· ὁ δ' ὠμολόγει καὶ θαρσύνειν ἐκέλευε καὶ ἠγγυῶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι, πειθομένους Σεύθῃ. οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

14. Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιουσαν νύκτια ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. καὶ ἠγεμῶν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἐκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας σκότους ὄντος ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περισταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα.

15. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἐκάστου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας, οἱ δ' ἐνεπίμπρασαν, καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν. 16. Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὄρου φραίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες, καὶ Σιλανὸς Μακέστιος ἐτῶν ἤδη ὡς ὀπωκαίδεκα ὧν σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθύς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων.

17. Οἱ δὲ Θραῖκες φεύγουσιν, ὡσπερ δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὅπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες ἐνβομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δὲ Ἕλληνας ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. 18. Τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἰερώνυμόν τε Εὐδοέα λοχαγὸν καὶ Θεογένην Δοκρὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς· κατεκαύθη μέντοι

καὶ εὐθὺς τινῶν καὶ σκεύη. 19. Σεύθης δὲ ἦκε βοηθῆσων σὺν ἑπτὰ ἰππεῦσι τοῖς πρώτοις καὶ τὸν σαλπικτιήν ἔχων τὸν Θοράκιον. καὶ ἐπέπερ ἦσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβροῆθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρέσχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δὲ ἦλθεν, ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἶοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὐρήσειν.

20. Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν εἶσαι. 21. Τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἀνδρας ἦδη, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὄρεινῶν, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἦδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρουσῶν ἀκούοντες ἅ πράττοι ὁ Σεύθης πολλοὶ κατέβαινον συστρατεύόμενοι. 22. Οἱ δὲ Θυνοὶ ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὀπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστιάς, πολλοὺς δὲ ἰππεῖς, καταβάντες ἰκέτευον σπείσασθαι, καὶ πάντα ὠμολόγουν ποιήσειν καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. 23. Ὁ δὲ Σεύθης, καλέσας τὸν Ξενοφῶντα, ἐπεδείκνυεν ἅ λέγοιεν, καὶ οὐκ ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιο τιμωρῆσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. 24. Ὁ δ' εἶπεν· Ἄλλ' ἔγωγε ἰκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην ἔχειν, εἰ οὔτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι εἶναι. οἱ μὲν οὖν ταύτη πάντες δὴ προσωμολόγουν.

CAPUT V.

1. Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θραῦ-
 κας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ
 Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρύσου [ἀρχαίου τινος].

2. Καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας
 παρῆν. καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, οὐ
 γὰρ ἦν πλείω, τὰ δὲ ἄλλα βοεικά, καλέσας Ξενοφῶντα
 ἐκέλευε λαβεῖν, τὰ δὲ ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ
 λοχαγοῖς. 3. Ξενοφῶν δὲ εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ
 καὶ αὐθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ, οὐ
 σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. 4. Καὶ τῶν ζευ-
 γῶν λαμβάνει ἐν μὲν Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεύς, ἐν δὲ
 Κλεάνῳ ὁ Ὀρχομένιος, ἐν δὲ Φρυνίσκῳ ὁ Ἀχαιός· τὰ
 δὲ βοεικά ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. τὸν δὲ μι-
 σθὸν ἀποδίδωσιν ἐξεληλυθότος ἡδὴ τοῦ μηνὸς εἴκοσι
 μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν ὅτι οὐ πλείον
 ἐμπολήσαι. 5. Ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν ἐπο-
 μόσας· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι
 Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἦκες ἂν φέρων πλήρη τὸν μι-
 σθὸν καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ ἄλλως ἐδύναω, καὶ
 ἀποδόμενος τὰ σαντοῦ ἱμάτια.

6. Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδρισεν
 μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη, καὶ ὅτι ἐδύνατο
 ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύ-
 θην. 7. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν ὅτι
 οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἠχθετο αὐτῷ ὅτι ἐν-
 τόνως τοῖς στρατιώταις ἀπῆτει τὸν μισθόν. 8. Καὶ τέως
 μὲν αἰεὶ ἐμέμνητο ὡς, ἐπειδὴν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθη,
 παραδώσοι αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνον καὶ Νέον τεῖχος·

ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμμένητο. ὁ γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διεβεβλήκει, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἶη τεῖχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

9. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἂν ἦτιον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιάν ἢ Ξενοφῶν, τὸν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνῶν, καὶ συστρατεύεσθαι ἐκέλευε. 10. Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθος μέλλῃ εἶναι στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγουν τῷ Τιμασίῳ. 11. Ἐντεῦθεν ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. ἐκ δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. ὁ δὲ γνούς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, παρέρχεται λαβῶν τοὺς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχαγούς. 12. Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπέισθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνοῦνται ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν μελινοφάγων καλουμένων Θρακῶν εἰς τὸν Σαλμυδησσόν, ἔνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλὰὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης. 13. Καὶ οἱ Θρακῆες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες στήλας ὀρισάμενοι τὰ καθ' αὐτοὺς ἐκπίπτοντα ἕκαστοι ληΐζονται· τέως δὲ ἔλθον, πρὶν ὀρίσασθαι, ἀρπάζοντας πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. 14. Ἐνταῦθα εὗρισκοντο πολλὰ μὲν κλίνας, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλὰ δὲ βίβλοι γεγραμμένα, καὶ τᾶλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι

ἄγουσιν. ἐντεῦθεν ταῦτα καταστρεφάμενοι ἀπήεσαν πάλιν. 15. Ἐνθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα ἤδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ Ὀδρουσῶν πολὺ ἔτι πλείους καταβεβήκεσαν καὶ οἱ αἰὲν πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. κατηρλίσθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας ὅσον τριάκοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. 16. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδεὶς πω ἐφαίμετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἱ τε στρατιῶται παγχαλέπως εἶχον ὃ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὅποτε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐφαίνοντο.

CAPUT VI.

1. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων ἀφικνεῖται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ Θίβρωνος, καὶ λέγουσιν ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρην, καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς καὶ λέγει ὅτι δαρεικὸς ἐκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνός, καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοιρία. 2. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθύς ὁ Ἡρακλείδης, πυνθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἤκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιστον γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δεόνται τοῦ στρατεύματος, σὺ δὲ οὐκέτι δέη· ἀποδιδούς δὲ τὸ στράτευμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας. 3. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἤκουσιν, ἔλεγεν ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται. καλεῖ τε αὐτούς ἐπὶ ξενίᾳ· καὶ ἐξένισε μεγαλοπρεπῶς. 4. Ξενο-

φῶντα δὲ οὐκ ἐκάλει, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα. ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τίς ἀνὴρ εἶη Ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἶη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χειρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ εἶπον, Ἄλλ' ἢ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας; καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. 5. Ἄρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται τῆς ἀπαγωγῆς; Ἄλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑποσχῆσθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ἡμῖν. 6. Πῶς οὖν ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγείην; Ἄνριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρῶι ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται. αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε.

7. Τῇ δ' ὑστεραία ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἦν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τὸν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. 8. Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν καὶ εὐθύς ἀνίσταται τις τῶν Ἀρκάδων τοῦ Ξενοφώντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέναι τίπραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἰστήκει ἔχων ἐρμηνέα· ξυνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. 9. Ἐνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς· Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἡμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν, ἐνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτια καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνοους ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκείνον μὲν ἰδίᾳ πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ

ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· 10. ὥστε ὃ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ μὲν εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευθέντα καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμῶς περιεῖλε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε·

11. Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἀνθρώπων ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὅποτε γε καὶ ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω, ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαντῶ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παροσχημένος. ἀπετραπόμην μὲν γε ἤδη οἴκαδε ὠρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία οὔτοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων, εἴ τι δυναίμην. 12. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον, Σεύθου τουτουὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσασθαι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἧγον δὲ ὅθεν ὥομην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ἧδειν βουλομένους. 13. Ἐπεὶ δ' Ἀριστάρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν, συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσάμεθα ὅτι χρὴ ποιεῖν. 14. Οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερσόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἐναντιῶ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἵεναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. τί οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει; 15. Ἐπεὶ γε μὴν ψεύδεσθαι ἠόξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἂν μὲ καὶ αἰτιῶσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν

νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως, ὑμᾶς
 αἰρούμενος ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχομι περὶ
 ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι; 16. Ἄλλ' εἶποιτε ἂν ὅτι
 ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου τεχνάζειν.
 οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε ὅτι, εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης,
 οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο καὶ
 ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν; ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ
 ἂν ἐδίδου, ὅπως ἐμοὶ δὸς μεῖον μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ
 πλεῖον. 17. Εἰ τοίνυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν
 ἀντίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν προᾶξιν ἀμφοτέροις
 ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. δῆλον
 γὰρ ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσῃ με,
 καὶ ἀπαιτήσῃ μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν προᾶξιν
 αὐτῷ ἐφ' ἧ ἔδωροδόκον. 18. Ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ
 δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὁμνύω γὰρ ὑμῖν θεοὺς ἀπαντας
 καὶ πάσας μηδ' ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πά-
 ρεστι δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἀκούων σύνοιδέ μοι εἰ ἐπιορκῶ.
 19. Ἴνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνημι μηδὲ ἃ οἱ
 ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι μὴ τοίνυν μηδὲ ὅσα
 τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. 20. Καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποίουν; ὧμην,
 ὧ ἄνδρες, ὅσω μᾶλλον συμφέρομι τούτῳ τὴν τότε πε-
 νίαν, τοσοῦτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον ποιήσεσθαι, ὅποτε
 δυνασθεῖη. ἐγὼ δὲ ἅμα τε αὐτὸν ὄρω εὖ πράττοντα, καὶ
 γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην. 21. Εἶποι δὴ τις ἂν,
 οὐκοῦν αἰσχύνῃ οὕτω μωρῶς ἐξαπατώμενος; ναὶ μὰ Δία
 ἡσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατή-
 θην· φίλῳ δὲ ὄντι ἐξαπατᾶν αἰσχίον μοι δοκεῖ εἶναι ἢ
 ἐξαπατᾶσθαι. 22. Ἐπεὶ, εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλα-
 κή, πᾶσαν οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένους ὡς μὴ παρασχεῖν
 τούτῳ πρόφασιν δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν ἃ ὑπέσχε-

το· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδέν, οὔτε κατεβλα-
 κεύσαμεν τὰ τούτου, οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδέν ἐφ'
 ὅτι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλεσεν. 23. Ἀλλά, φαιήτε ἂν,
 εἶδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο
 εξαπατᾶν. πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε, ἃ ἐγὼ οὐκ ἂν ποτε
 εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μὴ μοι παντάπασιν ἀγνώμονες
 ἰδοκεῖτε εἶναι ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. 24. Ἀναμνή-
 σθητε γὰρ ἐν ποίοις τισὶ πράγμασιν ὄντες ἐτυγχάνετε,
 ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν
 Πέριονθον, εἰ προσίοιτε τῇ πόλει, Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ
 Λακεδαιμόνιος οὐκ εἶα εἰσιέναι ἀποκλείσας τὰς πύλας;
 ὑπαίθριοι δ' ἐξω ἐστρατοπεδεύετε; μέσος δὲ χειμῶν ἦν;
 ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὀρῶντες τὰ ὄνια, σπά-
 νια δ' ἔχοντες ὅτιων ὠνήσεσθε; 25. Ἀνάγκη δὲ ἦν μέ-
 νειν ἐπὶ Θρακῆς· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον δια-
 πλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμῖα εἶναι, ἔνθα πολλοὶ μὲν
 ἱππεῖς ἦσαν ἐναντίοι, πολλοὶ δὲ πελτασταί. 26. Ἡμῖν δὲ
 ὀπλιτικὸν μὲν ἦν, ὃ ἄθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κόμας
 ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῆτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἀφθονον,
 ὅτι δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατελαμ-
 βάνομεν οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστι-
 κὸν εἶ ἐγὼ συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. 27. Εἰ οὖν
 ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν μηδ' ὄντιναοῦν μισθὸν
 προσαιτήσας Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα
 καὶ ἱππέας καὶ πελταστίας ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, ἢ κα-
 κῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; 28. Τού-
 των γὰρ δήπου κοινωνήσαντες καὶ σῆτον ἀφθονώτερον
 ἐν ταῖς κόμαις εὐρίσκετε διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς
 Θρακῆας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ προβάτων
 καὶ ἀνδραπόδων μετέσχετε. 29. Καὶ πολέμιον οὐκέτι

οὐδένα ἐωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἵππικὸν ἡμῖν προσεγένετο. τῶς δὲ θαυράλειος ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμοι καὶ ἵππικῶ καὶ πελταστικῶ, κωλύοντες μηδαμῆ κατ' ὀλίγους ἀποσκευασημένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι. 30. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ σχέτιον πάθημα καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῆ οἴεσθε χρῆναι ζῶντα ἐμὲ εἶναι; 31. Νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύθου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἔδαπανᾶτε. καὶ ταῦτα πράττοντες οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε. 32. Εἰ δὲ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὐκλειαν προσειλήφατε καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θυράκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαντες; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημὶ δικαίως ἂν, ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναί ὡς ἀγαθῶν. 33. Καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. ἄγχετε δέ, πρὸς θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. ἐγὼ γὰρ ὅτε μὲν πρότερον ἀπῆρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμεν, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὐκλειαν. ἐπιστευόμεν δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. 34. Νῦν δὲ ἀπέρχομαι πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλιπον εὐ ποιήσας μεθ' ὑμῶν ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισίν, εἰ γένοιτο, καταθήσεσθαι. 35. Ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα καὶ ταῦτα πολὺν κρείττοσιν ἐμαντοῦ, πραγμα-

τευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπανμαι ὅ,τι δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν, τοιαύτην ἔχετε γνώμην περὶ ἐμοῦ. 36. Ἄλλ' ἔχετε μὲν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες οὔτε ἀποδιδράσκοντα· ἦν δὲ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἴστε ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸς ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δ' ἰλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον, ὅπως δέ γε μηδενὶ τῶν Ἑλλήνων πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατεινόμενον. 37. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅπῃ ἂν ἐλησθε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὑμεῖς δέ, ὅτε πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε ἔνθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονται τε ὑμῶν οἱ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἤκουσι Λακεδαιμόνιοι οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὴ καιρὸς ὑμῖν δοκεῖ εἶναι ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακαθεῖν; 38. Οὐ μὴν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὧ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε καὶ αἰεὶ ὡς εὐεργέτου μνησθαι ὑπισχνεῖσθε. οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδὲ οὕτοί εἰσιν οἱ νῦν ἤκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο.

39. Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστάς εἶπεν· Ἄλλ' οὐ τῷ σιῶ, ἐμοὶ μέντοι, [ὧ ἄνδρες,] οὐ δικαίως δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυροῦμαι. Σεύθης γὰρ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνίκου περὶ Ξενοφῶντος τίς ἀνὴρ εἶη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χειρόν αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λα-

κεδαιμονίων καὶ πρὸς αὐτοῦ. 40. Ἀναστίας ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης Ἀρκὰς εἶπε· Καὶ δοκεῖ γέ μοι, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγήσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπράξαι ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν.

41. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστίας ὑπὲρ Ξενοφῶντος, Ὅρω γὰρ μὴν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος οὐτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν οὐτε ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας πέπαται. ἦν οὖν σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὐτός γε, ἔφη, Θράξ ἐστιν, ἀλλ' Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.

42. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγη· καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς ἦν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ὄχοντο ἀπελαίνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. 43. Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἀβροξέλην τὸν ἑαυτοῦ ἐρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χίλιους ὀπλίτας, καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τὰ τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ καὶ τὰλλα ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν ἀπορόρῳ ποιησάμενος λέγει ὅτι ἀκήκω Πολυνίκου ὡς, εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίβρωτος. 44. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἶη καὶ φυλάττεσθαι δεῖοι. ὁ δὲ ἀκούων ταῦτα δύο ἱερεῖα λαβὼν ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, πότερά οἱ λαῶν καὶ ἄμεινον εἶη μένειν παρὰ Σεύθῃ ἐφ' οἷς Σεύθῃς λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ ἀπιέναι.

C A P U T VII.

1. Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κόμας, ὅθεν ἕμελλον πλείστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἦξειν. αἱ δὲ κόμαι αὐταὶ ἦσαν δεδομένα ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ.

2. Ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἑαυτοῦ ἐν ταῖς κόμασι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χαλεπῶς ἔφερον· καὶ λαβῶν ἄνδρα Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων καὶ ἰππέας ὅσον τριάκοντα ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. καὶ ὅς λαβῶν τινὰς τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους τῶν ἐπιτηδείων προσέρχεται. 3. Ἐνθα δὴ λέγει Μηδοσάδης, Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κόμας πορθεοῦντες. προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγὼ τε ὑπὲρ Σεύθου καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ παρὰ Μηδόκου ἦκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιήτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξόμεθα.

4. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπὸν· τοῦδε δ' ἕνεκα τοῦ ρεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῆ οἰοί τε ὑμεῖς ἔστε καὶ οἰοί ἡμεῖς. 5. Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, πρὶν ὑμῖν φίλοι γενέσθαι, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβουλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοισιν πορθεοῦντες, ἣν δ' ἐθέλοισιν καίοντες. 6. καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρὸς βεύων, ἡλίζου τότε παρ' ἡμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρειττόνων χώρα ἡλίζεσθε ἐγκυχαλιωμένοι τοῖς ἵπποις. 7. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν,

νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας, ἣν παρ' ἡμῶν ἐχόντων κατὰ κράτος παρελάβετε· ὡς γὰρ αὐτὸς οἴσθαι, οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἦσαν ἡμᾶς ἐξελαύνειν. 8. Καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δούς καὶ εὖ ποιήσας ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες ἄξιοις ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευομένους ἡμᾶς οὐδ' ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις. 9. Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μὲν σε ὄρᾳ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι ἀπὸ ληστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. 10. Ἄτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπαγαγεῖν, οὐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὧ θανμασιότατοι, ὅπως ὡσπερ ἀπηχθάνομην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, οὔτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

11. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὧ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνῃς ἀκούων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι. οὐδὲ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. 12. Ταῦτ' εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλανγε καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἵππεῖς πλὴν τετάρων ἢ πέντε. ὁ δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἢ χώρα προσηυμένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὸ Λακεδαιμόνιῳ. 13. Καὶ ὃς λαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ Πολυνίκῳ καὶ ἔλεξεν ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης, προερῶν ἄπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. 14. Οἶμαι ἂν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ εἶποιτε ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἢ στρατιὰ συναπραῖξαι τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἐκόν-

τος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου. καὶ ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασι, καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν, καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. 15. Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες, ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ὅποια ἂν δύνωνται κράϊστα· καὶ εὐθύς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. ἐλθὼν δὲ ἔλεξε Χαριμῖνος, Εἰ μὲν σύ τι ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν, εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρὸς σέ ἔχομεν. 16. Ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα δὴ ὑφειμένως, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης τὰ αὐτά, ὅτι ἀξιοῦμεν τοὺς φίλους ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν. ὅτι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμέτεροι γὰρ εἰσιν. 17. Ἡμεῖς τοίανν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν, ὅποτε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἱ τούτους παρὰ τοὺς ὄρκους ἠδίκησαν. ἦν δὲ δὴ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθὲνδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν. 18. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἂν τούτοις, ὦ Μηδόσαδες, ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φίλους ἔφατε εἶναι ὑμῖν, ἐν ᾧ τῇ χώρᾳ ἐσμέν, ὅποτερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι εἴτε ἡμᾶς; 19. Ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτῷ τῷ Λάκωνε ἐλθεῖν παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύθην πείσαι· εἰ δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. εἶδετο δὲ τὰς κώμας μὴ καίειν.

20. Ἐντεῦθεν πέμπουσι Ξενοφῶντα καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. ὁ δὲ ἐλθὼν λέγει πρὸς Σεύθην· 21. Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμι,

ἀλλὰ διδάξων, ἦν δύνωμαι, ὡς οὐ δικαίως μοι ἤχθειςθης ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτητον σε προθύμως ἅ ὑπέσχου αὐτοῖς· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἦτιον ἐνόμιζον συμφέρον εἶναι ἀποδοῦναι ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. 22. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεὶ γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἶόν τέ σοι λανθάνειν οὔτε ἦν τι καλὸν οὔτε ἦν τι αἰσχρὸν ποιήσης. 23. Τοιοῦτῳ δὲ ὄντι ἀνδρὶ μέγα μὲν μοι ἐδόκει εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἀνδρας εὐεργέτας, μέγα δὲ εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων, τὸ δὲ μέγιστον μηδαμῶς ἀπίστον σαντὸν καταστήσαι ὅ,τι λέγοις. 24. Ὅρῳ γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαιίους καὶ ἀδυνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἱ δ' ἂν φανεροὶ ὦσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἦν τι δέονται, οὐδὲν μείον δύνανται ἀνύσασθαι ἢ ἄλλων ἢ βία. ἦν τέ τις σωφρονίζειν βούλωνται, γιγνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἦτιον σωφρονιζούσας ἢ ἄλλων τὸ ἤδη κολάζειν· ἦν τέ τῷ τι ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἀνδρες, οὐδὲν μείον διαπράττονται ἢ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες. 25. Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σύ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες. οἶσθ' ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν, ἅ ἔλεγες, ἐπῆρας τοσοῦτους ἀνθρώπους συστρατεύεσθαι τε καὶ κατεργάσασθαι σοὶ ἀρχὴν οὐ τριακόνητα μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἶονται δεῖν οὔτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασιῶν. 26. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαι σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοὶ κατεργασάμενον, τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκειται. 27. Ἴθι δὴ ἀναμνήσθητι, πῶς μέγα ἰγού τότε καταπράξασθαι ἢ νῦν καταστρεψάμενος

ἔχεις. ἐγὼ μὲν εὖ οἶδ' ὅτι εὖξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοι καταπραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι. 28. Ἐμοὶ τοίνυν μείζον βλάβος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳπερ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλείως ιδιώτην φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. 29. Οὐκοῦν ἐπίστασαι μὲν ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γεγόμενοι οὐ φιλία τῇ σῇ ἐπέβισθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχασθαι, ἀλλ' ἀνάγκη, καὶ ὅτι ἐπιχειροῦεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι. 30. Ποτέρως οὖν οἶει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαι τε αὐτοὺς καὶ σωφρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ ὄρωεν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους ὡς νῦν τε μένοντας ἂν, εἰ σὺ κελύοις, αὐθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ ταχὺ ἂν σοι, ὁπότε βούλοιο, παραγενέσθαι, ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτ' ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων τούτους τε αὐτοῖς εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί; 31. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προσιατῶν ἀπορία. οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος μὴ λάβωσι προσιάτας αὐτῶν τινας τούτων οἱ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, εἰάν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεῦσθαι, ἂν τὰ παρὰ σοῦ νῦν ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα. 32. Ὅτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπὸ σοι Θραῦκες γεγόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπὶ σε ἢ σὺν σοι οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος δουλεία ὑπάρχει αὐτοῖς, κρατουμένου δὲ

σου ελευθερία. 33. Εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὡς σῆς οὔσης, ποιέτως ἂν οἶει ἀπαιθῆ κακῶν μᾶλλον αὐτὴν εἶναι, εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται ἀπολαβόντες ἂ ἐγκαλοῦσιν εἰρήνην καταλιπόντες οἴχονται, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὡς ἐν πολεμίᾳ σὺ τε ἄλλους πειρῶο πλείονας τούτων ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; 34. Ἀργύριον δὲ ποτέως ἂν πλεῖον ἀναλωθεῖη, εἰ τούτοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθεῖη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιο ἄλλους τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; 35. Ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπλου δοκεῖ τοῦτο τὸ ἀργύριον εἶναι. ἢ μὴν πολὺ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι, ἢ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρὸς σε τὸ δέκατον τούτου μέρος. 36. Οὐ γὰρ ἀριθμὸς ἐστὶν ὁ ὀρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ' ἢ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος· σοὶ δὲ νῦν ἢ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσσδος πλείων ἔσται ἢ ἔμπροσθεν τὰ παρόντα πάντα ἂ ἐκέκτησο. 37. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθῃ, ταῦτα ὡς φίλου ὄντος σου προενοοῦμην, ὅπως σὺ τε ἄξιος δοκοῖης εἶναι ὧν οἱ θεοὶ σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγὼ τε μὴ διαφθαρεῖν ἐν τῇ στρατιᾷ. 38. Εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι νῦν ἐγὼ οὐτ' ἂν ἐχθρὸν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι δυνηθεῖην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὐτ' ἂν, εἰ σοι πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην· οὕτω γὰρ πρὸς με ἡ στρατιὰ διακείται. 39. Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι ὅτι οὔτε ἔχω παρὰ σου ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδέν, οὔτε ἤτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἂ ὑπέσχου μοι ἀπήτησα. 40. ὄμνυμι δὲ σοι μηδὲ ἀποδιδόντος δέξασθαι ἂν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἐαυτῶν συναπολαμβάνειν. αἰσχροὺν γὰρ ἦν τὰ μὲν

ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δ' ἐκείνων περιδεῖν ἐμὲ κακῶς
 ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων. 41. Καίτοι
 Ἰρακλείδῃ γε λήρος πάντα δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύ-
 ριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθῃ, οὐδὲν
 νομίζω ἀνδρῖ, ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆ-
 μα οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γεν-
 ναϊότητος. 42. Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων
 φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέ-
 σθαι, καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους,
 εἰάν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων. 43. Ἀλ-
 λά γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες ὅτι σοι ἐκ
 τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι
 τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάν-
 τως κατανόησον· παρῆσθα γὰρ καὶ ἤκουες ἃ ἔλεγον οἱ
 ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. 44. Κατηγόρουν μὲν γὰρ μου
 πρὸς Λακεδαιμονίους ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην ἢ
 Λακεδαιμονίους, αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ ὡς μᾶλλον μέ-
 λοι μοι, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ ἐαντῶν·
 ἔφασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. 45. Καίτοι τὰ
 δῶρα ταῦτα πότερον οἶμι αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐνιδόν-
 τας μοι πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαι με ἔχειν παρὰ σοῦ ἢ προ-
 θυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας; 46. Ἐγὼ μὲν
 οἶμαι πάντας ἀνθρώπους νομίζειν εὖνοιαν δεῖν ἀποκει-
 σθαι τούτῳ παρ' οὗ ἂν δῶρά τις λαμβάνῃ. σὺ δὲ πρὶν
 μὲν ὑπηρετῆσαι τί σοι ἐμὲ ἐδέξω ἠδέως καὶ ὄμμασι καὶ
 φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ
 ἐνεπίπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβούλου καὶ γεγέ-
 νησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἀτι-
 μον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾶς περιορᾶν; 47. Ἀλ-
 λά μὴν ὅτι σοι δόξει ἀποδοῦναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον

διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι, τοὺς σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὀρώντά σοι ἐγκαλοῦντας. δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῶς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόνπερ καὶ παρέλαβες.

48. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες Ἡρακλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διενοήθην πώποτε ἀποστερηῆσαι ἀποδώσω τε.

49. Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπὶ τοίνυν διανοῇ ἀποδιδόναι, νῦν ἐγὼ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ περιδεῖν με διὰ σέ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρὸς σέ ἀφικόμεθα. 50. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' οὐτ' ἐν τοῖς στρατιώταις ἔση δι' ἐμὲ ἀτιμότερος, ἂν τε μένης παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὀπίστας ἔχων, ἐγὼ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω καὶ τᾶλλα ἃ ὑπεσχόμην.

51. Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὄν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. 52. Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε· ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ᾶ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἔσσεσθαι.

53. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δὲ ἑξακοσίους καὶ πρόβητα εἰς τετρακισχίλια καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ταῦτα λαβὼν καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προςλαβὼν ἄπιθι. 54. Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἦν οὖν μὴ ἐξικνηῖται ταῦτα εἰς τὸν μισθόν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; Ἄρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ ἐπικίνδυνόν μοι ἔστιν, ἀπιόντά γε αἰει-

νον φυλάττεσθαι πέτρους; ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμεινε.

55. Τῇ δ' ἄστεραία ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς ἅ ὑπέσχετο καὶ τοὺς ταῦτα ἐλάσσοντας συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο ὡς Σεύθην οἰκήσων καὶ ἅ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤκοντα εἶδον, ἤσθησάν τε καὶ προσέθεον. 56. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνόν τε καὶ Πολύμικον, Ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθήμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. 57. Ξενοφῶν δὲ οὐ προσήει, ἀλλὰ φανερός ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γὰρ πῶ ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδαιοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στρατεύμα καὶ Θίβρωνι παραδοίῃ.

C A P U T VIII.

1. Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον, καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι Ἐνκλείδης μάντις, Φλιάσιος, ὁ Κλεαγόρου υἱός, τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. οὗτος συνήδειο τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἐσέσωστο, καὶ ἡρώτα αὐτὸν πόσον χρυσίον ἔχοι. 2. Ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν ἢ μὴν ἔσεσθαι μηδὲ ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἅ ἀμφ' αὐτὸν εἶχεν. ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. 3. Ἐπεὶ δ' ἐπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένα τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἔθνε τῷ Ἀπόλλωνι, παρεστήσατο τὸν Ἐνκλείδην· ἰδὼν δὲ τὰ ἱερεῖα ὁ Ἐνκλείδης εἶπεν ὅτι πελ-

θοιτο αὐτῶ μὴ εἶναι χρήματα. Ἄλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι κὰν μέλλῃ ποτὲ ἔσεσθαι, φαίνεται τι ἐμπόδιον, εἴαν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῶ. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. 4. Ὁ δὲ εἶπεν Ἐμπόδιος γὰρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ Μειλίχιός ἐστι, καὶ ἐπήρето εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὡς περ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὀλοκαυτεῖν. ὁ δ' οὐκ ἔφη, ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε, τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ. συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι καθὰ εἰώθει, καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. 5. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο καὶ ὠλοκαύτει χοίρους τῷ πατρῷ νόμῳ, καὶ ἐκαλλιέρει. 6. Καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίων καὶ ἅμα Εὐκλείδης χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι, καὶ ξενοῦνταιί τε τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἵππον ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπιεύοντες αὐτὸν δι' ἐνδείαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἠδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδωσαν καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἠθέλον ἀπολαβεῖν.

7. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρωιάδος καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἰδην εἰς Ἄντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον, εἶτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Λυδίας εἰς Θήβης πεδίον. 8. Ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυτιτίου καὶ Κερτιωνοῦ παρ' Ἀταρνεᾶ εἰς Καΐικον πεδίον ἐλθόντες Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.

Ἐνταῦθα δὴ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι, τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως γυναικὶ καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρὶ. 9. Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτὸν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν αὐν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τα χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. 10. Ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε

τόν τε αὐτῆς ἀνεπιόν και Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο. ἔχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῶ ἐθύετο. 11. Καὶ Βασίλας ὁ Ἡλεῖος, μάντις, παρῶν εἶπεν ὅτι κάλλιστα εἶη τὰ ἱερά αὐτῶ και ὁ ἀνὴρ ἀλώσιμος εἶη. δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο τούς τε λοχαγούς τούς μάλιστα φίλους λαβῶν και πιστούς γεγενημένους διὰ παντός, ὅπως εὖ ποιῆσαι αὐτούς· συνεξέρονται δὲ αὐτῶ και ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὡς ἐτοιμῶν δὴ χρημάτων.

12. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος και χρήματα τὰ πλεῖσται ἀπέδρα αὐτούς παραμελοῦντας, ὡς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν και τὰ ἐκείνου. 13. Πυργομαχοῦντες δὲ ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, ὑψηλὴ γάρ ἦν και μεγάλη και προμαχεῶνας και ἀνδρας πολλούς και μαχίμους ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. 14. Ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπ' ὀκτώ πλίνθων γηίνων τὸ εὖρος. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρόνκετο· και ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἐνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερές τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποίουν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. 15. Κεκραγόντων δὲ αὐτῶν και πυρσενόντων ἐκβροηθῶσιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὀπλιται Ἀσσύριοι και Ὑρκάνιοι ἵππεῖς και οὔτοι βασιλέως μισθοφόροι ὡς ὀγδοήκοντα, και ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας και ἐκ τῶν πλησίον χωρίων και ἵππεῖς.

16. Ἐνταῦθα δὴ ὦρα ἦν σκοπεῖν πῶς ἔσται ἡ ἀφοδος· και λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες και πρόβατα ἤλυνον και [τὰ] ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι, οὐ τοῖς

χρήμασιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φηγή εἴη ἢ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἱ τε πολέμοιοι θρασύτεροιοι εἶεν καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροιοι· νῦν δὲ ἀπήεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχοῦμενοιοι. 17. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα Γογγύλοιοι ὀλίγοιοι μὲν τοὺς Ἑλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένοιοι, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βία τῆς μητρός ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, βουλόμενοιοι μετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆιοι ἐξ Ἀλισάρνης καὶ Τευθρανίας ὁ ἀπὸ Δαμαράτου. 18. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάνν ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοιοι κύκλω, ὅπως τὰ ὄπλα ἔχοιοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλιοι διαβαίνουσιοι τὸν Κάικον ποταμόν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσειοι. 19. Ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας Στυφάλιοιοι λοχαγὸς τιτρώσεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενοιοι πρὸς τοὺς πολεμίοιοι, καὶ διασώζοντα ἀνδράποδα ὡς διακόσιοιοι ἔχοντες καὶ πρόβρατα ὅσον θύματα.

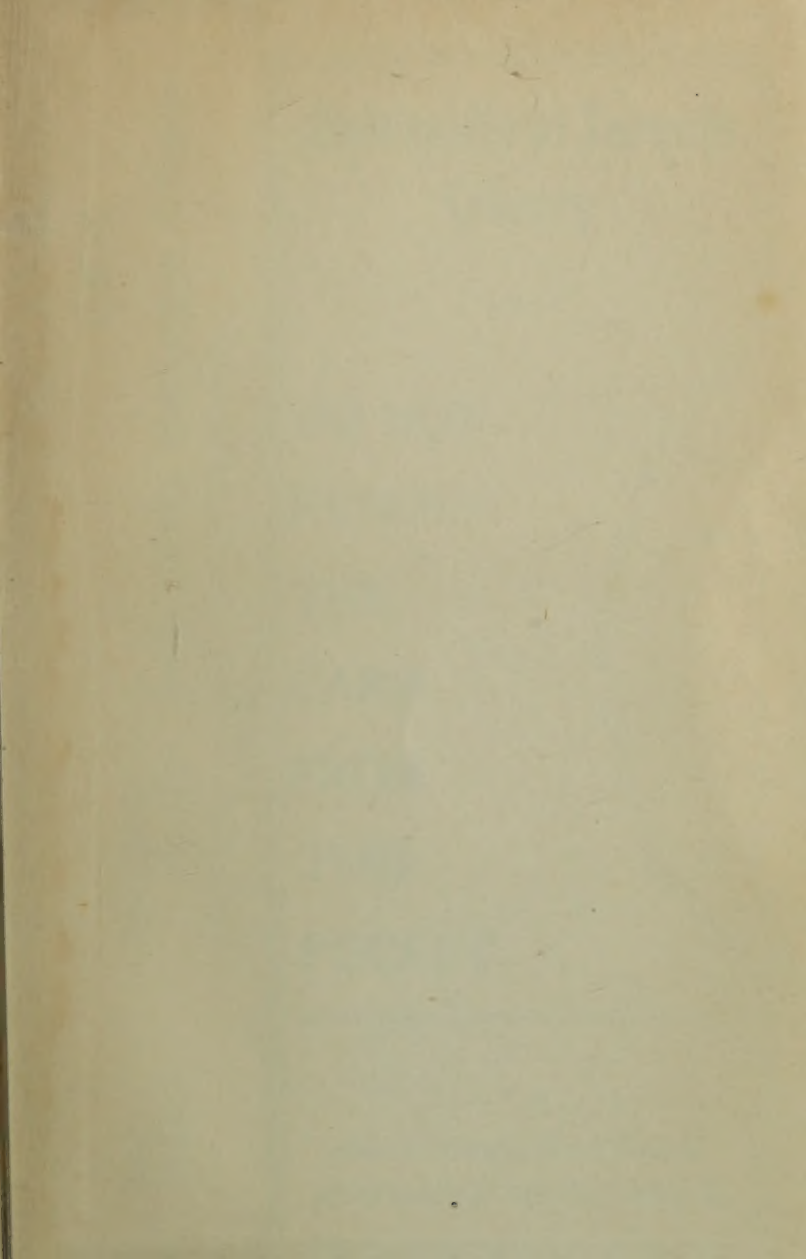
20. Τῇ δὲ ὑστεραία θυσάμενοιοι ὁ Ξενοφῶν ἐξάγει νύκτωρ πάν τὸ στρατεύμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, ὡστε μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. 21. Ὁ δὲ Ἀσιδάτης ἀκούσασ ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν καὶ παντὶ τῶ στρατεύματι ἤξοιοι, ἐξαυλίζεται εἰς κόμας ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα ἐχούσασ. 22. Ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συνιτηγάνουσιοι αὐτῶ καὶ λαμβάνουσιοι αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδαοι καὶ τοὺς ἵπποιοι καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τα πρότεροιοι ἱερὰ ἀπέβη. 23. Ἐπειτα πάλιν ἀφικνοῦντα εἰς Πέρογαμοιοι. ἔνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ἤτίασατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπρατιοι γὰρ καὶ οἱ Λάκωνοιοι καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄλλοιοι στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται

ὡστ' ἐξαίρετα λαμβάνειν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη καὶ ἄλλα· ὡστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

24. Ἐκ τούτου Θίβρων παραγεγόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα καὶ συμμίζας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρην καὶ Φαρνάβαζον.

25. Ἄρχοντες δὲ οἶδε τῆς βασιλείας χώρας ὅσῃν ἐπήλθομεν. Λυδίας Ἀρτίμας, Φρυγίας Ἀρτακόμας, Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας Μιθριδάτης, Κιλικίας Σύνεσις, Φοινίκης καὶ Ἀραβίας Δέρνης, Συρίας καὶ Ἀσσυρίας Βέλευσος, Βαβυλῶνος Ῥωπάρσας, Μηδίας Ἀρβάκας, Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν Τιρίβαζος· Καρδοῦχοι δὲ καὶ Χάλυβες καὶ Χαλδαῖοι καὶ Μύκρωνες καὶ Κόλχοι καὶ Μοσσύνοικοι καὶ Κοῖται καὶ Τιβαρηνοὶ αὐτόνομοι· Παφλαγονίας Κορύλας, Βιθυνῶν Φαρνάβαζος, τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν Σεύθης. ἀριθμὸς δὲ συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πενήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πενήκοντα. ἰσθμίου πληθὸς τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἑνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

115175

Xenophon

LGr
X55Sch

Opera. Nova editio stereotypa C. Tauch-
nitiana. Cura G. H. Schaeferi.

Vol 3

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

